

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Zsinatpresbyteri rendszer és képviselő.

Érvényben levő Egyh. törvényünk 2. §-a azt mondja: „A magyarországi ev. ref. egyház zsinatpresbyteri rendszer szerint igazgatja és kormányozza magát.“ A f. évi november 10-én kezdődő zsinat tárgyalási alapjául készített konventi törvényjavaslat e §-t megtartotta azon különbséggel, hogy „rendszer“ helyett „elvek“-et tett belé. A mi a protestáns szabadelvűség szempontjából igen lényeges különbség. Mert lehetnek egymástól sok részben eltérő rendszerek, melyek ugyanazon elvekre vannak építve.

A törvényjavaslat 8. §-nak második bekezdése változatlanul vétetett át a törvényből, mely szerint „az erdélyi egyházkerület részére föntartatik, hogy alkotmányát jövőben is a képviselői rendszer elveivel összhangzóan tovább fejleszthesse.“

Mintegy kedvezményül adta ezt a zs. t. az erdélyi egyházkerületnek „a több százados különválás folytán kifejtett alkotmányos szervezete“ iránti kiméletről.

Tehát daczára annak, hogy ezen egyházkerület nem a zsinatpresbyteri rendszer szerint szerveztetett és kormányoztatik. Mintha a zsinatpresbyteri elvek a képviselői rendszer elveitől merőben különböznenek, sőt egymással szembe tehetők volnának.

Már pedig a kiindulási pont, a presbyterium magalakítása mindenütt egy és ugyanaz: a Királyhágón innen és túl az egyházközségi közgyűlések választják a presbyterium tagjait. A presbyterium tehát az egyházközséget képviseli.

És ha valamelyik egyházkerület a fokozatos képviselői alapján rendezné be alkotmányát és állítaná be kormányzó hatóságait, vagyis a presbyteriumok választanák az egyházmegyei közgyűlést alkotó képviselőket, az egyházmegyei közgyűlés választaná a gondnokot, esperest és az egyházmegyei más hivatalnokokat, valamint az egyházkerületi közgyűlésre küldendő képviselőket; az egyház-

megyék küldötteiből alakuló egyházkerületi közgyűlés választaná a püspököt, főgondnokot, egyházkerületi hivatalnokokat, konventi és zsinati képviselőket, ez egyházkerületet jogosan nem lehetne vádolni azzal, hogy nem a zsinatpresbyteri elvek alapján rendezkedett be; mert a presbyterium, igazabban a jogok tulajdonosa, az egyházközség minden fokozaton, közvetve vagy közvetlenül képviselve van.

A nálunk ugynevezett zsinatpresbyteri rendszer a fokozatos képviselői elvét egészen elveti és azt követeli, hogy minden rendű egyházi tisztviselőt és minden fokozatu egyházi képviselőt közvetlenül a presbyteriumok választassanak. (Következetesség az volna, hogy a választásokkal az ősalapra, az egyházközségekre menjünk vissza.)

De sem a fokozatos képviselői, sem a merev zsinatpresbyteri rendszer elvét nem látjuk gyakorlatilag alkalmazni egyik egyházkerületben sem, bár az utóbbinak a közelebbi múlt zsinaton voltak szószólói, sőt többen kétségbe vonták az erdélyi képviselői zsinati tagsági jogosultságát, mivel azokat nem közvetlenül a presbyteriumok választották, hanem az egyházkerületi közgyűlés.

Érdekes, hogy az erdélyi egyházkerület egy ponton inkább respektálja a zsinatpresbyteri elvet, mint az ezt hangoztató testvéregyházkerületek, midőn az egyházkerületi képviselőket nem az egyházmegyei közgyűlések, hanem a presbyteriumok által választatja, holott ez, mint belügyi intézkedés, a zs. törv. 8. §. értelmében egészen saját tetszésére volt hagyva. Es itt a múlt zsinaton a következetes presbyterianusokkal szemben a fokozatos képviselői elv érvényesült. Ennek védelmére igen tekintélyes hangok emelkedtek. *Beöthy* Zsigmond így szólott: „Azért hivatkozunk a presbyteriumra, mert a presbyterium a népképviselői alapján alkotott meg. Itt van a képviselői rendszernek a gyökere. Ha tehát a presbyterium választott, ez a választott a ki felküldetik az egyházmegyei közgyűlésre, már olyan képviselőnek tekintetik, mint a ki joga-

san és törvényesen képviseli az eredeti presbyteriumot." Ezt a véleményt magáévá teszi és igen természetesnek tartja Szász Károly püspök. „Hiszen — ugymond — *a fokozatos képviselet elve, mely a zsinatpresbyteri elvnek felel meg*, azt teszi, hogy minden egyes fokozaton szerepeljen a zsinat- és presbyteri elv, hogy kezdjük a presbyteriumon és végezzük a zsinaton. Hát mindig csak vissza kelljen menni a presbyteriumokhoz és a fokozatos képviseleten alapuló felsőbb közigazgatási hatóságoknak ne adjunk képviseleti jogot? Hiszen akkor menjünk vissza az eredeti forrásra, a gyülekezetre!" (Elénk helyeslés kísérte a beszédet).

Az ellenkező véleményen levők közül *Vályi Lajos* őszintén elismeri, „hogy az egyházmegyék jobban el tudják az ilyen munkát végezni, *jobban meg tudják választani* a képviselőket, kiket az egyházkerületi gyűlésre küldenek; de nekünk stb.“

Nagyon igazat mondott a zsinatpresbyteri rendszer ez elszánt védője, de egyszersmind azt is kifejezte, hogy a rendszernek kész feláldozni az egyház jól felfogott érdekét.

Mi erdélyiek az utóbbira fektetünk nagyobb súlyt. Azért választjuk az egyházmegyei hivatalnokokat, esperest stb. az egyházmegyei, a főgondnokot, püspököt stb. az egyházkerületi közgyűlésen. Mert meg vagyunk győződve, hogy e választásokat a legtöbbször csak lelkészük szavára hallgató presbyteriumok kevésbé jól tudnák elintézni. A presbyteriumok közvetlen vagy közvetett képviseletén alapuló testületeknek meg kell adnunk a jogot, hogy legjobb belátásuk szerint szervezkedjenek. Ok tudják leginkább kiszemelni minden egyházi hivatalra úgy az egyházmegyén, mint a kerületen, az egyházmegye illetőleg az egyházkerület jól felfogott érdekeinek leginkább megfelelő, legalkalmasabb embert.

Minden választással a presbyteriumra menni vissza, annyi volna, mint hierarchiát szervezni, mert a presbyteriumok, legalább itt Erdélyben, tulnyomó részben papi befolyás alatt állanak. Ez a tulnyomó papi befolyás pedig — ha a papságot, mint különálló rendet tekintjük s így annak létező és lehető különleges érdekeit is nézzük — aligha volna kedvező evangelium szerint reformált magyar keresztyén egyházunk egyetemes érdekeinek.

A királyhágóntúli testvérek minket ellenkezőleg küriarchiától féltének és ezt látnak egyházszervezetünkben, intézményeinkben. Szomorú dolog volna, ha így volna! De mi nem látjuk semmi jelét, nem érezzük semmi nyomását annak a képzelt, távolról látott küriarchiának. Az egyházi életben nem is merülnek fel itt rendi ellentétek. Tudatával birunk annak, hogy a pap is egy tagja az egyháznak, nem uralomra, hanem szolgálatra hivatva s az úgynevezett világi elem is „szent papság“,

melynek tagjai oly mérvben nyernek az egyházközségben, megyén, kerületen alkalmazást, elismerést, köztiszteletet, befolyást, amint anyaszentegyházunk érdekeit szívükön viselik s azért tenni és áldozni készek.

Mikor ilyeneket látunk távol minden féltékenységtől, s a szent „paritás“ megbontása miatti aggodalomtól — két kézzel igyekszünk bevonni egyházi közéletünkbe. Sőt örvendénénk, ha gyűléseinkben az ilyenek száma felülmulná a lelkészek számát. De épen az a baj, hogy egyházmegyei gyűléseinken — bár a világi képviselők a gondnokokkal együtt többségben volnának — mindig több lelkész van jelen, mint világi. Már csak ezért sem lehet itt szó küriarkhiáról. Sőt ha az evangelium szellemeivel ellenkező papi és világi rend külön érdekei merülhetnének fel: a papság a világiakat mindig könnyen leszavazhatná.

A mi egyházkerületi közgyűlésünk szervezetét illeti, ez már nagyon is rászorult a reformra. Mert ennek összeállításában akár a képviseleti akár a zsinatpresbyterinek nevezett rendszer elvei csak kis részben érvényesülnek. Nem mondhatjuk, hogy egyházkerületi közgyűlésünk zsinatpresbyteri, vagy képviseleti alapon nyugszik, ámbár a presbyteriumok minden 5000 lélek után küldenek egy képviselőt, akár lelkészt akár világit. (Legtöbbször lelkészre esik a választás. Nem mondjuk: miért? De épen nem a paritás jelszavát hordozó hatalmi féltékenységből.) Ámde az aránylag csekély számú képviselőkön kívül a közgyűlés tulnyomó többségét alkotják azok, akik hivatalból tagok, és ezek közt a nagyszámra növekedett középiskolai tanárok valamennyien, a mi minden képviseleti elvvel merőben ellenkezik.

Egyházkerületi közgyűlésünket kell tehát ujonnan szervezni, egészségesebb alapokra fektetni! Itt kell alkotmányunkat jövőben — a Zsinattól nyert fentartás szerint — *a képviseleti rendszer elveivel összhangzóan tovább fejleszteni.*

Az unió kedvéért és a zsinati törvény iránti engedelmisségből képviselőinket most a presbyteriumok által választattuk — bár nem mondhatjuk, hogy ezt a választást egyházkerületi közgyűlésünk kevésbé jól intézte volna el — és ennek így kell lenni jövőben is. Egyházkerületünkben és egyházmegyéinkben azonban akár a közvetlen, akár a közvetett választási rendszer alapján szervezkedhetünk. Ezzel nem sértjük és nem gyengítjük a testvéregyházkerületekkel való uniónkat: nem csak a törvényben elismert különleges helyzetünk-nél fogva, hanem azért is, mert a mult zsinaton nagy helyeslésekkel találkozott Szász Károly püspök azon nyilatkozata, hogy *„a fokozatos képviselet elve a zsinatpresbyteri elvnek felel meg.“*

Csak a tiszta képviselet elvét igyekszünk tehát minden fokon gyakorlatilag érvényesíteni.

A paritást is szem előtt tarthatjuk — az emberi gyengeségekre való tekintettel — de ez csak másod rendű és inkább hatalmi kérdés. A Krisztus evangéliumán épült egyházunkban pedig nem szabad kifejlődni semmi hatalomnak, sem hierarkhiának, sem küriárknának. Itt egyedüli Úr a Krisztus, egyedüli hatalom az evangélium; és csak ez lehet szilárd, biztos alapja egyházalkotmányunknak.

Egy zsinati képviselő.

Titkári jelentés.

Irta és az Értekezlet Kézdivásárhelyen 1904. július 4—5-én tartott közgyűlésén felolvasta *Tárkányi György* ért. titkár.

(Folyt. és vége.)

Hosszúfalú. Minthogy a missziói egyházközség hivei szétszórta élnek, a vallásos estélyek tartása nagy nehézségekbe ütközik, de annál nagyobb súlyt helyez a buzgó lelkes a vallásos iratok terjesztésére, hogy ezek által bevigye az ígét a hivek házába. Terjeszti a bibliát, a kátét, az énekes könyvet, a Prot. naptárt, a „Vasárnapot“, mely jelenleg 101 példányban jár. E vallásos iratok terjesztése folytán gyakori érintkezésbe jő lelkész hiveivel, a minék bizonyára meg van a maga áldásos hatása. A missió keretén kívül gondozza lelkész a határszélhez közelebb fekvő romániai ipartelepeken tartózkodó hiveinket is, kiknek tanköteles fiugyermekei számára a predeáli áll. iskola mellé internátust létesítettek, melyben 17 romániai magyar ref. fiu élvezi a magyar nemzeti nevelés áldásait. Gondoskodtak szegényeik segélyezéséről is. 8 családot és 30 szegény iskolás gyermeket segélyeztek pénzzel, ruhával és könyvvel. Ez áldásos munkálkodásában hűséges segítő-társa volt a lelkésznek Kis József tömösi presbiter aa, aki a folyó év első felére 46 előfizetőt gyűjtött a „Vasárnapnak“ s azon kívül is a határszéli és romániai hiveink lelki gondozásában buzgó tevékenységet fejt ki. Isten áldása kísérelje e derék munkásokat a megkezdett úton, vajha az ő példájok hasonló buzgóságra és tevékenységre lelkesítene mindnyájunkat.

Hidvég. Ifjúsági egyesületet létesítettek, melyben minden második vasárnap vallásos estélyek tartanak. Ez estélyek a közönség érdeklődése mellett tartatnak, melyeken a lelkész a Koszoru füzeteket ismertette; a „Vasárnapból“ cikkeit olvasott fel és ismertette az angol biblia terjesztő társulat történetét. A tanítók ez estélyeken a gazdasági élet köréből merített szakszerű előadásokat tartottak. Az iskolás növendékek vallás-erkölcsi oktatása céljából vasárnaponként gyermekistentiszteletek tartattak. Általában lelkész jelentéséből az tűnik ki, hogy habár hangzatos programmal nem hivalkodnak is, de az egyházépítés terén eleven, pezsgő munkásság folyik az egyházközségben.

Kálmok. Vallásos estélyeket rendezett, melyeken egyházi énekeket énekeltek a dicséretekből és zsoltárokból; lelkész népies felolvasásokat tartott; hazafias, erkölcsi és vallásos tárgyú szavalatok adattak elő; nemzeti és erkölcsi érzést arató, lelkesítő énekek énekeltek s mindenik estély végeztével a lelkész hithűségre, erkölcsös, erényes életre, haza- és ember szeretetre buzdította a résztvevő közönséget záró beszédében.

Kisborosnyó nem küldött jelentést.

Kökös. A hét folyamán egy nagyobb szabású összejövetelt tartottunk az uzoni, lisznyói kartársak és az uzoni dalárda szives közreműködésével. Ez estélyen Pünkösti kartársam imádkozott, Antal Lajos

megnyitó beszédet, magam pedig „Konkoly és tiszta buza az életnek mezején“ czimvel népünk gondolatvilágához mért vallásos irányú felolvasást tartottam. Van ifjúsági egyesületünk, mely hetenként tartja üléseit. Osszejöveteleinken vallásos, hazafias irányú, népünk művelődését, felvilágosodását célzó felolvasásokat, szabadelőadásokat, szavalatokat szoktunk tartani. Ez összejöveteleket nemcsak az ifjuság, de közönségünk minden rendű és rangu tagja lelkesedéssel keresi fel s a legnagyobb lelki élvezettel távozik onnan el. Van olvasó-egyletünk, hol egy pár politikai lap mellett különféle gazdasági lapokat olvas közönségünk. A „Téli ujság“ 40 példányban, a „Vasárnap“ 2 példányban jár közönségünkbe. A hivek buzgósága és áldozatkészsége gyakran igen szép tettekben nyilvánkozik.

Lisznyó. Január havában egy igen szépen sikerült vallásos estélyt rendeztünk a helybeli és uzoni kartársakkal egyetemben. Dalárda éneke, ima, megnyitó beszéd, felolvasás, szavalatok képezték a program egyes pontjait. Van ifjúsági egyesületünk, mely az ifjuság művelődését, vallásos, erkölcsös, hazafias irányban való fejlesztését tűzte ki feladatául.

Málnás. Az ifjúsági egyesületi gyűlésekkel együtt tartatnak vallásos estélyek, melyeknek tárgyai felolvasások és szavalatok valának.

Nagyborosnyó. Lelkes jelentése szerint a közönségben oly sok egylet létezik, mint pl. polgári olvasókör, Emke dalárda, műkedvelői társulat stb., hogy ezek mellett nehéz lenne még egy vallásos jellegű egyletet is alakítani a többi károsítása nélkül.

Nyén. Az egyházközség a hitélet fejlesztése érdekében szerény tehetsége szerint munkálkodott, a hol és a mikor lehetett minden alkalommal. Megünnepezték okt. 31-ét nemcsak a templomban, hanem az áll. iskolában is, nagy közönség jelenlétében. Tartottak bibliai vasárnapot s két izben ifjúsági istentiszteletet.

Oltszem. Ifjúsági egyesület és vallásos estélyek tartásával igyekszik ébren tartani a hitbuzgóságot és fejleszteni a vallás-erkölcsi életet.

Réty. Nem küldött jelentést.

Sepsi-Magyarós. 1903. október haváig nem történt semmi akció a hitélet fokozása érdekében, mivel az egyházközségnek abban az időben nem volt lelkésze. 1903. decz. 26-án alakult egy olvasó-egylet a lelkész elnöke alatt, a mely a hitélet erősítését, felvirágoztatását és az erkölcsiség nemesítését is a céljául tűzte ki.

Sepsiszentgyörgy. Szokásos vallásos összejöveteleket minden év októbertől márczius haváig tartja meg, minden hónapban egyszer. Rendeztetett összesen 6 vallásos összejövetel a hivek élénk érdeklődése miatt. Jótékonycélú egyházi estély egyszer rendeztetett.

Szemerja. Két izben rendezett jótékonycélú egyházi estélyt az ifjúsági egylettel egyetemben, midőn egy szindarab előadása, 2 szavalat, ének valának a program pontjai.

Szentkirály, Szacsua, Szotyor nem küldött jelentést.

Uzon. Vallásos estélyek tartásával igyekszik a hivekben az egyház iránti meleg érdeklődést és törhetetlen ragaszkodást ébren tartani s a hitéletet fejleszteni.

Zalán. Lelkes hiánya miatt az utóbbi másfél év alatt vajmi kevés intézkedés tétetett a vallásosság tovább fejlesztése érdekében. Ifjúsági egyesület van, de hogy ez minő irányban fejt ki munkásságot, nem tudható.

16. *A szilágyszolmoki egyházmegye.* A jelentés szerint pezsgőbb, élénkebb tevékenységet mindez ideig nem tudott kifejteni (9 tag van bejelentve), miután jórésben az alakulási és megszilárdulási nehézségekkel kellett küzdenie, azonban remény van arra, hogy e nehézségek rövid idő alatt le lesznek győzve.

Az egyházmegyei egyházi Értekezlet négy fiókkörre oszlik, u. m.: kraszna—berettyómenti, tasnádi, zilahi és szilágycsehi körre s ezek mindenike a saját vidékének kálvinista erőit igyekszik felhasználni s már eddig is szép eredményt mutat fel a fiókkörök működése. Legélénkebb munka a zilahi fiókkörben foly, mely 1903. június 23-án Zsibón igen látogatott ért. gyűlést tartott istentisztelettel kapcsolatosan s a melyen Both István zilahi tanár és Vincze Odön diósdai lelkész, egyh. m. Ért. elnök tartottak figyelemmel hallgatott felolvasást. A másik három kör is megkezdette behatóbb működését, a mely különösen olcsóbb vallásos iratok s épen a koszoru füzeteinek terjesztésében nyilvánult, a jelentés azonban e fiókkörök működéséről nem tud részletesen beszámolni, minthogy ilyeneket nem kapott a fiókköröktől.

Az egyhm. Ért. 1903. jan. 12-én tartotta közgyűlését Szilágysomlyón. Targysorozat rendjén felolvasást tartott Vincze Odön diósdai lelkész, elnök Voltairról s egyik értekezéséről, a vallási és felekezeti szentségekről, a mely kérdés fölött is disputá foglalta el a közgyűlés hátralevő idejét.

A tagok jegyzékét a jelentés csak 1904. végére helyezi kilátásba, minthogy alapszabálymódosításra van szükség.

Reméljük, hogy e nagy, hatalmas egyházmegyei Értekezletének jövő évi jelentése is intenzívebb működésről fog beszámolni, hiszen annyi kiváló munkatárs van az egyházmegyében, hogy joggal várhatjuk ezt.

A mi hitünk és szervezkedő egyháztársadalmunk.

(Felolvasatott a brassói ev. ref. egyház közgyűlésén az 1903. évről szóló jelentéssel összefüggésbe hozva. Irta: Péczy Arpád brassói ev. ref. lelképásztor.)

(Folytatás.)

Európa országainak jórésében, a meghonosodott népképviselői alkotmány, a vallásszabadság, a polgárok politikai jogainak függetlenné tétele a polgárok vallási hitétől, az államvallás megszüntetése, az iskolák államosítása, a közszabadság kiszélesítése, mind e nagy sociologus vívmányok Róma heves ellenzése dacára, a protestantizmus támogatása mellett jöttek létre az alkotmányos országokban, világos bizonyosságul annak, hogy a protestantizmus rendkívüli szolgálatot tett a modern államoknak. Froude a hírneves angol történész mondja egyik jeles munkájában, hogy Európa virtuális megalapítója Kálvin János volt.

Es ha jelen korunk történetét vizsgáljuk, mint kiváló tünik szemünk elé, hogy ma is, míg protestáns országokban a szocializmussal alig van baj, addig az evangéliumtól idegenkedő Olasz-, Francia-, Spanyolországokban, sőt Ausztriában is a felforgató szocializmusnak és anarchizmusnak erős szervezete van. Ez azt bizonyítja, hogy hiába létesít a katolicizmus keresztyén szociális egyleteket, ezekkel nem győzi az új idők szellemét, mert a nép reájön előbb-utóbb, hogy az intézmények csak szinpadi felszerelések. A szociális bajok orvoslásához evangéliumi, azaz isteni erő kell. Ez az isteni erő nyilvánul a protestáns népek békeséges életében, ott, a hol megtalálták már tényleg a szociális bajok orvoslásának erkölcsi módszerét és azt sikeresen alkalmazzák is.

Es ez állított tény természetesen alapon nyugszik; mert a keresztyénség nem ész igazságok rendszere, hanem istenes élet, a mely a Jézus Krisztus életében nyert megtestesülést. A keresztyén egyház, legyen az akár a magát egyedül üdvözítőnek nevező római kath. egyház, evangélium nélkül meddő emberi alkotás.

Ha tehát a magyar protestáns anyaszentegyház és ennek kebelében a mi erdélyi ev. ref. egyházke-

rületünk is az egyházi élet meddőségét magakarja szüntetni; első és legfőbb teendőnk, hogy az egyéneket az evangélium erőivel felszereljük, hogy a lelkekbe az evangéliumot betöltsük.

Irtani kell tehát a hitközönnyt és az erkölcsi elposványosodást. A hit buzgalmat erősíteni kell a nép lelkében, de erősíteni kell első sorban a művelt egyének soraiban.

A mai művelt elemnek, kivált a férfiaknak nagy hibája — általánosságban szólok — a templomkerülés. Vannak presbyterek, kik alig tudják, hogy azok, kik csak rendkívüli alkalmakkor keresik fel Istennek házát. Oreg hiba ez, hiba önmaguk és családjukkal szemben, mert elzárják magukat a gyülekezettől való belső közösségtől, családjuk tagjai előtt pedig rossz példát mutatnak. A templomkerülő presbyterek megteremtik azt a felfordult világot, hogy ők szabnak törvényt, ők kormányoznak és maguk nem élnek azzal; így bár előjáróknak neveztetnek, de tényleg nem járnak elől a jóban.

Azonban e szomorú való dacára, ha figyelemmel vizsgáljuk egyházi életünket, örömmel fogjuk tapasztalni, hogy hazánkban is az utóbbi időben minden téren mutatkoznak az előre törekvési nyomai. A templomlátogatásban — mint brassói egyházunkban is tapasztalhatjuk — a művelt elem nem áll ma már másodrendű helyen. Megindult, terjed és erősödik az a valódi keresztyén munka, a mely Krisztus szellemében először az egyént, az egyes tagokat igyekszik kimenteni a testi és lelki nyomor halálos veszedelméből, hogy azután az egész egyházi és állami szervezet megelevenedjék és újra épüljön.

Azt gondolom, nincsen ma már református ember anyaszentegyházunkban senki, aki az egyháztársadalmi szervezkedés szükséges voltát kétségbe vonná. Széltiben olvashatjuk egyházi lapjainkban, hogy a belteres egyháztársadalmi munkát fel kell vegyük munkaprogramunkba. Minden papnak, öntudatos egyháztagnak a hely és a körülmények szabta módon e téren munkálkodnia kell. És viszont a lapok tudósításaiból is olvashattuk, hogy az elmúlt télen, kivált a nagyobb gyülekezetekben vallásos és ifjusági estélyek tartattak, nőegyletek alakultak stb. Ime, mindezek a javulás tünetei. Eddig magyar református anyaszentegyházunknak épen az volt a baja, hogy egész egyházi tevékenységünk a gyülekezetekben a predikálásból állott, az egyházi testületekben pedig az adminisztrációból. Ezután azonban, ha fellendül egészen egyházi életünk, a jó gondnok, presbyter dicsérete nem abból fog állani, ha jó kormányzó, hanem ha apostoli hitű és buzgalmu férfiú. A lelkész becsét sem abból fogják megítélni, hogy milyen hangos tenorja van, hanem lelképásztori jelleme és kitartó tevékenysége lesz az elismerés mértékadója.

Ez évben tartandó közzsínatunknak is egyik fontos feladata lesz, az egyháztársadalmi munka megkezdésének és fokozatos fejlesztésének elrendelése és szentesítése. Ha legfőbb kormányzó testületünk: a zsinat is majd az őszön kimondja a maga irányító és döntő szavát e kérdésben, akkor reméljük, hogy a nagy munka minden téren egyenletesen meg fog indulni. Ezt annál is inkább remélhetjük, mert az 1848. XX. t.-cz. rendelkezésének fokozatos életbeléptetése által szegény egyházaink, iskoláink és kormányzó testületünk új erőforrásokhoz jutnak és így az élet nagyobb igényeinek megfelelően fokozottabb munkásságot is fejthetnek ki egyháztársadalmunk és szeretet! hazánk felvirágoztatása javára.

Egyházkerületünk egyházi értekezlete évek óta foglalkozik az egyháztársadalmi munka szervezésének nagy kérdésével. Jelen évben is a Kézdivásárhelyen tartott nagy gyűlésen előkerült az egyháztársadalmi szervezetek létesítésének ügye. Az ott csekélységem által felolvasott tervezet élénk vitát

eredményezett; látszott, hogy mindenki a jelen voltak közül melegen érdeklődik e hitépítő és erkölcsnemesítő egyház szociológus kérdések valószínűsítésére.

Mint e gyűlésen egyik kiváló buzgalmu világi tagja közéletünknek, Bedeházi János aa. kiemelte felszólalásában, hogy mai társadalmunkban egy nagy úr támadt a művelt elem és a nép alsó rétegei között, míg tehát szerinte ez úr ki nem töltjük, addig egyháztársadalmi nagyobb szabású és egyöntetű tevékenységről szó sem lehet.

És tényleg, ez állításban nagy igazság van, mert az evangéliumi munka sikerrel csak ott oldható meg, ahol a kaszt-rendszer választó falai már leomlottak. De nálunk, sajnos, születés, állás, vagyon és összeköttetés határozzák meg azt, hogy kinek mi illik, ki mit tehet, kivel társalozhat stb. E kóros tünet eltávolításán kell tehát először is munkálkodjunk, hogy sikeresen megoldhassuk szeretett hazánkban egyháztársadalmi nagy feladatunkat.

Ez évi egyh. kerületünkön felolvasott tervezetemben én is főszóly helyeztem arra, hogy munkaerőket neveljünk magunknak a művelt tanuló ifjúság soraiban. Ezt pedig úgy lehet elérni nézetem szerint, ha a felső gimnáziumok, a tanítóképzők növendékei, az egyetemi prot. ifjúság, a theologia-akadémia ifjúsága egyesületekké alakulnak és ezekben az egyesületekben mintegy előkészítettnek a védnökökül választott tanárok vagy az intézet helyén lakó lelkészek által, a közélet későbbi vallástársadalmi munkáinak elvégzésére. Ha e munka egyszer bevezetve lesz, akkor rövid időn elnémul a panasza, hogy általános a közöny az egyházi dolgok iránt, nincs segítősége a papnak az egyháztársadalmi munka eredményes munkálásában. Mert egy hithű új generáció támad így, kikben lesz apostoli buzgalom és öntudatos élőhit a szeretet és megtartás nagy művének gyakorlására.

Tudjuk, mélyen tisztelt közgyűlés, hogy a tömeg mindig a társadalom élén álló vezető egyéniségeket utánozza. Ma jórésztben olyan a tömeg, a milyen a művelt osztály: közönyös a lelki dolgok iránt, lelkesedni nem tud és ha pillanatra felhevül is, hevülete olyan, mint a szalmaláng, de ha holnap a művelt osztály rétegeiben szám nélkül támadnak hitbuzgó, templómlátogató, irgalmasságot gyakorló, testvéri érzéstől áthatott egyének, akkor olyan lesz rendre a nagy közönség is, melynek körében élnek, olyanok lesznek a gyülekezetek is.

Ezért, mélyen tisztelt közgyűlés, mi mint egyházszervezet, arra kell törekedjünk, hogy a református ember a bölcsőtől a koporsóig érezze, hogy ő nemcsak magáért, családjáért kell hogy éljen, munkálkodjék és küzdjön, hanem hazájáért és közegyházának érdekeiért is. Az egyház nem egymagáért van, hanem a hivatásért; a hivatás között pedig élőközösség kell hogy létrejőjön. Hordoznunk kell egymásnak terheit, részt kell vegyünk az egyének bajában, mindnyájan kell tanítsuk embertársainkat, hogy terjedjen sorainkban a jólét és a műveltség.

Ezt pedig csak úgy érhetjük el, ha egymást ismerni és szeretni tanuljuk.

(Folytatása köv.)

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

Nagyszebeni egyházmegyénk szept. 30-án, Nagyszebenben tartotta meg őszi rendes közgyűlését. Az érdeklődést a megjelentek tekintélyes száma bizonyította. Sőt, ha nem hagyjuk tekinteten kívül, hogy egyházmegyénk végpontja 164 kilométerre fekszik Nagyszebentől: a megjelenés élnék érdekeltségre enged következtetni.

Hátha még azt is számbavesszük, hogy a megjelentek közül némelyeknek 30—35 kilométer mezei uton kell a

vasuti állomáshoz zökögni (akár döcögni): méltánylást érdemel a megjelenés. Mindezek dacára csupán 3 lelkész-társunk maradt otthon. Kettő hivatalos dolga, egy öreg kora miatt.

A világi érdeklődése sem kicsinylendő. Csak nyomós ok miatt maradt el a közgyűlésről egy pár világi. A gyűlés délután vette kezdetét, hogy a hosszú estvébe nyuljon be. A vonatok csatlakozása követeli ezt.

E napnak különös ünnepélyes fényt Somogyi István egyházmegyei főgondnok eskütétele kölcsönözött, s ezt emelte még Gödri Sándor kir. járásbíró és Balás Imre lelkész választott törvényszéki bírák felesketése.

Miután nevezettek a hivatali esküt letették: Somogyi István főgondnok igen tartalmas beszédben azon érzelmének ad kifejezést, hogy ő az Istentől neki adott talentumok teljes mértékével szenteli életét egyházmegyénk ügyei előbbvitelére.

Nem ad programot, — mint mondá — hiszen állása nem politikai, s ezen újabb hivatási körében is csak eddig követett elvei jutnak felszínre. Ő eddig is közel érezte magát azokhoz, kik, legjobban erőiket annak szentelik, a ki az ember erőtlenségében dicsőíti meg végtelen erejét, hatalmát. Hiszen mint mondá, — s miként mi is tudjuk — egész étete, neveltetésére, maga a légkör, melyben élt, annyira egyházas volt, hogy nélküle már el sem lehetne. S bár nem ad programot, de nagy tudással mutat reá, hogy mikép szeretné ő az újabb időben felszínre került 1848. XX. t.-cz.-et az igazság és méltányosság szemelőtt tartásával juttatni érvényre.

Mi, a kik régebbi egyházmegyénkben már régóta ismerjük: elvöltünk telve az örömtől, szívünk minden dobbanását foglyul adtuk neki. S bár régi barátaink szeretete várt az új egyházmegyében, de mégis idegeneknek éreztük volna magunkat, ha főgondnokunk nem jön, nem marad velünk. Nem volt kisebb azok öröme sem, kik közelebből voltak szerencsések megismerni.

Ezután jöttek az esperesi, jegyzői s tanügyi jelentések. A megállapított sorrendtől el kellett azonban térnünk, mert Incze Lajos tanügyi előadó barátunkat halaszthatlan kötelességek szolgáltatták el körünkben s így megnyerte, hogy tanügyi jelentését első sorban tehesse meg.

Szólt e jelentés örömdetes dolgokról, de tárt fel hiányokat is, nem mulasztásból, nem indolenciából de — ugyyszólva — közös bajainkból. Éppen ezért általános és részletes terveket mutat be a hit- és erkölcsstan és énektanítás intenzívebbé tétele céljából. Többen szólottak hozzá de mivel a részletek eltéréseket contempláltak, s mivel az újabb időben még a liturgiában is egységre törekszünk: csak az általánosságra vonatkozó ajánlata lett elfogadva, de azért az egész tervezet elismerésünket, köszönetünket érdemelte ki.

A részletes terv nehezen foganatosítható azért, mert nem rendelkezhetünk elég órával s e kívül sokszor gátolnak egyházi teendőink az előre kidolgozott tanmenet szerint való tanításban.

Következett az esperes jelentése. Hü képet adott ez az egyházmegye szellemi és anyagi életéről. Itt-ott talált romokat, de annál több helyen fedezett fel világító orموkat. Pedig nem kedvezett a festésben, nem hizelkedett senkinek, sőt kiméletlenül ütött a szeg fejére ott, hol az botránosan kiállott. Képe még sem volt borulatos sötét; hiszen ezen szétszórtan lévő egyházközségekből alakult egyházmegyében is van egy néhány virágzó egyház: Fogaras, Vizakna, Nagyszeben. Sőt egy pár falusi egyházban is élet fejlődés látszik minden téren.

Éltető levegő szelid fuvalma éleszti ott is a sziveket, s bár szűk völgyekbe szorulva, de hegyen épített őrtüzeként világolnak ezek.

Esperes jelentését a jegyzői követé. Mindkettőt egész terjedelmében a jegyzőkönyv mellécsatolására méltatta a közgyűlés.

Mint fontos ügy a méltóságos igazgatótanács 2676—1904. számú leirata került tárgyalás alá.

Bár egyházmegyénk nagyon érzi a szegénységet, hiszen ezen évben is jókora összeget kellett törölni az egyházkerületi és egyházmegyei járandóságokból, de még is kimondotta, illetve határozattá emelte, hogy az 1905 éven kezdődőleg minden egyházközség annyi 2 fillérrel járuljon a theol. fakultás fenntartásához, hány a lélekszáma. Javaslatba hozta egyházmegyei közgyűlésünk azt is, hogy a főiskolák tanárai is járuljanak a fakultás fenntartásához állásuk elfoglalása alkalmával fizetésük 3%-val. Hiszen a tanárok közül is többen élvezték a fakultás áldásait, s

e kívül „iskoláink mindenestől az egyház testéhez tartoznak“, s az egyházkerület, a kormányzás, törvényhozás, az egyházi téren nagy előnyöket nyújt a tanári testületeknek. Az igazgatótanács biznyára minden lehető megtehető a fakultás érdekében, minden létező forrást felkeresett, s csak az utolsó szükségben fordult az egyházak megadóztatási tervéhez. Intézményeink fentartása bár nehéz terheket rak gyenge vállainkra, de ha ezekről lemondanánk ugyszólva elsősültségi jogainkat adnók fel. Reméljük, hogy rövid időn megjön a felmentő sereg, de addig lakadást nem ismerő erőt kell kifejtenuk.

Ezekután az államsegély, köz- és Baldácsyalap segélykérvények lettek letárgyalva. A kérvényező indoka olyan volt, hogy előlük kitérni nem lehetett. Mind fellestek ajánlva. Jött egyházmegyénk kiigazított költségelőirányzata, mikép a fakultás, ugy ez is hiányt mutat, pedig így is vajmi csekély azok tiszteletdíjja, kik legjobb erőik latbavetésével szolgálják az egyházmegyét.

Elfogadta közgyűlésünk Csulak Zsigmond erósi lelkes indítványa folytán a sepsi egyházmegye azon határozatát, hogy a központi járandóságok, közgyűlési jegyzőkönyvek, névkönyvek ne az eddig követett uton, az esperesek által, hanem a nyugták és pénzbeli járandóságok: a központ egyenes közvetítésével, a jegyző- és névkönyvek pedig a hivatalos Lap czimszalagja alatt „direkt“ küldsenek meg az illetékeseknek, egyházközségeknek.

Két indítvány tétett ez alkalommal. Az egyik a Somogyi István főgondnoké a kerületi közgyűlés tartásának ószról tavaszra tétele tárgyában. A másik a Putnoki Lajosé a felsőborsodi egyházmegye azon átiratát illetőleg, hogy a lelkesi fizetés minimális összegének 2400 koronára való felemelése tárgyában felirat intéztesék a méltóságos igazgatótanácshoz, hogy az a kerület utján tegye meg a kellő lépéseket.

Mindkét indítvány elfogadtattott.

Tanácskozásunk a késő estvébe benyult. Nem csuda hát, ha elsiettünk, hogy a vonatok indulása előtt „testünk életéről is gondoskodjunk.“ Főgondnokunk szivességéből gazdag táplálást nyertünk testünknek is. A megindult pohárköszöntők között intett az óra az indulásra. Ekkor már $\frac{1}{2}$ 11 óra volt s mig haza érkezünk, reggeli 6 óra.

Azon jóleső tudatban váltunk el egymástól, hogy vittünk legalább egy-egy porondszemet anyeszentegyházunk épületéhez, s ezt úgy illesztettük be, hogy az méltó helyét megtalálta. Ugy legyen.

Jegyző.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírdaltos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„Hit és tudomány.“ Szabad szellemben. Irta: Romulus. Budapest 1904. Ára 1 kor.

E 88 oldalra kiterjedő kis munka a természettudományi materializmusnak a terméke. Okosnak látszó fő s nem minden idealizmus nélküli sziv terméke. Viszonyaink magyarazzák, hogy „sisak-ellenzője le vagon bocsátva“ s a porondon „Romulus“ néven jelenkezik. Álláspontjának élet- és világnézetét fejtegeti, erősen polemikus éllel — a mint írója véli — a vallással szemben, valójában főként a hagyományos orthodox dogmatika masszív képzeteivel szemben. Filozófiai álláspontja a materialistikusan színezett Comte-féle pozitivizmus. Az evolúcióban ugyan elismeri a vallás fejtő szerepét is, de hangsulyozza, hogy e szerepe immár a tudományok uralmával megszűnt. Kritikája erős éllel vág a haladás gátját képező csalhatatlan pápában kicsucosodó római vallás-politikai rendszer husába, de a protestantizmusnak is csak azt az egy érdemét tudja elismerni, hogy a pápai tekintély nyügét megtörte s a kritikát a vallás tanaiba is bevitte, de a többi lépést a felvilágosodás felé nem a prot-mus tette. „A mint — mondja — felekezetenek megmerevedett, kihalt belőle az az erő, mely győzelemről-győzelemre vezetete: a jobb belátásnak folyton újból való elismerése; előre menni sem bírt többé, bár a haladás meggátlására sem vállalkozott.“ „A mi religiónk — írja — a világegyetem csodálata és törvényeinek kutatása; istenünk: a mindenség a benne örök törvények szerint megnyilatkozó erőkkkel; templo-munk: hivatásos munkánk tere; szentjeink: szellemi hőseink; imáink: a helyes gondolat, jócselekedet, nemes

érzés, közhasznu működés.“ A szociális kérdés megoldására gyökeres orvosszerül az öröklés korlátozását ajánlja, mig a halhatatlanságot az öröklékenységben látja. A mű végén adott „Összefoglalás“ ezt a materialisztikus evolúciós világnézetet mutatja fel több vonásaiban s azt ajánlja a vallásnak, hogy ehez alkalmazkodjék, ha újra szolgálni akar az emberiségnek. Méltó olvasmány minden iskolázott főnek, kritikai ítéletre képes embernek, ki képes megérteni, hogy mennyi igazság van e roppant egyoldalúság sok igazságtalanságai közt is. A vallás ellen írt kritikájából sokat tanulhatnának azok, kik ma is elmúlt századok gyermekes képzeteihez hajlandók kapcsolni a vallás igazságát, ezek elhívéséhez az emberek üdvét. Igaz; a vallás is, ha haladni nem képes — megcsontosodik; de meg nem hal — megújodik!

„Kuruczvilág.“ Kuruczdalok gyűjteménye. Szövegét írta: Thaly Kálmán. Dallamát szerző: Kálmán Farkas. Iskolai használatra alkalmazta: Bruckner Frigyes főv. énektanár. Bpest. Kókai Lajos kiadása. 1904. Ára 50 fillér.

A 24 oldal tartalmazó kis füzetben 26 ének dallama és szövege foglaltatik. Ifjuságunk valósággal rajong a kurucz nótáért s kétségtelen, hogy a hazafias nevelésnek nem utolsó eszközei e dalok. Az érdeklődők s különösen iskoláink tanítói, tanárai figyelmébe melegen ajánljuk e füzetkét.

„Énekek, dalok.“ Gyűjtemény ev. ref. egyházi énekkarok számára. II. javított kiadás. Szerkesztette: Hodossy Béla, sárospataki áll. tanítóképezdei tanár. Sárospatak. Kiadja: Trocsányi Bertalan. Ára 2 kor.

Hogy a jeles zenész Hodossy e műve mily hézagpótló a maga nemében, eléggé mutatja, hogy könyve aránylag rövid idő alatt megérte a második kiadást. Amit egyfelől az énekek egyszerű és mégis szép összhangjának, másfelől műve terjedelme aránylagosságában gazdag tartalma által ért el. Egyszerűsége nem haladja meg a legegyszerűbb falusi énekkarok képességét sem, gazdag változatossága pedig igazán példátlan. 5 legismertebb hazafias nemzeti dalunkra 24 ünnepélyes isentiszteletre szánt templomi ének következik. Hístorai és kurucz dal van benne 12; temetési (háznál, uton, sirnál) 30; népdal 14; összesen 86. Egy évekre elégséges változatos program falusi dalkaraink számára. Nem is tudjuk eléggé ajánlani lelkeszeinknek, tanítóinknak, kántorainknak. Jónak a téli esték, az egyházi felolvasó esték, mily hasznát vehetik e könyvnek. Vegyék is! Melegen ajánljuk i

TÁRCZA.

Fáy Béla ref. Kun-kollegiumi főgondnok

főgondnoki székének elfoglalása alkalmával mondott beszéde.

Igen tisztelt gondnokság és tanárikar!

Ismételve is hálásan köszönöm mindazon kitüntetést, melyben már eddig is részesítetttem.

Sajnálatomra megelőzőleg épen a közoktatási és azzal összefüggő ügyek ápolásában vettem legkevesbbé részt. Nem azért mintha nemzeti fejlődésünk ez egyik főfontosságú oldalát nem méltányoltam volna mindig kellőleg. Hanem inkább azért, mert kötelességeim más irányban vették igénybe csekély képességemet és időmet. Különösen pedig, mert épen mint jelen tisztségem terén, ugy különben is, mások sokkal hivatottabbak voltak a feladatnak megfelelni.

Most a megtisztelő választás reám esett. Hogy miért, azt nem vizsgálom, mert a kezdeményező és döntő tényezők bizonyosan józan megfontolás alapján cselekedtek s én e tekintetben legkevesbbé lehetek hivatva a bíró szerepére.

Elfogadtam tehát a nagy megtiszteltetést, daczára annak, hogy magamat kiváló elődeimmel párhuzamba nem tehetem. Elfogadtam szerénykedés nélkül. Elfogadtam a hazafias kötelességérzet által vezetettve,

különösen mint olyan, ki legkegyetesebb benső öszszeköttetésem és az események révén, némileg különben is utódja vagyok azon szeretett családnak, melynek nevével a szászvárosi evangélikus református Kun-kollegium mindenkor össze van forrva.

Azonban sokkal fontosabb kérdés, hogy a feladatnak és kötelességeimnek mennyire fogok megfelelni?

Igyekezetet igérem a legkönnyebb, a képesség felett pedig csak a jövő dönthet.

Tehát egyedül gondolkozásom az, melyet már ezuttal is jogositva vagyok röviden jelezni annál inkább, mert e tekintetben még épen nem volt szerencsém az igen tisztelt gondnokság és tanárikar becses ismeretségében részesülni.

Mindig szigorúan őrizkedni fogok a pártállást, melyet a politikában, habár különböző irányban, de többé-kevésbé mindnyájan foglalunk, a collegium ügyeinek ápolásában is szerepeltetni.

Azonban a magyar nemzet és ennek egyik legodaadóbb tényezőjét képező magyar evangélikus református felekezet erősödésének hő ohaja nem pártkérdés közöttünk. Sőt inkább egy hatalmas magyar nemzet és állam mindnyájunk fő eszménye s hogy ezenkívül felekezetünk érdekeit is hangsúlyozom, az természetes. Hisz e felekezet a nemzeti törekvések ápolásában és küzdelmeiben mindig az első sorokban foglalt helyet és remélhetőleg foglal jövőben is.

Mindamellett, midőn ezt hangsúlyozom, legtovábbról sem törekszem bármely más, nemzetünk és államunk egységének sérthetlenségét szigorúan tisztelő felekezet irányában ellenséges állást foglalni. Mert őszintén be kell vallanom, hogy mint elsősorban magyarnak, felekezeti érzéseim nem jutottak el a fejlődés azon fokáig, melyen túl a felekezeti ellenszenvék vagy épen gyűlölködések is tenyésznek.

Mondtam, hogy óvakodni fogok a politikai pártállást a collegium ügyeinek ápolásában szerepeltetni, de a politika mint ilyen, nem maradhat figyelmünk tágabb körén kívül.

Mert, fájdalom, hazánkban a politika még jelenleg is a nemzet és állami lét vagy nemlét kérdése s így természetesen közoktatásügyünk irányelvei is e kérdés körül csoportosulnak, ugyanynira, hogy ha lemondunk nemzeti és állami létünkéről, lemondhatunk a közoktatásügyről is.

Más hatalmasabb és szabadon fejlődő nemzetnek meglehetősen engedve csupán azért tanítani, hogy a tanultak szaporodjanak, ellenben mi csak addig tanítunk, míg nemzetünknek és magyar államunknak nevelhetünk s nem szabad elmozdítanunk a legeszményibb elvont czélt sem, ha ez nemzetünk ellen fordul. Másként nyomban beáll azon állapot, midőn a kevés is jobb a tulsoknál.

Engedjük a nemzetközi művelődés szabadalmazott lovagjait házunk mellett tovább menni. Így sem leszünk kegyetlenebbek, mint mások, midőn már az északamerikai nagy köztársaság is a nemzeti államfejlődés zászlaját lobogtatja.

(Vége. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk e száma a nov. 1-ei általános munkaszünet miatt késett egy napot. Ezért olvasóink szives elnézését kérjük.

Az ev. ref. theol. fakultás ifjúsága szépen sikerült ünnepélyt rendezett okt. 31-én a reformáció emlékére. Az ifjúsági énekkar énekelt el az „Erős várunk nekünk az Isten“ című egyházi éneket az ifj. zenekar kísérete mellett. Majd *Dengel Géza* IV. theol. mondott megható szép imát, mely után *Nt. Kenessey Béla* theol. igazgató tartotta meg nagyhatású beszédét, melyben főleg a reformáció erejét feltegette s mutatta ki a történelem-

ben, a reformátorok s Erdély protestáns nagyjainak életében. A beszéd után, melyet nagy lelkesedéssel hallgatott mindvégig a közönség, az ifj. zenekar adta elő kiváló precizitással Mozart „Imáját“ Majd *Kacsó Lajos* szavalta el *Ravasz László* „Jelenések“ cz. alkalmi költeményét. A szép költemény mindvégig lebilincselte a hallgatóság figyelmét. Végül az ifj. énekkar énekelt Schubert „Egy halk sohaj“ című dalát. A szépen sikerült ünnepély alkalmával a városi közönség zsufolásig megtöltötte az intézet disztermét s igen örvendetes jelenség, hogy az ifjúság körében az évek óta hiányzó zenekar ismét föllevenedett, ami mindenesetre az ifjúság nemes törekvését és buzgóságát bizonyítja.

A nagyenyedi Bethlen collegium okt. 31-én szépen sikerült reformációi emlékünnepelet rendezett. A 174 dicséret eléneklése után *Zayzon János* koll. vallás-tanár imádkozott, ezt követte a tanítóképző intézet éneke, melynek elhangzásával *Nagy Lajos* képezdei igazgató mondott nagyon szép, tartalmas és mély hatású beszédet. A gymn. vegyeskar éneke után *Paulini Rezső* VIII g. o. t. szavalt, majd az ifj. önképzőkör éneke következett, melynek végzetével *Dósa Albert* IV. kép. növ. szavalt. A szép ünnepélyt a Hymnus éneklése zárta be.

Kántorváltás Sepsiszentgyörgyön. A sepsiszentgyörgyi ev. ref. egyházközség a rendes kántori állásra okt. 29-én egyhangulag *Nagy József* eddigi segédkántort választotta meg. Örömmel üdvözljük mi is új állásában.

Templomszentelés Erkeiden. Október hó 9-én lélekemelő örömnepet ült a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebeleztet erkeidi ev. ref. leányegyház. Ugyanis e napon avatta fel nt. *Viski Pál* esperes a szomszéd egyházak lelkészei közreműködésével azt a diszes templomot, melyet ezen egyház számban kevés, de vallásos hitben erős hívei csaknem példa nélküli áldozathozattal önerjükön emeltek istennek dicsőségére. Reggeli 9^{1/2} órakor szólaltak meg a diszes bádofedelű torony harangjai, melyek jelt adtak a magasztos ünnep kezdetére. Tömött és sűrű sorokban vonultak a hívek, az idő esős volta daczára is, nagyszámban megjelent vidéki hitsorsosok társaságában az Úr hajléka felé, melynek ajtai előtt lelkésze élén várta az egyháztanács a templomavatásra felkért esperes és lelkészek s tanítók megérkezését az impozáns néptömeg kíséretébe, mikor is a gyülekezet lelkésze egy rövid beszéd mellett átnyújtá az esperesnek a templom kulcsát, meleg szavakban kérvén őt, hogy avassa fel az új hajlékot istennek dicsőségére s a hívek lelki épülésére. Mire esperesafia szívhez szóló, lelket megható szavakban válaszolva felnyitá a templom zárt ajtóit, hogy azokon vezetése alatt a nagyközönség bevonulhasson s kezdetét vegye az ünnepi szertartás. A gyülekezet istendicsérorénekei elhangzása után 90-ik zsoltár első verse éneklésével *Botka Károly* dobai lelkész lépett a szószékre és szívet, lelket magasztos áhitatra ragadó buzgó imával kezdte meg a felavatás öröm- és hála ünnepét. Az erre következő gyülekezeti ének után *Vincze O* dön diószadi lelkész eh. megyei közpéntánokr tartotta meg I. Mózes XXVIII r. 22. v. és *Ésaiás* LII. 7. versei alapján kidolgozott szép és tartalmas alkalmi beszédét, az ő szokott ékes szólásával s kellemes, érczes, erős hangjával, mely lebilincselte a zsufolásig megtelt templom egész közönségét, felfejtven meggyőző okokkal, hogy a templom az a szükséges és szent hely, melynek belsejében a vallásos erkölcsi élet fejlesztése által lelkünk békessége, szívünk nyugalma és erkölcsi szabadságunk legbiztosabban eszközöltetik. Ezután nt. *Viski Pál* esperesafia emelkedett szószékre, isten lelkétől ihletett ajkakkal rebegvén el azt a szép imát, melyben az egek urától áldást kért templomunkra, az ebben végzendő mindennemű vallásos cselekvényre, egyházközségünkre, anyaszentegyházunk kormányzóira, hazánkra és a felséges uralkodóra. Esketés és keresztelés esete nem fordulván elő, urvacsoara osztásra került a sor. Urvacsoara osztás előtti szép és megható agendát *Sipos Károly* k-nádasdi, urvacsoara osztást bezáró buzgó imát *Patay Lajos* m.-goroszlói lelkészek mondottak, kiknek az élet kenyere és a vigasztalás pohara osztogatásában a nagyszámu urvacsoarával élő híveknél lelkes és hű segítségükre voltak *Benkő Albert* sz.-csehi és *Vincze Ödön* diószadi lelkészek. Utoljára *Szász Ferencz*, mint helybeli beszolgáló lelkész olvasta fel a szószékből a templomépítés történetét s tartotta meg az isteni tiszteletet bezáró imát, hálát adván a fővalóságnak a segedelemért, melylyel

munkájukban megsegítette, a mai nap öröméért, melylyel azt megkoronázta és áldást kérve továbbra is az egyházra és ünneplő közönségre. A megható ünnepély után d. u. 2 órakor közebb következett, hol lelkesebnél lakosabb pohárköszöntőkben sem volt hiány. Mindezeket betetőzte az este beálltával kezdődött s világos-viradtig tartott kedélyes tánczvizalom. Azonban a szép ünnepély emlékének méltó megörökítése elleni mulasztást követnék el, ha említés nélkül hagynám e helyen azon kegyes ajándékozók és adományozók neveit, kik e templomszentelés alkalmából kisebb-nagyobb áldozatot hoztak egyházunknál az Úr oltárára. Legyenek tehát azok e helyen is megemlítve. Varga B. András helybeli lakos ajándéka egy urasztali abrosz, 9 kor. 60 fill. Ifj. Péter Ferencz helybeli tanító torony-bádогоzásra adott 10 kor. Ifj. Márton József m.-goroszlói lakos torony-bádогоzásra 10 kor. Varga B. János helybeli lakos egy bordószín papiszéktakarót 18 kor. Varga K. György egyházi gondnok és testvére Varga Bálint egy bordószín szóséktakarót 38 kor. Varga K. János és Varga L. János egy urasztali kamuka terítőt 18 kor. Dr. Szász Jenő ügyvédjelölt egy keresztelő poharat 5 kor. Ifj. Péter Ferencz levita-tanító egy bibliát 5 kor. Ifj. Péter Ferencz helybeli tanító templomszentelésre adott 10 kor. Id. Márton József helybeli izraelita templomszentelésre 3 kor. Márton Mózes helybeli izraelita templomszentelésre 5 kor. Veress Lőrincz mocsolyai lakos templomszentelésre 2 kor. Veress Mózes mocsolyai lakos templomszentelésre 2 kor. Juhász Ferencz sz.-sámsoni lakos templomszentelésre 2 kor. Nagy József sz.-sámsoni lakos templomszentelésre 2 kor. s így ajándék és adomány összes értéke: 139 kor. 60 fillér. Mely felsorolt kegyes adományokért legyen a jószívű adakozóknak hálás és meleg köszönet úgy magam, mint egyházam nevében, valamint az Úr azon buzgó apostolainak, lelki szolgálóinak, kik templomunk felavatási ünnepét buzgó közreműködésükkel igazi örömmünepé tették!! Kusaly, 1904. okt. 17. Szász Ferencz ref. lelkész.

A zsinatlelkészitő konvent lefolyásáról való tudósításunk tárgyalmas miatt jövő számunkra maradt.

Felhívás 40 éves találkozóra. Tisztelettel felkérem mindazokat, kik a sárospataki főiskolában az 1865-ik évben érettségit tettek, vagy azon osztálynak több-kevesebb ideig tagjai voltak, hogy lakóhelyüket, társadalmi, esetleg családi helyzetüket velem tudatni kegyesek legyenek. Rimaszombat, 1904. okt. 28. *Bodor István* tanár.

Jelentés „Dr. Luther Márton Művei“-ről. A nagy reformátor Dr. Luther Márton műveiből, a melyeket dr. Masznyik Endre szerkesztésében a Luther Társaság bocsát közre, az I. kötet megjelent. Tartalmának javarésztét a 95. tétel és annak magyarázata, az ágostai és Milnitz-féle tárgyalásra, továbbá a lipcsei vitára vonatkozó iratok és a római pápaságról szóló munkája képezik. A kötetet Luthernek egykoru fametszet után készült képe díszíti. A kötet ára az egész vállalat aláíróinak 6 korona; bolti ára magasabb lesz. A kik diszkótésben kívánják, a kötés és a jobb papíros árával többet fizetnek. A kik a kötet árát október 20-ig megküldik, a könyvet bérmentve kapják, másoknak utánvétellel küldetik szét. Jelentkezni lehet Kovács Sándor theol. akad. tanárnál, az „Evang. Theol. Otthon“ felügyelőjénél Pozsonyban, akit a Luther Társaság a vállalat kezelésével megbízott. Ugyan ő hozzá kell a mű árát is küldeni.

A nagyenyedi protestáns nőegylet megnyitó ünnepét f. évi november hó 6-án részben délelőtt 10 órakor az ev. ref. templomban, részben délután 5 órakor a Bethlen-kollegium dísztermében tartja meg a következő műsorral: Délelőtt 10 órakor a templomban: 1. Invokáció. Énekli: a gyülekezet. 2. „Ima“ Énekli: a tanítóképző ifjuság férfikara. 3. A „próba-énekeskönyv“ 174-ik éneke. Átdolgozta és női vegyeskarrá alkalmazta: dr. Farnos Dezső. Dr. Farnos Dezső vezetésével énekli: Az egyesület női vegyes kara. 4. Imádkozik: Szilágyi Farkas lelkész. 5. „Ima“ Abt. F.-tól. Veress Gábor harmonium kísérete mellett énekli: dr. Farnos Árpádné őnagysága. 6. Egyházi beszédet és áldást mond: Föt. és Mélt. dr. Bartók György, erdélyi ev. ref. püspök úr. 7. Himnusz. Énekli a gyülekezet. — Délután 5 órakor a Bethlen kollegium dísztermében: 1. A közönség közgyűlése alatt orgonán játszik: Dali István s. lelkész. 2. Himnusz. Vegyeskarrá alkalmazta Kapi Gyula. Dr. Farnos Dezső vezetésével énekli: az egyesület női vegyeskara. 3. Felolvas: Váró Ferencz tanár. 4. „Salve Regina“ Klos Oszkártól. Veress Gábor tanár vezetésével előadja: első

és második hegedűn 20 képezdei növendék; zongorán kíséri: Benke Péter; harmoniumon: Nagy M. 5. „Szegény asszony könyve.“ Irta: Vörösmarty M. Szavaija: Simon Erzsike önga. 6. „Athaliából“ Mendelsohntól. Veress Gábor orgonakisérete mellett énekelnek: dr. Farnos Árpádné és Lázár Amália önga. 7. „Haldokló mellett.“ Irta: Tompa M. Szavaija: Sebestyén Ferencz krakkói ev. ref. lelkész. 8. „Dicsérjük az Urat.“ Gáll F.-tól. Dr. Farnos Dezső vezetésével énekli: a Bethlen kollegium gimnáziumi vegyeskara.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 3016—1904.

KÖRLEVÉL

a tőkekamat segélyek folyósítása tárgyában.

A f. évi június hóban tartott egyetemes konvent által megszavazott tőkekamat segélyek folyósíthatása céljából, jelen szám alól ugyancsak a hivatalos lap útján már egy ízben felhívtuk az érdekelteket jelentések beterjesztésére.

Miután e felhívásunkra ez ideig csak két egyházmegegyéből érkezett be a kívánt jelentés, ismételten is figyelmeztetjük az érdekelteket, hogy hivatolt körlevelünknek, most már 14 napon belül multhatatlanul tegyenek eleget s illetékes esperes aait pedig felkérjük, hogy a határidő lejártá után a késedelmeskedő egyházaktól a kívánt adatokat közvetlenül szerezzék be s ide további 8 nap alatt terjesszék föl.

Kolozsvárt, 1904. okt. 28.

Becsek Lajos,
h. elnök.

Kádár János,
titkár.

4704—904. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi esperes atyánkfiahoz.

Az 1903. évi 4201. számú körlevelünkkel arra hívtuk volt föl összes espereseinket, hogy az egyházmegegyék kikerekítése és a volt püspöki egyházak bekebelezése folytán szükségessé vált egyház átadások és átvételek a folyó 1904. év január havában hajtassanak végre.

Az átadás, illetve az átvétel megtörténtéről mindedig csak a nagyenyedi, küküllői és kézdi esperes atyánkfiaitól vettünk jelentést, minélfogva felkérjük a többi esperes atyánkfiait is, hogy az egyházmegegyéjükbe beosztott püspöki egyházaknak, illetve más anya- és leányegyházaknak átvétele felől hivatalos jelentéseiket megtenni sziveskedjenek.

Kolozsvárt, 1904. okt. 29-én.

Becsek Lajos,
h. elnök.

Kádár János,
titkár.

684—1904. sz.

KÉRELEM.

Egyházmegegyei Egyházi értekezletünk Elnökségének megkeresése folytán, tisztelettel kérem görgényi paptársaimat: sziveskedjenek a már régebben megküldött „Taggyűjtőivekel“ minél hamarabb pénztáros aa-hoz juttatni, hogy ezeknek alapján törzskönyvünket végre valahára összeállíthassuk, s értekezleti munkálkodásunkat folytathassuk.

Gernyeszeg, 1904. okt. 30.

Csekme Ferencz, görgényi esp.

Sz. 660—1904.

FELHÍVÁS.

A kolozsvári ev. ref. egyházmegegye lelkészeit és egyházközségi gondnokait tisztelettel kérem, hogy a meny nyiben központi és egyházmegegyei fizetendőiket, orsz. közalapi járulékaikat, orsz. özv.-árvai gyámintézeti fizetendőiket mindeideig be nem fizették: a Felhívás“ megjelentésétől számítandó nyolcz nap alatt hozzám küldeni annyival is inkább tartsák kötelességüknek, mivel azontul kénytelen leszek a hátralékoknak közigazgatási ut on leendő behajtását kérni.

M.-Kályán, 1904. október 28-án.

Lőrinczi Gábor s. k.
e. m. pénztáros.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.	Előfizetési ár: egész évre	12 kor
	félévre	6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Előre és tovább!...

Mire kézbe kerül lapunk, összeült már legfőbb törvényhozó testületünk. Megnyilt már harmadik zsinatunk. A választottak úton is vannak most, míg e sorokon végig futok. Anyaszentegyházunk egyeteme pedig reménységgel és várakozással tekint az ország szívében működő legfőbb kálvinista testületre. Ki mondhatná pedig, hogy nem méltán. „Forr a világ, forr, mint a tenger! . És a forrongó világban hányadik embert választhatnók ki, a ki jó lélekkel mondaná, hogy első az ő hite?! A magyar kálvinistának pedig ilyenek és „ennek“ kellene lenni mind. Amint az apák hitükkel nemzetet és hazát tartottak, védtek és őriztek véres századokon. Nem pedig veszendő „marhán“, hanem életük árán is, ha kell vala. Akkor ez a csütörtök nevezetes ünnepnap legyen a Kálvinista Magyaroknak. Zsinat megnyitása.

Pedig az utolsó zsinati üléstől (1892. nov. 15. d. e. 11 ó. 5 p.) mennyi ködös, közönséges hétköznapija, mennyi küzdelmes megpróbáltatása lehetett az egyetemes Anyaszentegyháznak és a részeknek is. Szeretnék tarlózni a küzdő mezőkön. Szeretnék tarlózni a régi zsinatok okmányain. Szeretnék lerakni minden követ, hogy amint jelzém, mehessünk „előre és tovább!“ Nem merem. Annyi antikálvinista elem van közöttünk. Annyi kigyó tég. Annyi teher nyom, hogy rágondolni is sok. Vita, vita után jó, miképpen egyesüljünk: és aztán élesekben és merevebben válunk szét. Erdély volt sokáig (tán állandólag) a hetes a „specziálításokkal“ Ki merné pedig mondani ma, hogy Dunamellék és Dunántúl, Tiszáninnen és Tiszántúl nem megannyi specziálítás. Debreczen és Sárospatak, Budapest és Pápa s a mi kincses Kolozsvárunk járnak-e egy úton? Nyilt kérdés még mindig, hogy zsinatpresbyteri vagy képviseleti rendszer-e a miénk külön és az egész együtt. Papuralomtól fél a világ, világok uralmától a pap. Túl a Királyhágón választják ker. képviselőül a tanárt, nálunk szü-

letett tag még a „német“ tanár is, ha „Rosenbergernek“ hívják is. A lélek pedig, ez külön lapon van. Csak nem rég hallottam egy igen ifju, Tiszántulból Erdélybe oltott tanár aáról, ki legalább az édes apját igen nagy reményekre jogosítja, hogy egy paptársamat kemény szóval kérdezte: „mennyit is adtok ti (koronákban) a mi kollegiumunknak, hogy annyira hangsúlyozzátok kálvinistaságát?!“

De nem megyek arra..

Tarlózzunk inkább a zsinati okmányokon. Elöttem a jelen zsinat törvénytervezete.... Bár ne lenne táblája és rajta a szerkesztő neve. Volt — nincs. .Kivágatott. Talán tüzre is vették. O tempora — o mores.

Elöttem az első és második zsinat naplója, csaknem másfélezer oldal nagy nyolcadon. Napló-és zsinatonként közel 3000 szónok. Az utolsóban elválasztottam az erdélyi szónokokat a magyarországiaktól, 2360 a magyarországi és 200 az erdélyi. Amott néhai Tisza Kálmán gr. vezetett 532 beszéddel, emitt Váró Ferencz jeles tanügyi órallónk 30 hozzászólással. És dr. Kolozsvári Sándor 28 szóval, ki immár a harmadik Zsinatot szolgálja az erdélyiek között: most mint legtöbb szavazatot nyert első világi képviselő. De 1881-től ugyancsak meg-ritkult ezeknek sora.

Tarlózom az eredményeken is. Nem kell arra másfélezer oldal, bőven elfér a most nekem hagyott helyen. Első zsinatunk eredménye az Erdélyi Unio és az Országos Közalap. Különösen őrzik gróf Lónyay Menyhért emlékét; és két évtized után már is sokszor megmutatták a fillérek hatalmát. De azért még nem ment át a vérünkbe. A milyen örömmel olvastam a Közalap előadóinak évi és 10—10 évi jelentéseit: olyan keserűséggel hallottam már igen tekintélyes egyházmegyei főgondnokot is panaszkodni, hogy az első három évi önkéntes aláírásból rendes adó lett. A második zsinat emlékét őrzi a lelkészek özvegyeinek és árváinak gyámintézete. Es itt újra visszatérek a czimre — „előre és tovább!“ Vajjon hányadik zsinat adja be ezután a teljes lelkészi nyugdíj-

intézetet. Az egyházi adózás ügye van előkészítve jelen zsinatunk számára, ha keresztül megy: akkor két zsinatunk foglalkozott légyen a terhek osztályozásával — könnyítésével egy se. Pedig a magyarnak minden kell, csak adó nem.

A vezéri zászló, ha idegen párttusák nem jönnek a porondra, a mi báró Bánffy Dezsőnk kezébe kerül, az ősz Kun Bertalannal kipróbált kormányozók. Maguk készítette utakon — hadd vezessék a választott népet. Hadd találják meg még az útvesztőkben is a jóra vezető utat. Hadd biztassanak szükségünk között, hadd emeljenek fel csüggedésünkből. Hadd hirdessék a jelek, mondják a fiak és unokák, hogy ma is, mint mindig: ha lépésről-lépésre is, de biztatóan haladunk „előre és tovább!”

Revisor.

Gróf Tisza István miniszterelnök átirata

a magyar pretestáns egyházakhoz az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása ügyében.

A t. Bizottság által f. évi április havában az 1848. évi XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában benyújtott emlékiratot a magyar kormány tárgyalás alá vette s arra vonatkozólag a vallás- és közoktatási miniszter ural egyetértőleg a következőkről van szerencsém a t. Bizottságot értesíteni.

A szóban forgó emlékirat az idézett törvényczikk második és harmadik §-ával kapcsolatos kérdéseket egymástól elkülönítve tárgyalja.

A mi az emlékirat első részét illeti, az abban felhozott kérdések majdnem kizárólag oly konkrét esetekre vonatkoznak, a melyek alapos vizsgálat tárgyává voltak teendő, mielőtt azokra nézve a kormány állást foglalhatott volna. Ezen vizsgálat folyamatban van és annak befejezte után nem fogok késni a t. Bizottsággal felvenni ezekre vonatkozólag is a tárgyalások fonalát.

Már most kívánom azonban megjegyezni, hogy a mi a dolog elvi oldalát illeti, a kormányt is, valamint egész működésében, ugy ezen kérdések elbirálásánál is csak azon szempont vezetheti, hogy a törvényesen bevett vallásfelekezetek közötti tökéletes egyenlőség és viszonyosság az egész vonalon érvényesüljön. Természetesen tekintetbe vételével a törvényes fejlődés és az egyes vallásfelekezetek benső természete által előidézett különös viszonyoknak. Miután pedig e kérdésekben a két magyar protestáns egyház is ugyanezen elvi állásponton áll, nem kétem, hogy a felhozott konkrét kérdéseket közmegnyugvásra sikerülend megoldonunk s illetőleg megállapítanunk azon irányelveket, a melyek szerint hasonló esetek a jövőben elbirándók lesznek.

Mig tehát az 1848. évi XX. t.-cz. 2. §-ának végrehajtásával kapcsolatos kérdésekre nézve az ügy jelen stádiumában csak ezen elvi kijelentéssel nyilatkozhatom, addig konkrét tájékozást kívánok már most nyújtani az iránt, hogy tekintettel az ország pénzügyi helyzetére is, minő mérvben és minő sorrendben véli a kormány az 1848. évi XX. t.-cz. 3. §a alapján felhozott anyagi igények kielégítését foganatosítani. Szükséges ez azért, hogy a két protestáns felekezet irányadó testülete által mielőbb megalkottathassanak azon rendszabályok, a melyek a kívánt segély igénybevételének és felhasználásának előfeltételeit képezik, hogy tehát azok az égető sebek, a melyekre a t. Bizottság emlékirata is joggal hivatkozik, mielőbb orvoslást találhassanak.

Ezek között bizonyára az adózási viszonyokban rejlik nagy anomáliák képezik a legégetőbbet. S már most kijelenthetem, hogy a kormány az emlékiratban jelzett módokon és arányokban hajlandó e segély kieszközölését kérni a törvényhozástól, illetőleg gondoskodni arról, hogy egy ily tartalmú törvényjavaslat terjesztessék az országgyűlés elé. Hogy azonban ez megtörténhessék, szükséges, hogy az illetékes egyházi testületek megalkossák az e tárgyban szükséges jogszabályokat, valamint kérem kell azt is,

hogy a t. Bizottság az idevágó összes adatokat a kormány rendelkezésére bocsátani sziveskedjék, hogy azután a szükséglet mérve pontosan megállapítható és a benyújtandó törvényjavaslat kellő indokolással ellátható legyen.

Nem zárkozhatik el a kormány az emlékirat azon követelményétől sem, hogy a lelkészek fizetése újabb javításban részesüljön, és készséggel ismeri el, hogy a köztisztviselők illetményeinek újabb rendezése folytán a lelkészi kongruának felemelése vagy korpótlékkal való kiegészítése méltányos és indokolt kívánságnak mutatkozik. E kérdés természetesen együtt oldandó meg mindazon bevett vallásfelekezetek lelkészeire nézve, kikre az 1898. évi XIV. t.-cz. hatálya kiterjed, s annak gyakorlati megvalósítása oly oriaszi tehertöbbletet von az államkincstárra maga után, miszerint annak foganatosítása előtt meg kell teremtenünk az ügy megoldásának pénzügyi előfeltételeit. Kijelenthetem, hogy a kormány feladatának tekinti hogy e kérdéssel azzal az erős elhatározással foglalkozzék, hogy mentől előbb elhárítsa az ügy útjában álló pénzügyi akadályokat, és kész annak megoldását kézbe venni, mielőtt az államháztartás egyensúlyának veszélyeztetése nélkül lehetővé válik.

A mi az emlékiratban felhozott többi pénzügyi természetű kérdéseket illeti, a kormány abban a meggyőződésben van, hogy már csak az egyházak autonómiájának szempontjából is ezeknek külön-külön államsegélyvel való megoldása nem volna czélszerű, hanem akként kívánja az erre szükséges anyagi eszközöket fokozatosan az egyház rendelkezésére bocsátani, hogy az állam pénzügyi helyzete által vont korlátok között évről-évre emelje az egyházak dotációjaképen a költségvetésbe beillesztett tételeket. Ezen felemelt hitelnek mikénti felhasználása felett természetesen az egyház van hivatva saját autonom hatáskörében határozni, s az illetékes egyházi főhatóságok hivatását képezni oly szabályzat megalkotása, melylyel ezen összegeknek tényleg a legégetőbb nagy czélok kielégítésére való fordítása biztosítható.

Különös sulylyal bir ezek között a lelkészi nyugdíjintézet kérdése, és a mennyiben e nézetünk az illetékes egyházi hatóságok véleményével találkozónak, a kérdést a két protestáns egyház országos közalapjának javára felvett költségvetési tétel megfelelő emelése útján akként kellene megoldani, hogy első sorban a nyugdíjintézet kellő dotációja biztosítható.

Budapest, 1904. évi október hó 20.

Tisza, s. k.

Mégegyszer „Azok a régi jó idők . . .“

(Viszonzás Kristóf György h. tanár urnak).

Tisztelt Tanár úr! Igaza van, hogy „a nyáj és a magyarság iránt melegen érző és gondoskodó lelkem emlegette fel e lap 35. számában“ azokat a régi jó idők, valamint bizonyára melegen érző, gondoskodó lélekkel csüggnek anyaszentegyházunk magasrendű érdekein kálvinista gimnáziumaink tanárai is valamennyien, hiszen Bethlen Gábor és a többi nagy alapítók, meg a kisebb alapítványtevők is ezt czélozták. E magyarság érdekeit a protestántizmus, illetve kálvinizmus szellemében óhajtották intézményeikkel szolgálni. Ha nem így lenne, kálvinista gimnáziumaink mint ilyenek, elvesztenék létjogosultságukat.

Czikke első sorait elolvassva, az íróra letem kíváncsi és midőn cikke végére pillantva a „Kristóf“ név tünt elő, önkénytelenül a nagy felfedező „Kristóffal“ kombináltam, édesen remélve, hogy a cikkemben felhozott bajok orvoslására bizonyára remek terveket fedezett fel. Azonban igen-igen nagyon csalódtam. Válaszát minél többször olvastam el, annál inkább megerősített állításaimban és annál erősebbé tett a meggyőződésben, hogy a tisztelt Tanár úr 1. vagy nem akar megérteni, 2. vagy nem tud megérteni, nem ismervén kellőleg kollégiumainknak sem multját, sem jelenét abból a szempontból, a melyből én néztem.

Ezen állításom igazolására elég volna kálvinista gimnáziumaink pár nemcsak érett, de nagy tudásu, köztisztletben álló tanárának leveleiből idéznem,

melyeket cikkem megjelenése alkalmából intéztek hozzám, elismerve igazaimat. De nem fogom meg a dolog könnyebb végét, bár hiszem, hogy ezek súlya biztosabban hatna. Különben is, a körültekintő katona erősebb harczokra őrzi meg lövegeinek javát.

A tisztelt Tanár úr „A régi jó idők“ állításait 3 tételben foglalja össze.

A 2. tételre felelnem felesleges, mert hiszen affélét nem állítottam, hogy ma senki sem toborz a nép között a tanulói pályára. Sőt volnánk bizony sokan, akik toborzás nélkül is egész ostromot kell kiálljanak a szegény, vagyontalan szülők részéről, hogy gyermekeiket valamelyik gimnáziumunkba segítsük be. Csakhogy a teljesen vagyontalan szülők gyermekeit a legjobb akarat és összeköttetések mellett is lehetetlen besegíteniük.

Az 1. és 2. tételben érintett állításaimat cikke elolvasása után méginkább fenntartom, mint azelőtt. De vegyüek csak sorra reflexióit.

A t. Tanár úr azt mondja, legalább úgy a sorok között, hogy mint olyan vidékre tévedt, elmaradt ember a modern, a haladás szellemének vádolója vagyok; mintha én a bajok okát abban látnám, hogy a kor haladó szellemével lépést tartanak gimnáziumaink. Ha a t. Tanár úr nagyobb figyelemmel olvasta volna „Azokat a régi jó időköt“, meggyőződhetett volna, hogy ideális állapotoknak én sem neveztem a régieket, csak azt állítottam és állítom ma is, hogy kálvínista szegénységünknek megfelelő, százados gyakorlat által kipróbált, anyaszentegyházunknak gazdagon gyümölcsözők voltak. Nem a haladás szellemét vádoltam, ha ugyan vádolásról egyáltalán szó lehetne, hanem azokat, akik midőn reformatoroknak beállottak s a tisztelt Tanár úr által felmagasztalt „új szellemet“ a gyakorlati életbe átvitték, akik midőn a haladó kor parancsszavára intézeteink régi szervezetén újításokat végeztek, a régi intézmények egy részét egyszerűen eldobták, hasonló hivatást betöltő újakról nem gondoskodtak. Pedig mindaddig a százados gyakorlat által kipróbált, üdvös hivatást betöltő régieket eldobniok nem volt szabad. Ilyen volt, amiről eddig még nem is szólottam, a kettős hivatást betöltő priváttanítói intézmény is, mely míg egyfelől a felsőbb osztályokban a szegény kitűnő tanulóknak a megélhetést biztosította, másfelől kollegiumaink bennlakási viszonyai mellett, a gyermekek felügyelete szempontjából nagyon szükséges volt. Ha egy gondos gazda épületén valamelyik követ vagy gerendát kiakarja cserélni, a meglévő régít nem fogja eltávolítani, míg a helyére szánt új anyag teljesen kipróbálva és annyira előkészítve nincs, hogy a kidobandó régít mindenekben pótolni tudja.

„Az új szellem okozta, hogy hála Istennek Bethlen kollegiumunk mindenek véleménye szerint minta gimnáziummá fejlődött“, a mely szellemet én a bajok okozójának tartok, . . . így örvendez tovább a t. Tanár úr. Hát t. Tanár úr, a Bethlen-kollegium nem fejlődött az Ön által feldicsért új szellem hatása alatt „mintaiskolává“ már egyszerűen azért sem, mert a dolog igazi lényegét illetőleg mintaiskola volt azelőtt is, mintaiskola volt mindig. Sőt nem is csak a Bethlen-főiskola, hanem mindenik erdélyi kálvínista gimnáziumunk nemcsak felvehette bátran a versenyt, akár az állami, akár a más felekezeti iskolákkal, de elől is járt mindenha a tanításban és annak sikereiben, a nemzeti szellem, a hazaszeretet ápolásában, a nemzeti kultúra megépítésében. Voltak országos híru professorai, akiknek neve, egyénisége igazi vonzerőt tulajdonított intézeteinknek, úgy hogy kapuinál tolongott a más felekezeti és más nyelvű is, csak hogy csarnokaiban tanulhasson. Volt idő, mikor a Bethlen-kollegium még folyosóit is lakoszobákká volt kénytelen átalakítani.

(Vége. köv.)

Benedek Károly.

A mi hitünk és szervezkedő egyháztársadalmunk.

(Felolvasatott a brassói ev. ref. egyház közgyűlésén az 1903. évről szóló jelentéssel összefüggésbe hozva. Irta: Pékhy Árpád brassói ev. ref. lelkipásztor.)

(Folytatás.)

Ezért létesíteni kell sorainkban: az ifjusági és nőegyleteket, meg kell valósítsuk a szomszédság szervezetét a presbyter diakonus intézmény keretében. Hogy így — valamint az emberi organizmusban minden szerv a másikkal áll szolgálatára és együtt eredményezik az egyöntetű mozgást, az életet — úgy egyháztársadalmunkban is legyen egység és pezsgő élet.

A Krisztusi szeretet gondozásából ne legyen kizárva sem a tudós, sem a tudatlan, sem a szegény, sem a gazdag, sem a testi, sem a lelki beteg, a bűnös.

Terjeszteni kell az Isten igéjét szóval és írásban, tettel és életpéldával. Tanítani kell az ifjúságot és nagy súlyt kell fektetni a protestáns nőnevelésre, mert olyan lesz a társadalom és az egyházi élet, a milyen a család; a család jövője pedig a nők kezében van letéve. A nők takarékosága szaporítja meg a családok filléreit, a nők jószive indítja útnak a könnyörületesség angyalát. A nő, ha a férfi szívéhez tud szólani, nemes intézményekben lesz gazdag egyháztársadalmi életünk. Ezért ne resteljünk tanulni más, szerencsésebb viszonyok közt élt protestáns testvéreinktől; ne mondjuk, hogy az angol, német, szász belmisszió munka nem egyezik meg a magyar nép jellemével, társadalmi szervezetével; ne mondjuk, mert a jó és igaz mindenkinek való.

Nézzük a róm. katolikusokat, mennyit tanultak ők a protestánsoktól rendre és mily kitartással alakítják át a tapasztaltakat saját érdekük javára intézményekké. Hát vajjon, mi magyar protestánsok, akik szeretünk hivatkozni fajunk öntudatosságára és világos értelmünkre; kik büszkén mutatunk rá, hogy a közkultúra terein egy félszázad alatt mily messze haladt elő az európai műveltségben nemzetünk; ne lennénk-e képesek erős akarat mellett átplántálni és magyar lélekkel megszentelni külföldi testvéreink egyháztársadalmi munkásságát? Bizony, tanulni sohasem szégyen; sőt azt mondhatjuk: boldog az a nép, a mely felismeri a követendő nagy példákat és azokat elsajátítani is tudja.

A kézdívásárhelyi egyházkerületi értekezlet vitája biztos tanujele annak, hogy vezető férfaink lelkében megért már a szervezkedés és a munkára fel! nagy eszméje. Az ott felolvasott és a vita alapjául szolgált tervezet letétetett az egyházmegyei értekezletekhez, hogy azt megvitassák és már most amit a helyi körülmények kívánatosnak jleznek, községenként megvalósítsák. Így rendre többről-többre jutnak! És ha majd az egyetemes zsinat szentesíti, e nagy egyháztársadalmi munkának mindenkire kötelező voltát, akkor én a jövőben nem kételkedem!

Tudom én azt, hogy lesznek ellenzői is az egyházon belül és kívül is szent munkánknak. De a kétkedőket lefegyverezi a munka sikere. Külső ellenségeinkre pedig sokat adnunk nem szabad, mert ügyünk nem önző érdekek szolgálata, ügyünk nemzeti és emberi magasztos munka, Isten országa megteremtése érdekében.

És hogy reményünk a jövő iránt nem csalóka ábránd, hanem égi biztatáson nyugszik: ennek záloga az utóbbi tíz év. Már is látszik minden vonalon az ébredés, kivált 1895-ösze óta, mióta az egyházpolitikai új törvények életbe léptek. Azóta új nehézségekkel találkozunk, hiveink között az idegen kéz munkája látszik. És e tapasztalat mindinkább arra utalja a presbyteriumokat és lelkipásztorokat, hogy gondjuk legyen a nyájra, melyet Isten vezetésükre

bizott, hogy egy is közülök el ne vesszen, mert egykor számon kéri tőlük mindet, az Úr!

Midőn így előadtam a szervezkedő kálvinista egyház bajait és a nagy feladatokat, a melyek megoldásra várnak: reménységem van az Istenben, hogy az Úrnak erőssége, a kálvinista egyház megáll mindörökkre; mert Őszentfelsége megfogja segíteni az ő ügyének munkásait.

De most már lássuk, hogy állunk mi? Egy év alatt, mit tettünk brassói reformátusok az egyház munkája terén?

Egyházközségünk lélekszáma a diasporákkal együtt az utolsó népszámlálás adatai szerint 1850 állandó, 1512 változó és 678 átmeneti, t. i. katona és cseléd. A múlt 1903. évben született és megkezesztetett összesen 104 gyermek; kevesebb, mint az előző évben 5 gyermekkel; házassági szövetségre lépett és az egyházi áldást igénybe vette 29 pár, több mint az előző évben 3-al; hozzánk áttért 3 férfi, és 6 nő, összesen 9 egyén, több mint a múlt évben 6-tal; meghalt 105 egyén, több mint az előző évben 13-mal. Confirmált 68 növendék. A múlt évben tartottunk 9 presbyteri, két képviselőtestületi közgyűlést; részt vettem 12 nőegyleti, 3 iskolaszéki gyűlésben.

A gyűléseken ellátott fontosabb ügyek voltak:

Az egyház számadásai rendesen ellenőriztettek és a törvény által előírt időben az egyházközség számvizsgáló bizottsága által felülvizsgáltatván, beterveztettek az egyházmegyei számvevőszékhez, a honnan záros határidőn belül helyben hagyva az egyháztanácshoz vissza is küldettek. Az egyház épületei jó karban tartatnak, úgy ezek, valamint egyházunk adósainak biztosítékul lekötött épületei a gazdabizottság által nyilvántartatnak, hogy rendesen javíttassanak és tűzkár ellen biztosítva legyenek.

Továbbá az egyháztanács nyilván tartja a hivek valláserkölcsei életének megnyilatkozását, lehetőleg ellenőrzi úgy az ifjúság, mint a felnőttek templomlátogatását, valamint gondjaiban tartja a szegényügyet. A presbyterek közül: Szabó Antal, Sándor Lajos, Bokor András, Antal János és Pakucs János fiait, mint presbyter diákonusokat felkérte, hogy városnegyedenként szemmel tartsák a hiveket, velük keressék az atyafiságos érintkezést és a lelkésztől vett utasítás alapján a felmerülő bajoknál győzzék meg és világosítsák fel az egyeseket, hogy egy is közülök el ne vesszen, hanem az összetartozandóság érzetének fejlesztésével, az egy célra törekvő munkásságában minél előbbre haladjon gyülekezetünk. Egyháztanácsunknak e czéltudatos és körültekintő eljárása folytán minden vonalon meglátszik gyülekezeti életünkben a haladás.

Azonban a hivek nagy száma és azon körülmény folytán, hogy népünk nagyon elszórtan lakik a más felekezeti és nemzetiségű lakosság között, a különböző városnegyedekben, valamint a sok iskola okán, a melyekben a hitoktatást végezni kell, feltétlenül szükséges az állandó s. lelkész-hitoktatói állás szervezése. E tekintetben örök hálára kötelezte Mélt. Dr. Bartók György püspök úr ömértósága gyülekezetünket azon meg nem hálálható jóakaratu támogatásával, hogy majdnem említést sem érdemlő csekély segélyforrásunkat, központi és egyetemes segélyek, valamint az állami támogatás célirányos igénybe vehetésének módozatai felhasználása mellett, oda vezette, hogy a s. lelkész kérdése már mondhatni a végleges megoldás stádiumába jutott. Még csak az van hátra, hogy gyülekezetünket a magas miniszterium állandó káplántartó állomásként ismerje el, a mi hogy megfog történni közelebbről, ez iránt semmi kétség sem forog fenn. És akkor a convent az évi 500 korona állandó segélyt, — a mi, bár kilátásba van helyezve, de eddig még a s. lelkészi díjvel számára teljesen biztosítva nincsen, — megadja. Így már

teljes reménnyel lehetünk, hogy okt. 1-én s. lelkészi állásunk bé lesz töltve és így új erővel fog szaporodni általa egyházunk hivatott munkássainak száma.

Nem tehetem itt, hogy ne kérjem az isteni gondviselést, hogy adjon nekünk egy hivatásának teljes tudatával bíró s. lelkészt, a ki gyönyörűségét ne a világi élveken keresse, hanem első sorban abban, hogy kötelességét pontos lelkiismeretességgel teljesítse. Mert brassói gyülekezetünkben nem azért van szükség s. lelkészre, hogy több kényelemmel élhessenek az egyházi tisztviselők, hanem, hogy több munkát végezhesse az egyház javára. Már pedig dolgozni csak ihletett emberekkel lehet, kik nem tekintik robotnak a munkát, hanem élethivatásuknak. Remélem, Isten után, hogy ilyen lesz új s. lelkészünk; én pedig, ha meglesz benne a jóratörékvés, atyai szeretettel fogok arra igyekezni, hogy a lelki gondozás nagy munkájába minél jobban betanítsam.

(Folytatása köv.)

Konventi ülés.

(Október 27. 28. 29.)

A magyarországi református egyház konventje október 27. 28. és 29. napjain tartotta üléseit Budapesten. A konvent üléseinek főtárgya az e hó 10-én összehívandó zsinat előmunkálatainak végleges befejezése volt. Október 27-én délelőtt 10 órakor vette kezdetét az ülés. Kun Bertalan püspök imája után br. Bánffy Dezső megnyitotta a gyűlést. Majd Zsigmond Sándor helyére a közös prot. bizottságba Sass Bélát, a konventi bíróságba világi póttagul Dóczy Imrét, a rendkívüli bíróságba Horty Istvánt, Dóczy Imrét és Dávidházy Jánost választották meg.

Ezután Sass Béla az elnökség nevében jelentést tett a britt és külföldi bibliatársaság százados alapja javára küldött adományokról. Összegyűlt 9343 kor. 33 fil., mely rendeltetési helyére küldetett. A konvent a jelentést jóváhagyó tudomásul vette.

Az 1904. évi juniusi konvent kérte a vallás- és közoktatási minisztert, hogy a káplántartási díjak fedezésére kiutalni szokott 26 ezer koronán felül való kiadásait az ev. ref. egyháznak valamely rendelkezési alapból fedezze. A miniszter kedvező válaszát örömmel vették tudomásul.

A miniszter a közalap számára a szokásos 200 ezer koronát 1904. évre kiutalta, ezt tudomásul vették.

Sass Béla fölolvasta Fejes István előterjesztését az énekügyi bizottság nevében, melyben a jelentés bemutatására a dunamelléki egyházkerület késedelme miatt halasztást kért. A halasztást megadták.

Dóczy Imre jelentést tett ezután az egyetemes tanügyi bizottság ujjaalakításáról. A békési, gyönki, hajduböszörményi, hajdunánási, halasi, hódmezővásárhelyi, kecskeméti, kolozsvári, kunszentmiklósi, marosvásárhelyi, nagykovácsi, szászvárosi, székelyudvarhelyi, karczagi, mezőturi gimnáziumok pótállamsegélyét tudomásul vették.

Az erdélyi egyházkerület igazgatótanácsának felterjesztése alapján az 1894. XXVII. t. cz. 3. §. d) pontjának törvényhozási törlése, esetleg a fenntartási államsegély szerződésének revíziója tárgyában a konvent is állást kívánt foglalni s Fejes István, György Endre hozzászólása után az erdélyi határozatot áttették a közjogi bizottsághoz.

Az orsz. református tanáregyesület 1904. május 25-iki közgyűléséből fölirotat intézett a konventhez a bécsi béke 300 éves évfordulójának iskolai megünneplése céljából. A konvent az évforduló iskolai megünneplését elrendelte s elhatározta, hogy az egyes gyülekezeteket felszólítja háláadó istentisztelet tartására.

Ezután *Kenessey* Béla olvasta fel a zsinatelőkészítő adóügyi albizottság jelentését az adózási reformról s betérjesztette az 1903. decemberi konventen elrendelt adatkiegészítésre beérkezett adatokat. A konvent elrendelte az adatok kinyomatását és kimondta, hogy az adóügyi reform a zsinaton első helyen kerüljön tárgyalás alá. A jelentéshez gr. *Tisza* István szólott hozzá, ki röviden összegezte a kérdés mai állását s szerinte eredetileg az volt a terv, hogy az egyházi adózást személyes adó és bizonyos degresszív kulcson alapuló vagyoni adó formájában rendezzék. A degresszív kulcsu vagyoni adó ellen kifogások merültek föl, ekkor szóba jött a megoldás olyan formája, hogy a személyi adót osztályba sorozással rendezzék olyformán, hogy a vagyonosabbak adója állandóan emelkedjék s ezzel a személyi adó formájával nagyobb pénzügyi eredmény érsek el, másrésről pedig, hogy a vagyoni adónál egységes 10 százalékos kulcs állapíttassék meg. Az adóügyi bizottság olyan számítások megejtésére kapott utasítást, a melyeknek feladatuk volt megállapítani azt, hogy az utóbbi javasolt adózási rendszer pénzügyi eredménye nem kisebb-e? Az eredeti tervezet szerint 1.400.000 kor. lett volna a fedezetlenül maradt állami kiegészítésre váró összeg. Most az adóügyi bizottság 1.352.000 koronára hozza ki ugyanezt, azzal a hozzáadással, hogy 13 egyházközség adója még nincsen földolgozva. Megnyugvással látjuk, hogy a pénzügyi kérdés ugyanabban a keretben marad. A zsinat tehát abban a helyzetben van, hogy a két adózási rendszer között választhat a nélkül, hogy ez az állam újabb megterhelésével járna.

Sass Béla tett jelentést a zsinati képviselők megválasztásáról és meghívásáról, valamint a törv. tervezet kinyomatásáról. Elfogadták a zsinat tanácskozási és ügyrendjét az 1891—3. zsinatra elfogadott szabályok értelmében és a zsinat tárgysorozatát.

Ezután br. *Bánffy* Dezső bejelentette, hogy ő *Kun* Bertalan az evang. református, *Baltik* Frigyes és báró *Prónay* Dezső az ág. hitv. egyház részéről értekezletre voltak hivatalosak a miniszterelnökhöz, a melyen szóba kerültek azok a határok, melyek között a két prot. egyház Vélemény-ében foglaltak megoldást nyerhetnek. A 48. XX. t.-cz. végrehajtásával foglalkozó közös bizottság báró *Prónayval* való megállapodás szerint nov. elején gyűlést tart, foglalkozván a miniszter leiratával, mely kétségtelenül sok üdvös eredményt tartalmaz, de azért távolról sem kielégítő. A közös bizottság érdemében fog határozni a leirat fölött, úgy, hogy azt már a zsinat s az ág. hitv. ev. egyetemes gyűlés is tárgyalhassa. Együttal betérjeszti a miniszteri leirat másolatát, a mit a gyűlés tudomásul vett.

Okt. 28-án br. *Bánffy* Dezső és *Kun* Bertalan elnöklete alatt a konvent ülése d. e. 11 órakor vette kezdetét. Előzőleg a közigazgatási és közjogi bizottság tartott ülést. A gyűlés elején *Sass* Béla konventi jegyző felolvasta a mult ülés jegyzőkönyvét, melyet hitelesítettek. Majd gr. *Dégenfeld* József bejelentette, hogy a missziói bizottságba *Zsigmond* Sándor helyére *Dávidházy* János lett megválasztva előadóul. Ezután *Antal* Gábor püspök előterjesztette a zsinatmegnyitó ünnepségek programját, melyet hosszabb vita után magáévá tett a konvent. E szerint a zsinat tagjai november 10-én d. e. 10 órakor gyülekeznek a Kálvin-téri paplakban. Innen 10 órakor bevonulnak a Kálvin-téri ev. ref. templomba. Itt *Kun* Bertalan fog imádkozni. *Antal* Gábor egyházi beszédet mond. Isteni tisztelet végével a korelnök megnyitja az ülést és átveszi a tagok igazoló leveleit. Nyomban ezután bezárja az ülést.

Erre a megnyitó ünnepélyre a papok teljes ornatusban, a világiak diszmagyarban jelennek meg. A

következő zsinati ülés idejét a templomban fogja a korelnök az igazolások után elhatározni.

Mádi Lajos esperes, mint a közigazgatási bizottság előadója indítványozza: küldjenek ki egy 10 tagu bizottságot, mely kidolgozván a parochiális könyvtárak szervezetét, azt majd jóváhagyás végett a konvent elé terjessze.

Hegedüs Sándor határozati javaslatot nyújt be, mely szerint a konvent az ügyben való intézkedésre teljhatalmat ad a kiküldendő bizottságnak.

A konvent a Hegedüs indítványát fogadta el.

Dr. *Szabó* Aladár és *György* Endre jelentését a presbyteri ref. egyházak Liverpoolban 1904. jun. 28-tól jul. 7-ig tartott gyűléséről a konvent tudomásul vette.

Hosszabb vitát keltett *Simon* Károly igazolásának ügye, a kit a tiszántuli kerület igazgató bizottsága nem jelentett ki igazolt zsinati képviselőnek azzal az indokolással, hogy *Simon* Károly mint tanító, nem felel meg a törvény ama kellékének, hogy zsinati tagnak teljes középiskolai képesítésével, vagy ezzel egyenlőrangú minősítéssel kell bírnia. A közjogi bizottság javasolja, hogy a konvent terjessze az ügyet a zsinat elé.

Gróf *Dégenfeld* József abban a véleményben van, hogy az igazolás a kerületek hatáskörébe tartozik, s a konvent nem illetékes arra, hogy ebben a kérdésben állást foglaljon.

Ugyanez az álláspontja dr. *Nagy* Dezsőnek. Szerinte a zsinat feladata az, hogy az ügyben, mikor *Simon* Károly megbízó levelét ott bemutatja, határozzon.

Dr. *Bartók* György képtelenségnek tartja, hogy a zsinatból a tanítói kar egyszersmindenkorra kirekesztessék.

A konvent gróf *Dégenfeld* javaslatát fogadva el, nem kíván az ügyben állást foglalni.

A missziói szakbizottság jelentését *Dávidházy* János előadása mellett tárgyalták.

A lelkészi nyugdíj és gyámintézet egységes szervezésére vonatkozó tervezeteket a konvent állásfoglalás nélkül, véleményezés nélkül elküldötte a kerületekhez.

A theologiai tanárok egyetemes nyugdíjintézete szervezéséhez szükséges adatok beszereztek, ezek alapján 35 ezer korona állami segély kieszközlése szükséges. A konvent kimondá, hogy közbe fog járni e segély kieszközlése céljából a kormánynál és köszönetet szavazott *Karai* Sándor debreczeni ref. főgimnáziumi igazgatónak, akinek a számításai szolgáltak alapul a fontos kérdés megoldásának.

Okt. 29 én a jegyzőkönyv hitelesítése után gr. *Dégenfeld* József jelentette be, hogy a zsinatelőkészítő bizottság egyh. alkotmányi bizottság előadójaul *Novák* Lajos választott meg. Ezután megválasztották a parochiális könyvtárak szervezésére kiküldött bizottságot. *Hegedüs* Sándor és *Baksay* Sándor elnöklete alatt tagjai lettek: *Vécsey* Tamás, *Szöts* Farkas, *Antal* Gábor, *Antal* Géza, *Fejes* István, *Radácsy* György, *Sass* Béla, *Dávidházy* János, *Kenessey* Béla és *Nagy* Károly.

Következett ezután a kormány népiskolai törvényjavaslatára adandó véleménynek egy a kormányhoz fölterjesztendő memorandum alakjában való összefoglalása. A memorandum szövegét *Antal* Gábor olvasta föl. A felirat, bár örömmel üdvözli a javaslatot, de aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a tervezet nem egy esetben erősen érinti az egyház autonómiáját. Sérelmes, hogy a tanítók fegyelmi vétségeinek elbírálása kivéttetik az egyház kezéből. Sérelmes az a pont is, mely szerint, ha valamely felekezeti tanító elmozdítottatik, helyét az állam tölti be, sérelmes továbbá az is, hogy a javaslat a szabad tanítóválasztást korlátozni akarja. A felirat szerint

egyébként az egyház minden tekintetben kész örömmel támogatja a kormányt.

A tanügyi bizottság javaslata elfogadásra ajánlja annak kimondását is, hogy nem elég annak elrendelése, hogy olyan iskolákban is, hol, amelyek tanulói közt 20% magyar nincs, kötelező legyen a magyar nyelv tanítása, hanem azt is el kell rendelni, hogy legalább egy tárgy, péld. a történelem magyarul taníttassék mindenütt.

Az állami és felekezeti tanítók fizetése közt való megkülönböztetés nem indokolt. mert a felekezeti tanítók ugyanazt a munkát végzik, mint az államiak, sőt nemzetiségi vidéken fontosabb és nehezebb munka vár rájuk.

A tankötelezettség elmulasztására szigorú büntetés csak az elemi oktatás ingyenessé tételével helyeselhető.

Hosszabb vita után a konvent *Darányi* véleménye értelmében kimondja, hogy megbizsa az elnökséget, hogy a tanügyi bizottsággal egyetértőleg a konvent nevében tegyen a kormányhoz felterjesztést.

Novák Lajos előterjesztése mellett az egységes liturgia ügyét tárgyalta ezután a konvent. A kerületektől beérkezett vélemények négy pontban összegezhetők:

1. A lythurgia alaki tekintetben legyen teljesen egységes, tartalom tekintetében csupán részlegesen.

2. A lythurgiai törvény a lelkészek szabadságát olyan részekben kösse meg, melyeket a törvény pontosan megjelöl.

3. Az egységesítés történelmi alapon a több százas gyakorlat figyelembevételével történjék.

4. Az egyházközségek különös szokásai megszűnjenek.

A konvent kimondván, hogy az egységes lythurgia kérdését e négy pont figyelembevételével kívánja megoldani, Baksay Sándor elnöklete alatt egy tiztagu bizottságot küldött ki javaslattétel végett. A bizottság tagjai lettek: Ádám Kálmán, Szóts Farkas, Czike Lajos, Csizmadia Lajos, Dézsi Gyula, Nagy Károly, Fejes István, Novák Lajos, Széll Kálmán és Erőss Lajos.

A lelkészi munkakör meghatározását is erre a lythurgiai bizottságra bízták.

Ezután *Nagy Dezső* előadásában a közjogi bizottság jelentését tárgyalták.

Kulcsár Ferencz mezőbárándi ev. ref. tanítónak állami tanítóvá történt kineveztetése alkalmul szolgál arra, hogy a konvent fölírjon a közoktatásügyi kormányhoz azzal a kérelemmel, hogy a tanítói fejelem sértésére s a ref. népoktatás hasonló súlyos károsítására ne adjon alkalmat.

Az 1904. évi júnusi konvent fölhevta a kerületeket, hogy a theologiák és a jogakadémiák főtartása s az államainkkal egyesülő javadalmazása érdekében az 1848. évi XX. törvényczikk alapján kérendő államsegély mértékeinek meghatározása céljából terjesszék föl főiskoláik szükségletét. A beérkezett adatok különböző számításon alapulnak, így a fedezésre váró szükségletek azokból meg nem állapíthatók. A konvent egy normál költségvetés alapján újra elrendeli a szükségletek összeírását.

A tiszántuli kerület fölterjesztette egy Debreczenben föllábitandó bölcsészeti fakultás szükségleteit. A konvent ezeknek a szükségleteknek a theológiától és a jogakadémiától független összeállítását rendeli el.

A konventi ülés, miután a jelenlevők a konventi elnökségnek a gyűlés vezetéseért köszönetet mondtak, déli 1 órakor véget ért s ezzel a konvent ezen ülészaka is bezáródott.

EGYHÁZMEGYEI ÉRTEKEZLETEK.

A *nagyenyedi* ev. ref. egyhm. egyházi értekezlete ez évi rendes közgyűlését reformációi emlékünnepelelyvel kapcsolatosan f. hó 2-án tartotta meg Felvinczen. Az egyházi tagok tekintélyes számban való részvétele, a világiak és helybeliek érdeklődése erős bizonyosság vala, hogy értekezletünk ügyéért akarnak és tudnak is munkálni. Délelőtt 10 órakor vonultunk bé a templomba, hol már a közönség eléggé megtöltötte a padosorokat. Nagy gyönyörűséggel szemléltük a remek kivitelű orgonát, melynek gyönyörű hangja a kántor szakavatott játéka alatt bizonyos ihlettel töltötte meg lelkünket. És felzendült: „Erős várunk nekünk az Isten,“ s lelkünk elmerengett a mult idők boldogító emléken. *Veress Károly* gerendi lelkész alkalmi imája után *Pap István* székely-kocsárdi lelkész mondott Éf. 5. 8. alapján alkalmi beszédet, mely ugy tartalma, mint előadása által nagy hatást tett a hallgató-ságra.

Isteni tisztelet után a tárgyaló gyűlés vette kezdetét, mit *Veress Károly* egyházi alelnök az alábbi beszéddel nyitott meg:

Mélyen tisztelt ért. közgyűlés

Mélyen tisztelt közönség.

Atyafiságos szeretettel üdvözlöm önöket, mint ünneplő közönséget! Mert ünneplünk! Nem azért, mivel egyházi értekezletünk közgyűlése van, vagy mert azt épen e népes és virágzó egyházközség szives részvételeivel tartja, de ünneplünk ama nagy, amaz örök dicsőségű és bizonyára az idők végezetéig nevezetessé maradó napok emlékéért. Azon napok emlékéért, melyeknek, a valláserkölcsi életet előnyösen átalakító vívmányai ma-holnap félezred éven át éreztetik jótékony, üdvös hatásukat és — minden kétséget kizárólag fogják éreztetni az idők végtelenségéig, ha követőit — az akkor letett fundamentumon felemelt épület fönntartására, erősítésére a hitnek amaz ereje, a meggyőződésnek ama szilárdsága, a nyert világosság általi ama tetteknek gazdagsága jellemzik, melyek egybeállították ezen épületet, s melyek nemhogy az elenyesztől, de még a romlástól is megoltalmazzák, megvédelmezzék — nem az idők vihara, de az ellenséges tábor támadása, s fájdalom oly sokszor végkép megsemmisíteni akaró törekvése ellen.

A nagyszerű eredményeket elért Reformáció életre kelésének emlékére szentelünk ünnepet, ez pedig nagyon is méltó arra, hogy protestáns hittudatunk igaz bensőségével ünnepeljünk. Eljő az idő, sőt már közel van, mikor e napok megünneplése nem csak általánosabbá, de áthatóbbá lesz, mert protestáns vallás-erkölcsi érzésünk kívánja, reformált hittudatunk mintegy követeli, hogy oly méltóság-teljes ünneppé emeltessek ez, mint a mily magasfoku az általa elért és soha meg nem semmisíthető eredmény.

Távol legyen azonban, mintha ama meggyőződéssel áltatnók magunkat, hogy protestáns valláserkölcsi érzésünk és reformált hittudatunk annyira tisztult, annyira erős volna, hogy képessé tennének minket e nagy épület, tán még hátra lévő munkájának könnyűszerrel, egy csapással való bevégzésére, vagy tán bár arra is, hogy a már meglévő teljes épségben fennartsuk s így az áldástadó nagy épületnek egészen méltó lakói lennénk.

Ha nem is egészen csak ideál e protestáns valláserkölcsi érzület és reformált hittudat, de mégis nem fénylik ugy a mi világosságunk, hogy a tettek és cselekedetek amaz ideál valósággal való megtestesüléséről tanuskodnának. És a mily mértékben érezzük ellenállhatatlan erejét, sőt hatalmát ama tisztaságnak és amaz erőnek: oly arányban óhajtja, kívánja s szinte követeli, minden — magát reformálnak nevező — lélek, hogy egyengettessenek azok az utak, tisztittassanak azok az ösvények, melyeken haladva, végzett munkánk tiszta protestáns valláserkölcsi érzületről, erős reformált hittudatról tegyen tanubizony-ságot.

És ezen értekezleteknek épen az a célja, hogy társadalmi uton is keresse az alkalmat, megtalálja a módot, hogy a tán szunnyadozókat felébressze, az erőseket kitarásra bírja, a tán félénkeket bátorítsa, a képesítetteket tehetségeik érvényesítésére buzdítsa s így együttes, vállvetett munkálkodás által a csak csapásos utat egyenletessé, tisztává tegyük, mert csak ilyen uton haladva ünnepeleljük meg méltóan a reformáció emlékét és csak így lehet az azt méltán megillető méltóságnak megfelelő, a mi ünnepszentelésünk.

Mai közgyűlésünk is ezen czélt szolgálja. És ha csak egyetlen halmocskát elegyengetünk, vagy bár az elsimitást megkezdhetjük, fáradozásunk nem hiába való, mert messze kiható eredmények előmunkálatát végeztük, az ilyen pedigr. Isten áldása van. Vajha ugy lenne!

Értekezletünk ez évi közgyűlését megnyitom.

A megnyitó után ügyvezető alelnök bejelentette, hogy nt. Ujvári István elnök, körünkből való eltávovása folytán, elnöki állásáról lemondott s indítványára jegyzőkönyvi elismerés szavaztatott, habár kevés ideig tartó, buzgalmaért.

Balogh Sándor m.-bodoni lelkész tartotta meg ezután nagyon is tartalmas felolvasását „a református lelkész hivataláról a magyar államban“. A sok tanulságot adó felolvasás bőven kárpótolta a tán kissé hosszasan igénybe vett figyelmet.

Majd Lovassy Andor, Torda-Aranyos vármegye főjegyzője állott a felolvasó asztal mellé és olvasott fel apró történeteket, kiváló humorral „A geszti papról“. Es itt kettős örömről volt. Egyik, hogy hallgathattuk a nagy hírnévről örvendő író; a másik, hogy ez által kezdetét vette azon törekvésünk, miszerint értekezleteinken a világiak is tényleg munkálkodjanak.

Egerházy Lajos olvasta fel titkári jelentését, minek kapcsán ajánlotta a Prot. naptár árusítását. Azonban itt hosszabb eszmecsere fejlődött ki. A felszólalók általánosan ama véleményüknek adtak kifejezést, hogy ezen naptár nem felel meg a kívánalmaknak. Eltekintve hirdetései — tán — izléstelenségétől, még az irodalmi rész is elég kívánni valót hagy fenn. Ep azért egyhangulag lett elfogadva amaz indítvány, hogy intéztessek felirat a kerületi egyházi értekezlethez, keresné meg a mélt. Ig. Tanácsot, hogy egy — népünknek teljesen megfelelő — naptár szerkesztéséről gondoskodnék, vagy tán épen a ker. értekezlet ilyen szerkesztését vállalná magára.

A lőrinczrévei egyházközségi értekezlet alapszabályai ajánlattal terjesztetnek a ker. értekezlethez jóváhagyás végett, elismerés fejeztetvén ki lelkész aának buzgó munkálkodásáért. Majd a pénztáros jelentését vettük tudomásul s ezzel kapcsolatosan kimondatott, hogy ezen jelentések tételei jövőre a polgári év lezárása szerint terjesztésenek a közgyűlés elé.

Indítványok során elfogadtatott Jancsó Sándor azon indítványa, hogy a nagyenyedi és felvinczi körök olvasztassanak egybe. Indokolja ezen indítvány elfogadását az, hogy Nagyenyed tevékeny nőegyleti munkálkodást fejt ki s papjai oda vannak utalva tevékenységükkel, de másfelől e kettős kör szétszórt egyházai csak egyesítés által kísérelhetik meg a munkálkodást. Az így egyesített fiókkör meg is alakult, elnökévé választván Ferencz Samu m.-décsei lelkészt, titkárává ifj. Mooré Károly lőrinczrévei lelkészt.

A megürült egyhm. ért. elnöki állásra Veress Károly gerendi lelkész választatván meg, alelnökké Egerházy Lajos, titkárrá pedig Fejér Pál lett megválasztva.

Es ezzel ki lett merítve a tárgysorozat, de az idő is jó előre haladott már, mindazáltal még együtt maradtunk, hogy az orgona felséges hangu kíséréte mellett élénkeljük a Hymnuszt.

A közönség már szétszórt s nem volt kinek megköszönni a szives vendéglátást; ezt csak a közebed alkalmával tehetjük, az ott szép számban jelenlévő tagoknak. Hogy a fehér asztal bőven kapott szereplőt, felesleges is említeni.

Közelgett az alkony. Kiki sietett övéihez, vivén magával egy nemes munkában eltűnt nap szép emlékét.

Tudósító.

Az udvarhelyvidéki ref. egyházi értekezlet őszi közgyűlését Mátisfalván tartotta meg nov. 3-án, élénk érdeklődés mellett. Meglepte általában a megjelenteket a kicsiny egyház kitartó szorgalma, odaadása, mely különösen a közelebbi építkezésekben nyert kifejezést. A 10 órakor egymásután érkező tagok, vendégek az iskolába vonultak választmányi ülésre. Itt a csoportosított téli felolvasások terve lett előre megbeszélve s a tisztikar üres állásaira tétettek meg a jelölések. Harangszóra templomba mentünk, hol a felnőttek buzgó énekébe kellemesen vegyült bele az iskolás gyermekek jól begyakorolt melodiája. Biró Aron elnök buzgó imája után Farczád fiatal lelkésze,

Lőrincz Aron adta elő reformáció ünnepi beszédét, szónoki erővel. A tárgyaló gyűlést a világi elnökök távollétében Biró Aron nyitotta meg. A titkári jelentést Veres Ferencz világi titkár olvasta fel, melyből kitűnt, hogy egy néhány egyházat kivéve mindenütt van valami törekvés.

A helybeli egyház ügyesen összeállított, tanulságos történetét Mester János lelkész olvasta fel. Felemelő hatást gyakorolt ugy az idegenekre, mint a helybeli hivekre. Szabó Arpad *A vallás- és erkölcs-ről* szintén igen tanulságos felolvasást tartott. Ha minden laikus ennyi jártasságot mutatna a vallásos kérdések iránt, egyházi életünk hamar fellendülne.

A választmány ajánlatára a csoportosított téli felolvasások terve elvileg elfogadtatott és a vezetők figyelmébe lett ajánlva.

Egyházi titkár, a régi derék munkás, Mester János lett, egyik egyházi jegyzőségnél a bizalom Kónya Kálmán bágyi lelkésznek lett előlegezve. A választmányba Kovács Sándor és Kis Károly lelkészek választottak be.

A helybeli hiveket templom előtt még egyszer elnök üdvözölte s kiosztatott a megjelentek között 80 drb vallásos irat.

TÁRCZA.

Fáy Béla ref. Kun-kollegiumi főgondnok főgondnoki székének elfoglalása alkalmával mondott beszéde.

Melyikünk vonja komolyan kétségbe idézetem igazságát, hogy esetleg kevés is valóban jobb lehet a túlsoknál s mindamelllett mily gyakran fordul elő vétség e jelmondat lényege ellen, épen a közoktatásügy háztartásában vagy talán szabatosabban szólva egyensulya méltánylásában.

Ez utóbbi szempontból pedig különösen két irányban fenyeget veszély.

A mily igaz ugyanis, hogy általában a tanult és nagyobb képzettségű egyének tömege, legfőbb erkölcsi tényezője a nemzet és állam erejének, ép oly kétségtelen az is, hogy a magasabb iskolai képzettségű ember többé-kevésbé inkább rombol, ha a tudással nem egyesül benne a műveltségnek s legfőképen a lelki neveltségnek vagyis eredményében lelki nemességnek megfelelő foka. E neveltség az, melyet az iskola rendszeren elkészve csak hiányosan, vagy épen nem adhat meg s előáll az állapot, midőn némely növendéket, bár legjobb szándékkal, mégis a nemzet és állam kárára oktat s benne oly tagot szolgáltat az egésznek, kiben a tudás és lelki neveltség ferde és veszedelmes arányban vannak képviselve.

Nem szeretnék e tekintetben félreértve lenni. Mert valamint csekély az érzékem előítéletes felekezeti megkülönböztetések iránt, úgy csekély előítéletem társadalmi tekintelben is.

Sokszor jelentékeny lelki nemességre, sőt majdnem mondhatnám lelki neveltségre akadtam kunyhók lakói vagy fűszálként felnőttek közt is. És oly sokszor nem fedeztem fel ama tulajdonokat világi javakban bővelkedők ivadékaiban, hogy az osztálygögr nemcsak hogy nem osztom, de innetova már nem is értem. Viszont azonban el kell ismernem, hogy az idézett tapasztalat nem az általános, és a lelki neveltség, illetőleg nemesség tulnyomó esetben bizonyos mérvig inkább a szülők lelki neveltségét és előnyös társadalmi állását feltételezi. S ugyan mi következik ebből? Talán nem más, mint az, hogy oly esetekben, midőn a tanuló szellemileg és értelmileg vagy épen szorgalom hiánya miatt, nem tesz eleget az iskola által eléje szabott feladatnak s a tanár ha-

bozik, vajon érkezett-e már az ideje, hogy a megterést hasztalanul várva, a tanulót más pályára terelje, nyugodt lelkiismerettel tekintetbe lehet venni a szülők erkölcsi és lelki állapotának ujjmutatását is. Mert ha ez sem biztató, akkor a tanár sem habozhat.

Kevesebb tudással párosulva, kevesebb erkölcsi és lelki műveltség is előnyös állást biztosíthat birtokosának, ki ekkép inkább hasznára válik önmagának és nemzetének, semmint metalan tulajdonainak helyes egyensulya hiján, csak külsőleg tetszetősebb állásban. Vagyis tehát a tanár és az intézet többi döntő tényezői akkor követnek el kegyetlenséget a tanuló és nemzet irányában, midőn szívök lágy sugallatai által tovaragadtatva, oly pályán dédelgetik a tanulót, melyen reája, mint a nemzet tagjára sem vár igazi boldogulás.

A további veszély, mely az oktatásügy egyensulyát talán még inkább fenyegeti, a kereslet és kínálat kölcsönös viszonyának kérlelhetetlen uralmában leli magyarázatát. Mert sajnos, hogy a tudás vagy helyesebben szólva a magasabb iskolai képzettség, minden más előfeltételek teljesülése mellett is, még mindig csak azon esetben előnyös az egyesre és közvetve a nemzetre nézve, ha a sokszor igen nagyon drágán szerzett szellemi eszközök az életben megfelelő alkalmazásra és ellenszolgálatra találhatnak. Ha ellenben nem talál, akkor a birtokosra nézve csak nyomort, keserűséget eredményez és a nemzet fejlődésében erő helyett e bomlasztó anyagot szaporítja.

Az épen idézett körülménnyel szemben hatalmunk csekélyebb, de ha azt folytonosan szemelött tartjuk, úgy képesebbek leszünk a jó szív tulzott sugallatainak ellentállni oly esetekben, midőn ily sugallatok érvényesülése csak az oktatásügy, valamint általában a nemzet józan érdekeinek rovására képzelhető.

A nemzet állami és társadalmi főtenyezői vannak hivatva úgy intézni az ügyeket, hogy a magasabb képzettség birtokosai méltányos elhelyezést leljenek az életben, de viszont mi is figyelni köteleztünk, hogy az elhelyezés lehetőségének mértékén túl ne tanítsunk. És én e tekintetben sem félek, hogy az igen tisztelt tanári karral ellenkezésbe jövök, midőn azt mondom, hogy sokkal lelkiismeretbe vágóbb dolog a kínálat és kereslet viszonya által valamely rideg gyári és mezeli munkára jelölt egyént magasabb képzettséggel ellátni, semmint azt, a magasabb tudományosságban ki nem képezve, még idejében természetes képzettségeinek megfelelőbb egyszerű, de ép oly tisztességes és szükséges életpályára utasítani.

Legyünk tehát jószívűek, de az idézett igazságok adjanak nekünk egyszersmind erőt, a tulzás kísértéseinek ellentállani.

Az oktatásügy háztartása vagyis tüzetesebben szólva, annak egyensulya volt az, mit a mondottakban részletezni bátor valék.

Az egyensuly törvényei írják elénk azt is, hogy az ifjúságot általában és egyenként is csak annyival terheljük szellemileg, a mennyit az, egyenletes szerkezeti fejlődésének veszélyeztetése nélkül elbir. De e követelmény méltányolása még távolabb fekvő, sőt mondhatnám nemzetközi feladatot képez s mint első sorban ilyenre, nem lenne indokolt most és e helyen részletesen kiterjeszkedni.

Azonban csekély állásomból kiindulva, annál hátróztottabban fogom pártolni a kollegium háztartásának gazdasági vagyis pénzügyi egyensulyát, különösen pedig miután bizonynyal ez irányban is az igen tisztelt gondnokság, igazgatóság és tanári kar becses törekvéseivel lesz szerencsém találkozni.

Ismételt hálás köszönetem kifejezése mellett ajánlom magamat az igen tisztelt igazgató ur és tanár urak szives és becses bizalmába. (Vége.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk felelős szerkesztője a zsinati ülésekre Budapestre utazott e hó 9-én. Távolléte alatt a szerkesztői teendőket nt. I. Irsay József lelkész ur fogja ellátni.

Főtiszteletű dr. Bartók György püspök ur e hó 9-én zsinati ülésre Budapestre utazott. *Pokoly József* theol. tanár atyánkfia betegsége miatt akadályozva lett, hogy a zsinati gyűlésen részt vegyen.

A „Bethlen Gábor-Kör“ alakuló közgyűlése. A kolozsvári főiskolai protestáns ifjúság egyesülete a „Bethlen Gábor kör“ a ref. theologia kistermében, a minap tartotta meg alakuló közgyűlését. Elnök lett Balogh Gábor joghallgató, alelnökök: Balogh Endre, Doczy Ferencz, Polya Antal, Veszprémi Ferenc, főtítkár Dengel Géza, titkár Régeni István, főjegyző Berde Sándor, aljegyzők Varga Gyula és Varga Zsigmond, pénztáros Abrudbányai Endre, ellenőrök Bartók Gábor és Lux Lajos, háznagy Dési Zoltán, levéltáros Parádi László. Választott továbbá a kör minden karból négy-négy, az orvosiból két választmányi tagot. A kör nemskára már meg is kezdi a vallásos összejövetelek rendezését.

A „Theologus Kör“ az ev. ref. theol. fakultáson a minap tartotta alakuló közgyűlését. Elnök lett Veszprémi Ferencz III. theol., alelnök Régeni István III., főjegyző Csia Pál III., pénztárnok Porzolt István IV., titkár Tőkés Ernő II., ellenőrök Máté Sándor III. és Bartha Péter II., aljegyzők Demeter Antal és Kovács György I., választmányi tagok: Dengel Géza IV., Székely János III., Berde Sándor II. és K. Nagy Lajos I. theologus. A kör czélja főképen a theologus ifjak segélyezése, amire különösen épen ilyen nagyszámu lévén a theol. hallgatóság, nagyon is szükség van. Az egyesületnek pártoló tagja lehet mindenki, aki évenként legalább 4 korona pártoló tagsági díjjal az egyesületet segélyezi. Alapító tag lehet mindenki, ki az egyesület pénztárába egyszersmindenkorra legalább 40 korona adománnyal járul, mely alapítvány azután az alapító nevét viseli. Az alapító tag a tagsági díj lefizetéséig annak 4%-os kamatát fizeti. Vajha minél többen támogatnák az egyesületet nemes munkájában!

Papválasztás. Benkő Albert szilágycsehi lelkész atyánkfiát meghívás útján a széki egyház rendes lelkészéül választotta. Őszinte örömmel üdvözljük mi is.

Konventi jegyzőkönyv. A Budapesten f. évi okt. hó 27. és köv. napjain tartott ev. ref. egyetemes konvent jegyzőkönyve *Sass Béla* debreczeni ref. theol. akad. tanár, konventi jegyző szerkesztésében, Debreczen sz. kir. város nyomdájában, 7 iven 110 lapon, háromezer példányban megjelent s azoknak az egyházi hatóságoknak, a melyeknek szükségök volna rá, addig is rendelkezésükre áll, míg az illető püspöki hivatalok útján szétküldetnek. Az idevonatkozó megkeresések Dávidházy Kálmán könyvkötő urhoz intézendők (lakik Debreczenben, Fűvészkert-utca 9. szám alatt).

Amerikai ev. ref. egyházmege. Gróf Degenfeld József egyházker. főgondnok második amerikai vállalkozása sikerre vezetett. Nevezetesen az amerikai magyar református egyházmege október hó 7-én a new-yorki magyar kálvinisták templomában tartott gyűlés után megalakult. Ott voltak: a fáradhatatlan Degenfeld, György Endre, a new-yorki, a phönixvillei, a johnstowni, a pasai, a pocahontas és stonegai, a mount-carmeli egyházak küldöttjei. Esperes lett Kuthy Zoltán, tanácsbírók: Bereczki László és Ujlaky János (világi); gondnok: Desseffy Tamás főkonzul, jegyzők: Jeszenszky Lajos alkonzul és Pethő Bálint new-yorki gondnok. Virágozzék sokáig a magyar szellem dicsőségére.

Kérelem. Tisztelettel kérem kerületünk nagyérdemű zsinati képviselőit, kegyeskedjenek folyó hó 10-én d. e. féltiz órakor a bpesti ev. ref. theol. tanári szobában megjelenni, hogy a lelkészi hivatalnak a zsinatot megnyitó istentisztelettel összefüggőleg tett intézkedéseit közölhessem s egyuttal az istentiszteleten résztevésre feljogosító jegyeket kézbesithessem. Kérem az említett helyen leendő szives megjelenését azért is, mert az alakuló gyűlés a templomban az istentisztelet végeztével azonnal meg fog tartatni, a mikor is megbízó leveleinknek átadása úgy történhetik legkönnyebben, ha alkalmazkodunk a lelkészi hivatalnak a templomi elhelyezkedésre vonatkozó intézke-

déséhez. Pápa, 1904. nov. 5. Németh István, egyházker. esp. főjegyző.

A budapesti bölcsészethallgatók Segítő-Egyesülete a november havi intő konferenciák alkalmával arra hívja fel a szülők figyelmét, hogy tagjai sorából nevelőket, korrepetitorokat, házi tanítókat, nyelvmestereket, általában a tudományok minden ágában szakképzett tanerőket küld az illetők levélbeli megkeresésére. A B. H. S. E. a bölcsészársadalom központja, az egyetem legvirágzóbb és legéletképesebb egylete. Harminczegy évi szakadatlan munka után ő Felsője, az egyetemi Tanács s más nagylelkű emberbarátok anyagi és erkölcsi támogatásával annyira kifejllett, hogy a nagy közönségnek és a tanári pályára készülő ifjuság között mindennemű nevelés- és oktatásügyi dologban a legmegbízhatóbb közvetítő faktora. Megkeresések a kívánalmak pontos közlésével az egyesület másodtitkári hivatalához (Budapest, Központi Egyetem II. é.) intézendők.

Nyilvános számadás és köszönet. Maroscsapói ref. egyházközségünknek egy áldozatokra kész buzgó családot rendelt az Isten, nagyságos Mozsa Attila ur és neje új birtokosok személyében. Alig egy éve múlt, hogy közibénk jöttek, már is példát mutattak arra nézve, mi a kötelességük a jó református embereknek. Templomunk kívül-belül sok javítást igényel, de fedele annyira rozsz volt már, hogy okvetlenül más fedélről kellett gondoskodni. Nagyságos Mozsa Attila ur és neje látták az egyház nagy szegénységét, saját költségükön 320 korona áldozattal a templomot újra fedették. Példáikon mások is felbuzdultak. Dr. Boér Elek maroscsapói birtokos ur paplak építésre 200 koronát volt szíves ajándékozni. Özv. Kovács Dénesné buzgó hívünk oláhsályi birtokos urasszony templomjavításra 20 koronát adott. Ábrahám Róza egy 20 korona értékű szőszéktakarót özv. Miklós Istvánné egy 60 kor. értékű urasztali takarót ajándékoztak, mely utóbbi annyival becsesebb, mivel a 72 évet meghaladott kegyes urinó sajátkezüleg készítette a gazdagon himzett takarót. Tettük nem szorul dicséretre, mindazonáltal kedves kötelességet teljesítik, midőn egyházam nevében itt a nyilvánosság előtt is köszönetet mondok becses adományaikért. Fogadják őszinte hála- és köszönetnyilvánítomat azon reményem kifejezésével, hogy a maroscsapói egyház kiépítése nagy munkájánál megmutatott buzgóságuk és áldozatkészségükkel a jövőben is találkozni fogunk. Maros-Ugra, 1904. okt. 31. Nemes Árpád, ref. lelkész.

Nyilvános köszönet. 1904. évi október 30-ika örökre emlékezetes leend a torda-szentlászlói evang. ref. egyház életében. Ugyanis Torda-Szentlászló volt urbéres közönsége, mely csak pár évvel ezelőtt adott nyolczszáz koronát, szent vallásához való ragaszkodása látható jele képen, ismét meghozta áldozatát, a mennyiben f. évi okt. 30-ikán tartott gyűlésében 7 hold 994 □ öl részint szántó, részint legelő területet adományozott egyházunknak. Az egyszerű földmivelő nép e nemes cselekedete nem szorul dicséretre; de jól esik látnunk, elismernünk, a tettekben is nyilvánuló élőhitet. Kedves kötelességet teljesítünk, midőn a volt urbéres közönségnek ezen, mintegy 1000 korona (egyezer kor.) értékét képviselő adományáért nyilvánosan is köszönetet mondhatunk. — Torda-Szentlászló, 1904. november 1. Tamó Gyula ref. pap, Mátyás István d. kurátor.

A kolozsvári földészek Bocskay emlékünnepején, a monostori rész ref. temploma alapjára felülfizettek: dr. Bartók György püspök 47 kor. Br. Feilitzsch Arthur, Szvacsina Géza, dr. Szentkirályi Ákos, gróf Béli Ákos, Weisz József, Incze Gerő 20—20 kor. Nagy Gábor 17 kor. Gróf Teleki László Gyula, Lészay Ferencz, Herepei Gergely, Tokaji László, Páljános Zsigmond, Dósa Enere, br. Wesselényi Istvánné, Régeni György, Székula Ákos, Koleszár Sándor, Dobál Antal, Keresztes József és Paulai Viktor 10—10 korona. Tokos Zsigmond, Moldován József, Sillay és Bálint, Györke Lajos 7—7 kor. Kazinczy Béla 6 korona. Br. Bánffy Ernő, Szász Domokosné, Zsombori Károly, Szász István, Juhos József, Molnár Lőrincz, Szabó Miklós, Karácsony Sándor, Trandafir Miklós, Streck József, O. Veress Sándor, Nyiri Sándor m. honv. min., dr. Viski László 5—5 kor. Tóthfalusi József, Szabó Ferencz 4—4 kor. Dr. Márki Sándor, Tárkányi György, Szilágyi György, Tömösvári Miklós, Barna Balázs, Pozsonyi Antal, dr. Deési Pál 3—3 korona. Becsek Lajos, Nagy Károly, Merza Gyula, Cseresnyés Gyula, Kiss Sándor, dr. Nagy Dezső, Csiszár Gyula, Müller Béla, dr. Lengyel Mihály, Kun Károly, Kömöcsy Pálné, Somodi István, Marosi Ferencz, Bartha Gergelyné, dr. Lukács Adolf, Gyárfás Albert, Nagy Domokos, Simon Antal,

Polgári Károly, Kobori János 2—2 korona. Nagy János, dr. Nyerges Zsigmondné, Komáromi Andorné, Bánffy Lászlóné, gr. Bethlen Gergelyné, Komáromi Andor, Kovács Géza, gróf Tholdalagi Mária, Z. Szabó Mihály, Cserei Dániel, Cserei Dánielné, K. Kilin József, dr. Bartha János, dr. Szádeczky Béla, Biró József, Turgyán György, Fajk Istvánné, Sipos Albert, Gergely Márton, Szöllösi Gyula, Ferencz András, Egri István, Bajcsi Albert, Tóth Ferencz, Herczeg Lajos 1—1 kor. Lukács Ferenczné 60 fillér. Utz Ilonka 40 fill. Bálinth István 10 fill. E 400 korona összeg ntü Herepei Gergely esperes urnak szolgáltattott át. Dr. Nyerges Zsigmond, titkár.

HIVATALOS RÉSZ.

4840—1904 sz.

KÖRLEVÉL

az összes egyházi és iskolai hatóságoknak.

Dr. Oláh Gyulának „Az ember és az egészség“ című munkáját megjelenése után 1899. évi december hó 10-én 4676 sz. alatt a címzett egyházi és iskolai hatóságok figyelmébe ajánlottuk.

Most ismételtlen figyelmébe ajánljuk a t. Czimnek, hogy a mely iskolai könyvtárban még nincs meg, beszereztessek.

E mű első része ismerteti az emberi szervezetet, annak bonctani összefüggését és élettani működését; a második része a hirtelen rosszullet, megbetegülés és baleset alkalmával szükséges segélynyújtás módjait, továbbá a gyermeknevelés és oktatás, valamint a betegápolás egészségügyi szabályait tárgyalja, a harmadik része pedig az egészségi és a közegészségi szabályokat beható részletességgel ismerteti.

Szerző e művében felölelt tárgyat úgy dolgozta ki, hogy azt mindenki könnyen megértheti és abban adott utasításokat szükség esetén minden nehézség nélkül követheti, továbbá e könyvben foglaltak alapján a népiskolai tanítók a segélynyújtás módjait, továbbá az egészségi és közegészségi szabályokat helyesen és alaposan taníthatják s így megfelelhetnek a közegészségügy rendezéséről szóló 1876. XIV. t. cz. 42 §-a rendelkezéseinek.

Kolozsvár, 1904. október 31.

Dr. Bartók György
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 4855—1904.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

Az Erettségi vizsgálati utasítás 5. §-a értelmében tudatjuk, hogy az erdélyi ref. főgimnáziumaink decemberi javító és pótló erettség vizsgálatait folyó évi december hó 21-én, a nagyenyedi ref. főgimnáziumnál kívánjuk megtartatni.

Kolozsvárt, 1904. okt. 31.

Dr. Bartók György,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

Sz. 4920—1904.

ERTESITES.

A folyó év harmadik negyedére esedékes káplán-tartási kongrua folyósítatván, felhívjuk az alább megnevezett jogosultakat, hogy szabályszerű, bélyeges és esp. láttamozással bíró nyugtáikat *sürgősen* terjesszék fel keblki könyvelési osztályunkhoz, a folyósított összegek kifizetése végett. A jogosultak a következők: Pap István székelykocsárdi lelkésznek 125 korona. Mihálcz Ákos magyarvalkói lelk. 125 k. Sebestyén Ferencz magyar-fenesi lelk. 125 k. Gáspár János perecsényi lelk. 125 korona. Kovács Gábor szentmargitai lelk. 100 kor. Kövendi Kálmán m.-n. fülöpösi lelk. 122 k. 50 fill. Orbán Károly magyarósi lelk. 125 k. Soltész Sámuel cserefalvi l. 125 k. Muzsnai Sándor gogánváraljai lelk. 125 k. Cseresznyés Ödön balásfalvi lelk. 125 kor. Adorján László volt héjjastalvi lelkész özvegyének 125 k.

Kolozsvár, 1904. nov. 4.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Kádár János,
titkár.

Sz. 573—1904.

Az 1905. év folyamán tartandó alap- és lelkészképzési vizsgák írásbeli dolgozatainak tételei.

I. *Alapvizsgára*: 1. *Bibliai bevezetéstől*. Hasonlítottassanak össze tartalmi és alaki tekintetben az epehusi és kolosszébeliekhez írott levelek a görög szöveg alapján. 2. *Egyháztörténelemből*. A pápai hatalom emelkedésének okai s a pápai universalis theokrácia jelentősége az egyház történetében. 3. *Vallásbölcsestől*. Drummond Henrik „Természeti törvény a szellemi világban“ cz. műve (ford. Csizmadia Lajos) theologiai álláspontja és ennek bírálata.

II. *Első lelkézi képző vizsgára*: 1. *Biblica theologióból*. Az egyhárról szóló tanítás Pál apostol leveleiben. (Az *ἐκκλησία κατ' οὐκὸν*; az egyház egysége; a különböző charismák sajátos jelleme és különböző értéke; a szabadságnak és alárendeltségnek egyesítése a páli egyházban; a keresztség és urvacsora páli felfogása; az egyház kezessége.) 2. *Hittanból*. A „szentháromság“ istenfogalom megnyílyben fejezi ki a keresztyénség sajátos vallási tartalmát? 3. *Erkölcstanból*. A lelkiismeret. 4. *Egyházi beszéd alapigéi*. Jerem. 31: 31—34, Ján. 3: 8. Gal. 6: 7.

III. *Második lelkészképző vizsgára* 1. *Magyar prot. egyháztörténetből*. A XVI. századbeli confessiók keletkezésének s tartalmának ismertetése. 2. *Magyar prot. egyházjogból*. Az egyházközség jogi helyzete és jelentősége a magyarországi ev. ref. egyházban. 3. *Biblia magyarázati textusok*. Fs. 42: 1—4. I. Móz. 22: 1—18; I. Kir. 19: 1—8; Es. 12: 1—6; Ezék. 33: 7—11; Zsolt. 72: 1—7; Zsolt. 90; 5. Móz. 18: 15—19; Amos 5: 21—24; Luk. 17: 20—25; Ján. 3: 22—36; Róm. 12: 17—21; Róm. 13: 1—10; II. Pét. 1: 16—21; II. Kor. 12: 1—10; Ján. 20: 11—18; I. Ján. 5: 4—13; Jak. 1: 21—27; Ap. Csel. 20: 17—38; Máté 5: 1—12; Gal. 5: 1—15; Márk 12: 28—34; Hébr. 12: 7—13; I. Thess. 5: 14—24; Ján. 11: 32—45; Efez. 6: 1—20; Dán. 12: 1—4.

Minden egyes vizsgára a jelölt a kitűzött 3—3 tétel közül egyet szabadon választ és azt írásban kidolgozza; az első és második lelkészképzési vizsgára azonban az értekezésem kívül minden jelöltnek egyházi beszédet, illetőleg gyakorlati biblia magyarázatot is kell készítenie a megjelölt alapigék valamelyike alapján.

A dolgozatok 1905. jun. hó 15-ig adandók be a theol. fakultás igazgatójánál. E határidőnél később dolgozatok csak abban az esetben fogadtatnak el, ha a késedelmet orvosilag is bizonyított és igazolt betegség okozta.

A theol. fakultás tanári karának 1904. nov. 4-én tartott üléséből.

Kolozsvárt, 1904. nov. 5-én.

Jóváhagyom:

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

Kenessey Béla,
theol. igazgató.

Sz. 1491—1904.

PALYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozsvári ev. ref. egyházmegyébe kebelezett választói lelkézi állásra pályázatot nyitok.

Díjlevél szerinti javadalom: 1. Lakás a szükséges melléképületekkel, 928 □öl kerttel és udvarral. 2. 27 h. 955 □öl szántó, 4 hold 814 □öl rét tagositva, melyeknek bérértéke 162 kor. 50 f. 3. A hivektől fapénz czímen 26 kor. 40 f. 4. A báró Bánffy-féle dominiumtól 220 kor. 5. Terményjövödelem pénzértéke 85 kor. 33 f. 6. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 26 kor. 67 f. 7. Stóla 14 kor. 80 f. 8. Kongrua 1092 kor. 70 f. 9. Vallástánításért az áll. iskolában 200 kor. Megjegyeztetik, hogy a lakáson, kerten, kongruán és vallástánítási díjon kívül a megválasztandó lelkész 1905. szept. 20-ig félfizetést élvez.

Folyamodványok nt. Herepey Gergely esperes afiához Kolozsvárra küldendők. Pályázati határidő 1904. nov. 30. Kolozsvárt, 1904. okt. 27.

Dr. Bartók György, püspök

Sz. 1205—1904.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

1. Mivel f. hó 10—25. napjain nem lesznek itthon, az esperesi teendőket tiszt. főjegyző aa. fogja végezni. Felkérem tiszt. paptársaimat, hogy halasztást nem tűró ügyekben sziveskedjenek hozzá fordulni. Ha szolgálati bizonyítványt kérnek, a kéréshez egy korábbi szolg. bizonyítvány csatolandó.

2. Felhívom tiszt. paptársaimat, hogy a f. évi orsz. közalapjárulékot *decz. 1-ig* feltétlenül küldjék be hozzám. Alsósófalva, 1904. nov. 7.

Iffj. Péter Károly, esperes.

Sz. 663—1904.

ERTESÍTÉS.

Többfelől jött kérdezősködés folytán tájékozni kívánom görgényi egyházmegyei iskolaszékeinket, hogy — nem adatván ki központi nyomtatvány, — a vallás- és egyházi énektanítási haladási-munkanapló szövegezésében, tanügyi előadó aa. javaslata alapján, november 17-diki tanácsunk fog határozni és intézkedni.

Gernyeszeg, 1904. nov. 6.

Cselkme Ferencz, görgényi esp.

1074—904. sz.

MEGHIVÓ.

A sepsi ev. ref. egyházmegye f. év november 23-án d. e. 9 órától kezdve, Sepsiszentgyörgyön, a Székely Mikó-kollegiumban tartandó rendes közgyűlésére a t. tagokat tisztelettel meghívom.

Tárgyai a közgyűlésnek: 1. Ima, tartja Bitai Géza egerpataki lelkész. 2. Elnöki megnyitó. 3. Tagok számbavétele. 4. Jelentések az esperesi vizsgálatról, ehmegeyi tanács működéséről, tanúgyról, pénztárról, orsz. özvegyeárva gyámintézetéről, közalapról. 5. Az egyházmegye jövő évi költségelőirányzatának megállapítása. 6. A theol. fakultás javára az egyházközségek megadóztatására vonatkozólag vélemény nyilvánítás. 7. Enekevezérek beiktatása, eskületétele. 8. Segélykérvények tárgyalása. 9. Esetleges indítványok.

Lelkipásztor társaimat kérem, sziveskedjenek a közgyűlés tagjait a gyűlés tartásáról értesíteni.

Ilyefalván, 1904. nov. 5.

Józsa Sándor, esperes.

909—1904. sz.

MEGHIVÓ.

Kézdi egyházmegyénk rendes közgyűlését van szerencsém f. hó 25-én (péntek) d. e. 9 órára, Kézdivásárhelyre a tanácsház termébe tisztelettel összehívni.

Tárgy: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az előző gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 3. A tagok számbavétele. 4. Az újonnan választott gondnokok és lelkészek beiktatása, illetőleg bekebelezése. 5. A közgyűlésen meg nem jelent tagok igazoló jelentésének felolvasása. 6. Indítványok, interpellációk írásban beadása. 7. Felsőbb hatóságok leiratai s ezek során első sorban a Mlgs. Ig. tanács 2676—1904. számú felhívása a theol. fakultás fentartásához egyházközségeink hozzájárulása tárgyában. 8. Esperesi, főjegyzői, számvevői, pénztárnoki és bizottsági jelentések előterjesztése. 9. Az egyházmegye jövő 1905. évi költségelőirányzatának és az egyházközségek jövő 1905. évi rendszerezett fizetendősegeinek megállapítása. 10. Az ürességbe jött bírói állások betöltése. 11. Kérelmek, beadványok tárgyalása.

Megjegyzés d. e. 10 órakor istentisztelet, melyre közgyűlésünk tagjai testületileg vonulnak a tanácskozási teremből a templomba s innen vissza a tárgyalás folytatására.

Alsócsernátonban, 1904. nov. 5.

Bodor Géza, esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Állandó veszedelem!

Nem vádolhat minket szűkkeblűséggel vagy botrányhajhászattal senki. Többi hasonló jellegű és irányu laptársaink is — még tán igen tervszerűen — kerülnek az u. n. „felekezeti“ sérelmeket. Jól is teszik. Hiszen ha nekünk is kedvünk telnék, mint más „fele“ vagy „egész“ „barát“-ainknak, a botrányokban egy éjjel-nappal állandólag őrködő „botrányirodával“ alig érnők be. Pedig dehogy teszünk mi ilyen messzemenő intézkedést. Van már nem egy példa rá, erős bizonyíték gyanánt, hogy sérelmeinket csendesen és országosan gyűjtögetjük. Targyaljuk is gyűlésről-gyűlésre, összeszerkesztjük konvenciókonkonvencióra, „memorandumozzuk“ zsinatról-zsinatra. És... És várjuk minden vonalon azt a bizonyos jogorvoslatot, amiről bizonyosan tudjuk, hogy a legbizonyosabban soha se kapjuk meg. Legalább is soha se úgy, amint méltán és igazán várnók.

Allandó veszedelemmel állunk pedig szemben. Ujra meg újra el kell hivatalosan mondogassuk a farkas és a bárány meséjét „élő képekben“. Persze, hogy nekünk kell báránynak lenni; pedig (ha nem szívesen is) elvállalnók (akármilyen ritkán) a farkas szerepét is. Előttünk van a „Memorandumunk“. Olvasgatjuk okt. 26-ika óta a remélhető jogorvoslat előreküldött indokolását. Botrányozásnak köve; de mi nem akarunk megbotrányozni. Igazán bele vagyunk törődve, hogy mindig így lesz —; mert mindig így volt.

Vegyünk hát ki vagy egy adatot. Az apáca-zárdák fölveszik a protestáns leány-növendékeket, de hitoktatásra nem bocsátják ki, sem a hitoktatókat intézetükbe nem engedik. A hittanból pedig *calculus* kell. Az intézet szabályai szerint pedig a térdeplésben és keresztvetésben *kitűnőek*. Indokok: a protestáns szülőket senki se kényszeríti, hanem saját jószántukból viszik oda leányaikat; tehát előre elfogadták az intézet „törvényeit“. Napnál

világosabb pedig, hogy ezek az *intézeti törvények* erősebbek az országos törvényeknél. Merészségben azonban túltennék az apáczákon, ha ajánlanám a protestáns intézeteknek, hogy kísértsék meg ők is a hasonló eljárást katolikus növendékeikkel. Klerikálissaink valóságos külön „hazafikapitalist“ őriznek a nyári István-napban; nem is nézik magyarnak, aki nem ünnepel velük.

Mit nekik a magyar vallásnak magyar hivei, magyar liturgia, magyar imádság... Ha azt a magyar jobb kezét nem kísérik mi is latin litániával. Várjuk meg azonban a Memorandum ellátását. Ne méltatlankodjunk, ha Körrösről vinnének is szentelt vizet annak megírására.

Állandó veszedelmet most egyébben látok. Nem szívesen írok róla. Nem is tudok elég keményen írni. De írnom kell — mert „*difficile est. non scribere.*“

Egy állami leányiskoláról van szó, nincs kizárva, hogy napok múlva mindenikről lesz szó.

Valami „tulbízalmas“ nagyon „elnöki“ rendeletet kaptak „a vallásos élet ébresztésére és az erkölcsök nemesítésére“ s ma a különböző felekezeti tanárokat valami csodálatos *aria* fogadja, se nem ének, se nem ima, mégis minden — keresztvetéssel jár és benne van „Mária“!

Az államról pedig sajnosan bár, de tudjuk, hogy — bevallottan — nincs felekezete. Emlékszünk, milyen lázasan sietett az első között lenni, ki törvénybe ígassa a „felekezeti-küliséget.“ Tudok azonban egy esetet, hogy egy tekintélyes áll. intézet igazgatója (bizvást, hogy a szabadgondolkodó állam kegyeit inkább megnyerje) nationáléjába „felekezeti-külit“ jegyzett. Csendes nehezteléssel aztán azt a választ kapta, hogy az a törvény nem neki szól. Ha jól tudom, most lutheránus.

Sapientia pauca satest... Nem látta a rendeletet senki. Nem tudja a tartalmát. Hivatalos közlöny nem hozza. Annyit tudnak a leg-

beavatottabbak, hogy a kath. nagygyűlés alatt jelent meg és hogy eddig ez nem volt gyakorlatban az intézetben. Beszélni aztán beszélnek eleget, tán igen sokat. Elkeserednek a kedélyek. Elmérgesednek rég begyógyult sebek. Bizalmatlanok lesznek az emberek a törvények őreiben. A sötétségnek kísértő szellemei fölszabadulnak. Allandó veszedelem! Az eredményt pedig megmutatta a múlt években a „keresztel“ verekedő keresztyén ifjuság. A sok illetlen gonosz beszédből szeretnék kiválasztani valami tanítani való bölcsességet! És nem találok. De ha találnék okos katolikust, mégis megkérdezném: „mit cselekedjünk atyámfiai! férfiak? Elvégre is nem arravaló tán a kereszt, hogy a keresztyének agyonüssék egymást vele!“. Arra, se, hogy abba legyen mindig, különben békés polgároknak és tanuló növendékeknek „állandó veszedelme!“

Vigil.

Mégegyszer „Azok a régi jó idők . . .“

(Viszonzás Kristóf György h. tanár urnak).

A Tanár úr által oly nagyon feldicsért „új szellem“ hatása alatt a mi fejlődés történet, az másodrangú csupán, az inkább csak külsőségek sorozata, mint p. o. kényelmesebb, modernebb berendezkedés, felszerelés, a tanulóknak nyújtott nagyobb kényelem stb. Ezen a téren pedig, ha igaza van a közelebbi kolozsvári kultuszministeri látogatásnak, az unitáriusok kolozsvári főgimnáziuma is tulszárnyalta már valamennyi kollegiumunkat. Ezekben a külsőségekben versenyezni akár a gazdag kath. klérussal, akár magával az állammal, amely milliókat tud elszórni épületekre, berendezésekre, felszerelésekre, tanulók kényelmére, sőt forszirozni a versenyt még a vagyontalan, szegény jó gyermekek tanulhatásának feláldozásával is, legalább is könnyelműség. Ezt állítottam én t. Tanár úr. És ezt a nagy igazságot nem akarom feladni: gimnáziumaink elsősorban kálvinista gimnáziumok s mint ilyenek kell nagy szolgálatokat tegyenek a magyarságnak, drága hazánknak is. Csak nem képzel olyan elmaradottnak, hogy ne repesne szívem nagy örömben, ha intézeteink külső pompában, berendezésben, a tanulóknak nyújtott minél nagyobb kényelemben is tulszárnyalná az összes állami s más felekezeti intézeteket is! De ha nincsen elég anyagi erőnk, magasabb rendű érdekeink háttérbe szorítása árán az újítás is elítélendő! Akinek csak aba posztóra jut, ne akarjon adósság csinálással angol posztóból ruhát. Aki földszintes hajlékban, jóllétben, kényelemben lakozhatik, ne rombolja azt le azért, hogy, ha csődbe jutással is, de emeletes palotát építtessen magának.

Hogy egykori kedves tanárunkra, Váró Ferenczre hivatkozik a mintagimnáziumot illetőleg, nagyon köszönöm. Csak kérem t. Tanár urat, olvassa el több figyelemmel Váró Ferencz jeles tanárunknak ily irányu füzeteit, hogy megláthassa, miként rajzolja meg ő a Bethlen Gábor kollegiumának hivatását s ezzel bár hallgatólag többi kálvinista gimnáziumunk minta voltát, hivatását, mert hiszen többi intézeteink alapítói is a Bethlen dicső szelleme vezette az alapítás nemes munkájánál. Váró Ferencz jeles tanárunk a többek között szóról-szóra ezeket mondja: „Mintagimnázium“ Enyeden azt kell hogy jelentse: mintagimnázium a Bethlen Gábor szellemében. Bethlen

Gábor pedig az intelligenciának, a népből való folytonos restaurálását akarta, mint ahogy a fővő edénynek a fenekéről buzognak fel folytonosan a magasba a buborékok.“ És ez történelmi igazság is Tanár úr!

A tanulói pályáról leszorult „értékes elem“ alatt igenis azokat a szegény, teljesen vagyontalan magyar fiukat értem, akikből régen a Bod Péterek, a Debreczeniek, a Csomák nőttek nagygyá intézeteinkben anyaszentegyházunk, nemzetünk nyereségére, dicsőségére és akik által képviselt típusnak ma már be vannak zárulva kollegiumaink kapui. Ezeket ma fel sem veszik kollegiumaink, nemhogy segélyvel látnák el.

Csak értsük meg jól egymást Tanár úr. Ujjonnan beiratkozóknak az első évre (amig abban az intézetben nem mutathatta még magát érdemesnek) legtöbb segély amit adhatunk: fél konviktus (tudtommal ezt is csak a Bethlen-kollegium cselekedheti), aztán tandíjmentesség, esetleg pár könyv. Ezen kedvezmények mellé kell még legkevesebb 220—260 korona konviktusra, felszerelésre, ruházatra, könyvekre, melyeknek egyes része szinte minden évben változik, bennlakási költségekre stb. Aki ezt meg nem bírja, be sem iratkozhatik, tehát nem fogja a tanár uraknak bemutatni egy tanéven keresztül érdemes voltát és kollegiumainknak sem lesz módjában második évtől esetleg még több kedvezményben részesíteni, talán épen ingyenes tanulóként emberré nevelni. Bizony, ez a típus át sem lépheti a kollegium küszöbét, hogy tehetségéről bizonyosságot téve, majd egykor kegyletekhez juthasson; ennek be van zárva a kollegium kapuja, akárhogy csürjük-csavarjuk a dolgot.

Aztán, hogy miért lenne bűnös az a szülő, a ki azért nem költ fiára, mert neki sincsen: titok előttem. Valamint titok az a neveléstudomány is, hogy a gyermek hi hála akkor fejlődhetik igazán, ha a szülő minél több reáköltéssel kapcsolja magához gyermekét. Kathedrai bölcsesség ez csupán, Tanár úr. Hiszen hány szegény szolgálfiúból lett úr, emelte föl családját; nemcsak hogy nem volt hálátlan édes szülőjéhez, aki nem költött reá azért, mert neki sem volt, de igazi áldásává lett családjának.

Ezeknek a szegény, vagyontalan fiuknak a régi jó időkben, ha úgy, ahogy kiruházta édes szülője, vagy a jó emberek valamelyike, elég volt egy ajánló levél valamelyik tanárhoz vagy jószívű diákhöz s ez szerzett nekik alkalmat, hogy becsület munkája árán felnevelkedhessék, emberré legyen. Hogy ha most a konviktusi rendszer mellett beállhat egyenesen urfinak: az igen örvendetes dolog; csakhogy nincs anyagi ereje intézeteinknek oly sok ingyenes helyet létesíteni a konviktusokban, mint a hány kitűnő tehetségű növendéket kellene segélyezni. Egy néhány szegény fiu egészen urfi lesz, otthon meg sem ismert kényelemhez jut, a nagyobbik résznek pedig még száraz kenyérre sem jut, minélfogva az intézetek falain kívül reked.

Aztán, hogy mi oly nagyon „lealacsonyító“, „szégyenletes“ lett volna abban a szolgálattetésben, igazán nem értem. Hiszen szolgálk vagyunk mi is mindannyian, a Tanár ur is, én is, sőt a miniszterelnök is. Szolgái egy-egy intézménynek, ügynek, eszmének, czélnek. Az a szegény vagyontalan fiu is szent ügyért, czélért szolgál, t. i. hogy emberré legyen, tehát jövendőjéért. Megtanulta becsülni idejekorán a munkát s a legtöbbször a gazdag fiu családi otthona az ő otthonává is vált; a testi táplálék helyett nyújtott a gazdag fiunak nem egyszer szellemi táplálékot. Közte s a gazdag fiu tekintélyes családja között ki fejlődött nem egyszer egy egész életre szóló nemes viszony, hogy egy életen keresztül legyen pályáján hatalmas támogatója. Hány ily felnőtt tekintélyes

állást betöltő egyént ismerem, hány él most is közöttünk, de sohsem hallottam, nem tapasztaltam, hogy a művelt társadalom előtt pirulnia kellene.

Azt mondja a Tanár ur, hogy a szolgálfiut ütlegettek. Hát mikor a szegény szolgálfiut szabad volt ütlegetni, szabad volt akkor megpálcázni az urfiat is. A régi kontra-szoba lehetne tanuja, hogy a tanvezető tanár és minden osztályból egy-egy kiküldött növendék asszisztenciája mellett hány urfiának jutott ki a pálcázásból, ha rossz fiát tett a tüzre. Mikor az urfiat nem volt szabad megpálcázni, ütlegetni akkor a szolgálfiut sem volt szabad. Visszaélések történhetek, miként történnek ma is, és történni fognak mindaddig, míg emberek lesznek a földön. De a kivétel nem szabály, így tanítja a Tanár ur is.

Az ipari pályára küldés, amit a Tanár ur is cselekszik, régi professzori tanács. De azért egy tanár urat sem ismertem, aki jó példával járva elől, ipari pályára adta volna fiát. És természetesen is, mert kisiparunk tulajdonképpen nincsen, tönkre ment, ami volt is, előbb hát meg kell teremteni. A nagyiparosnak pedig tőkével kell rendelkeznie. Különben egy üzves iparos legénynek is kell legalább négy osztály szakiskolából vagy gimnáziumból. Minthogy pedig anyaszentegyházunknak szakiskolára nem telik, pótoljuk, miként régen is cselekedtük, gimnáziumainkkal.

Aztán mi szorítsuk le saját véreinket a tanulói, illetve közpályákról? Mikor a szász és oláh nagy áldozatokkal nevelteti fiait, hogy azok minél nagyobb tért hódítsanak közéletünkben, a közpályákon. Itt sem értem a Tanár urat. Hiszen ez egyenesen bűnös könnyelműség volna tőlünk.

A Tanár ur vallja és állítja, hogy a földműves szülők gyermekei teszik a jótanulók nagyobbik számát s panasolja, hogy a rosszul tanuló „urfiak” nem akarnak szerszámkozni nyulni. Nos hát ezért is meg kellene könnyíteni a szegény fiuknak a tanulást, nem pedig leszorítani őket, eltanácsolni a tanulói pályáról. Hadd fejlődhessék ki nemes verseny, mely kényszerítse gyakorlati pályára a tehetségtelent, ha urfi is.

A Tanár ur azt állítja, hogy annyira mennek kollegiumaink a szegény fiuk segélyezésében, hogy még vallást sem vesznek tekintetbe és itt hivatkozik Szászvárosra. Hát hogy p. o. Szászváros dr. Vlád Aurélt kegyelettel is segítette érettségi bizonyítványhoz s még több ily *hálás* (!?) oláhot, ebben nem sok dicsekedni valónk van; másfelől pedig nagyon siralmas példánk vannak arra, hogy jeles tehetségű iljaink egy részét a kath. egyház neveli fel, persze egész családjuk áttérése árán. Vérző szívvel bár, a szegény vagyontalan szülő, áttérésre is rászánja magát, csak hogy jeles tehetségű gyermeke felnevelését biztosíthassa, miután mi nem tehetjük. Sőt még siralmasabb példákban is felhozok egyet. Péntek József Szászsebesi szegény kovácmester, aki a Szilágyságból telepített évtizedekkel ezelőtt Szászsebesbe, pár évvel ezelőtt hozzám jött, hogy volna neki egy kitűnő tanuló fia, aki mindig első volt a szász-iskolában, a szász algimnáziumban. Be szeretné adni valamelyik gimnáziumunkba, csak hogy a ruházaton kívül, mint hogy mestersége a szászok között gyengén megy, meg sok gyermeke is van, alig tudna a fiura 20—30 frtnál többet áldozni. Mondta is fiának, hogy legyen kovács mester, öreg napjaira így támaszt is nyerne benne, de a fiu azt mondta, hogy ha nem tanulhat, elpusztítja magát.

Én kopogtattam érdekében pár kollegiumunknál, de annyi kegyeletet, hogy 20—30 frt hozzáadásával a fiu az első évet — mely alatt tehetségét bemutatja — végezhesse, lehetetlen volt kapnom. És mi következett be? A szászok adnak a fiunak ma évi 280 K stipendiumot, amelylyel fedezheti évi költségeit. Természetesen az apjával együtt szász-lutheránussá kel-

lett előbb legyen e magyar kálvinista ember, fia pedig majd, mint szász tanár vagy szász pap kell szolgáljon. Most még csak az van hátra, hogy a vagyontalan szegény kálvinista szülők az oláh intézetek kegyelméből neveljék föl gyermekeik legjavát.

Azt mondja a tanár ur, hogy megszorodtak az iskolák és a tanulók. De hát: ha szabad kérdenem: a pályák nem szaporodtak rohamosan meg? Azt pedig éppen nem tudhatom, honnan veszi a tanár ur statisztikai adatait, midőn állítja, 7 gimnáziumunkról szólva, hogy ma 5-ször annyi a tanulók száma, mint a 60-as években. Megjegyzem, hogy én is csak erdélyi kálvinista gimnáziumainkról szólottam. Kérem, vegyen kezébe egy 1869-beli névkönyvet, amikor még két gimnáziumunk algimnázium volt s megláthatja egyházkerületünk e hivatalos statisztikai kimutatásából, hogy míg 1869-ben 7 kollegiumunkban a tanulók létszáma 4033 volt, 1904-ben csak 3064. Ha leütjük a 4033-ból a jogászok, teológusok és képeződészek számát, ugyis 3756 marad 1869-ben a tanulók létszáma a 7 kollegiumban. Csupán a gimn. oszt. tanulók létszáma e 7 intézetünkben: 1869-ben 2047, 1904-ben pedig 2481. Nem került hát ki semmi képpen a Tanár ur 5-szörös numerussa.

Ami végül eme kissé viccesen odadobott nyilatkozatát illeti, miszerint bár fájdalommal látja, hogy a kulturális bajok megszüntetésére milyen ragyogó példával jár elől az oláh „Albina” s hogy magyar pénzintézeteink éppen nem követik, erről beszélni hivatottnak sem érzi magát, mert ilyen mellékfoglalkozást üznie nem szabad: engedjen meg t. tanár ur, de igen könnyüvéru nyilatkozat egy tanári embertől. Ez a kérdés több figyelemre, megszivvelésre lenne méltó. Hát ha az ilyen mellékfoglalkozás nincs megengedve, mint a papoknak, akikre valószínűleg czéloz szellemeskedésével, való igaz másfelől, hogy egyetlen kollegiumunk sincs, a melyeknek akár gondnoki, akár tanári karából ne lennének feles számmal összeköttetésben a helyi pénzintézetekkel, vagy mint részvényesek, vagy mint igazgatósági, esetleg felügyelő bizottsági tagok. Így aztán arról is lehetne szó, hogy ilyenmü összeköttetéseiket, befolyásukat az illető bankoknál a vagyontalan szegény jótanuló fiuk javára gyümölcsöztessék. Ha egyedül az Albínának csak egy gimnáziumnál van 50 alumnusa, miért ne lehetne a magyar bankok mindenikénél legalább 2—3? A Tanár uron kívül bizonyára egyetlen tanára sincs erdélyrészi kollegiumainknak, aki az ily irányu mozgalom megindítását attól tenné függővé, hogy a czélzott mellékfoglalkozást üznie szabad-e vagy nem? Vagyok különben szívélyes üdvözléssel

Benedek Károly.

(Vége.)

KÜLFÖLDI SZEMLE.

A franciaországi válság előzményei. Combes miniszterelnök kabinetje, a nagy kulturharcz első fázisát diadalmasan bevégezve, már az egyház és állam viszonyának megváltoztatását, a concordatum megszüntetését is munkába vette. Az első mozzanat lefolyását, a forduló pont előzményeit most már világosan látjuk összes tanulságaival s a milyen nevezetes része korunk elvei küzdelmének, összefoglalása értékes adatokat jegyez le e messze kiható mozgalom történetéből.

A küzdelem kipattantója a karthauzi barátok vesztegetési ügye. Az évek óta tartó harc a szerzetesi iskolák bezárása, kongregációk kitiltása körül a diplomáciai óvatosság jegyében folyt; a feszültséget növelte, a chartreuze-liqueur fellobbantotta. Combes nemzeti politikája a nemzet nagy többségé-

nek politikájával bizonyult a kamara szavazatai által. Püspökök is hivei e politikának, mely a klerikalizmus által hajszolt pápai mindenhatósággal szemben nem felédheti el a gallikánizmus opponáló szelleméről s különösen nem a döbbenően érezhető káros hatásáról amaz ultramontán klerikalizmusnak. Itt jött közbe a Vatikán meglepő kezdeményező lépése, Geay lavalai püspök, Combes politikájának eshetőleges eredményeit, a gallikán elvek érvényre emelkedését figyelembevéve, „nem viselkedett elég harciasan“ ellene. Vannutelli bibornok egy levélben értésére adta a pápa neheztelését, a mi egyértelmű a püspökségről való lemondással. A püspök átadta levelét a kormánynak, mely figyelmeztette a vatikánt a concordatum azon pontjára, mely szerint csak a kormány útján érintkezhetik a francia püspökökkel. A felelet az volt, hogy ez a levél pusztán magánlevél volt. Geay ellen meg is indult az eljárás, követte a szigorú megidézés, most már hivatalosan. Combes követelte ez iratnak, mely le Nordez dijoni püspökre is kiterjesztetett, visszavonását. A Vatikán megtagadta az engedékenységet s ezzel a hivatalos érintkezés megszakadt. Róma módot keresett a renitens püspökök ügyének lebonyolítására, Combes pedig a Vatikán kihívását elfogadva, a concordatum felbontását s az egyház új rendezésének nehéz munkáját most már azzal az előnyös fordulattal végezheti, melybe a megriadt ultramontánizmus sietős támadása juttatta az ügyet. A lejtőre kétségkívül Róma taszította a kérdés eldöntését s siettetette ezzel a Combes terveit, melyek, akármennyire vallástalanság színébe öltöztetnék is jellemét, meg a francia népet is, minden esetre tisztább vallási katholicizmust óhajtanak állítani a klerikális egyháziasság helyébe. A pápai udvar, melyből, úgy látszik, a XIII. Leo szelleme nem költözött el, épen ezt a szellemet tartja veszélyesnek a francia püspökök vonzódásában a kormány politikájához, azért akarná elfojtani s nem habozott, ime, a legkiélezettebb harcztól se ennek érdekében. Az igazság azonban ezuttal sincs a pápai szék oldalán s ha Combes eszméi győznek, s pedig politikája a többség óhajlásával s egyetértésével találkozik, a mennyit nyer az igazabb vallási katholicizmus, annyit nyer vagy tán még többet, a lelki szabadság elve, azoknak a nyerseségeknek daczára, melyek az ilyen megrázkódásoknál bizonyosan elkerülhetetlenül előfordulnak.

Az internationalis vallástörténeti kongresszus augusztus 30-án kezdődőleg tartotta második nagy összejövetelét Baselen, négy évre az első után (Párisban). A vallástörténet munkásainak egyesüléséről s általában a kongresszus céljából Dr. von Orelli baseli professzor elnöki megnyitója rajzolt tartalmas képet. Kutatásainak tárgya az emberiség vallásai, oly magas és annyi nehézséget ad, hogy igazán helyén van az összes munkások egyesítése, mit a kongresszus czélul tűz ki. A többi tudományok is, a nyelvészet, a filozófia, a lélektan, a természettudomány s mindenek fölött a történeti bűvárkodás sokat gyarapították ezt az új tudományágat. A nép- és kulturtörténet újabb feldolgozásaiban a vallás nem tökéletes függelék gyanánt, hanem a legelőkelőbb ható erők egyikéül tűnik fel. A kongresszus teljesen különbözik az u. n. vallás-kongresszusoktól, pl. a chikágóitól, melyeknek unionáló törekvések adták meg jellegüket; ez nem akar új vallást adni az emberiségnek. Nem is a vallások tárgyáról, az isteni hatalomról szólnak tárgyalásai, hanem e közös tárgy fölött alakult reflexiókról. Ez a reflexió igaz, annyira belső, hogy rendkívül nehéz megragadni s kifejezni: annál szükségesebb a kölcsönös támogatás és alakba öntés. Ellentétes nézetek vallói így értik meg egymást, elhamarkodott ítéleteknek így fogják elejét

venni. A kongresszus neutralis talajon áll. Az előítélettől ment tudomány ugyan illuzió, csak az igazán élő vallásosság érthet meg más vallásokat. De minden komoly buvárt szívesen lát a kongresszus, még akkor is, ha a vallást pathologikus tünetnek: a szellem beteges jelenségének tartja.

A kongresszus nyolcz alosztályban a következő csoportokról tárgyalt: A természeti népek vallásáról (Mexicó és Peru belefoglalásával) Rivers cambridgei tanár elnöklelte alatt: a kínaiak és japánokérol (Müller berlini prof. elnök); az egyiptomiak és semítákérol (Haupt-Baltimore); India és Irán vallásáról; a görögök, rómaiak, germánok, kelták és szlávokérol (Reitzenstein-Strassburg), végül a ker. vallásról (Holtzmann Strassburg).

A felolvasások közül nevezetese: Dieterich heidelbergi professzoré „az anyaföld vallásáról“ A föld kultuszának közös elemét mutatja fel a különböző vallásalakokban, mint egyikét azoknak a mély alapoknak, melyeken egyforma megoldásokat nyernek a nagy problémák a legkülönbözőbb népeknél. A föld élete előképe a lélek életének: az előállító és elmulás szemléleti látványa a legközvetlenebb utmutatás, a honnan és hová kérdéseinek megoldására. Innen a föld kultusza, mint életadó a gyermek és a házasság odaszentelése; innen a temetés, hogy az élet, melyet a primitiv ember nem tud képzelni más-ként, mint hogy már megvan mielőtt szemünk elé kerülne, — visszatérhessen az új lényben a földből, s csak az értéktelen, sőt káros élet elvét nem bocsátja vissza a földbe (minek maradványa ma is az öngyilkosok kizárása a temetőből. — De a mindig női alakban képzelt föld-isten (a római Levana pl.) lassanként helyet ad a férfi isteneknek s megkezdődik az a magasabb fejlődés, mely az anyaföldtől ehez az imádsághoz vezet: mi atyánk ki vagy a mennyben.

A kieli *Deussen* az ind vallások rokonságáról beszélt a keresztyénnek; a brahmanizmus, buddhizmus és ker.-ség közös elemeiről s egymást kiegészítő jelleméről, de a ker.-ség „központi vallás“ jellegét kiemelve, mint a mely az ember „központi tehetségét“, az akaratot váltva meg, a teljes váltságot nyújtja. Az agg, de ifju lelku *Réville* azt a fontos szerepet mutatta fel, melylyel a vallástörténet bir az egyháztörténetére nézve. — Nemcsak előállítását, de egész fejlődését, tanban, érzésvilágban, a ker. vallásnak, hivebben megérteti a vele érintkező vallások vizsgálása. A kutatás gazdagítja a vallásos lélek pszichológiáját, a vallás lényegének megértését s ez viszont mélyíti az egyh. tört. megértését. *Dr. von Schöder* a legmagasabb jó lény hitéről beszélt az árjáknál, bizonyítva, hogy a természetimádás és lélek-kultusz két önálló gyökere a vallásnak s melléjük harmadikul szintén önálló gyökér gyanánt csatolja egy legtöbb jó lényben való hitet. *Dr. Furrer* (Zürich) a vallástörténet értékéről beszélt a ker. theologusra nézve. Különös érdeklődést keltett Kaikioku Watanabé tokiói buddhista, főiskolai tanár vallomása a keresztyénségről, miközben Japán vallási viszonyait mutatta be. *Japán* — úgymond — *erejét főképpen a protestantizmusból merítette.* A buddhizmus bágyadt és a vallásos szükségletek kielégítésére elégtelen közömbösségből a skepsis útján a prot. keresztyénség erőteljes váltság vallásához jutott s most a két vallást kezdi átöntené egymásba az élénk vallásos gondolkodás.

Dr. Sarasin (Basel) a legalsóbb fokon élő emberfajok (ceyloniak és celebesiek) életéből azt találta, hogy bár erkölcsi viszonyaik tisztasága csaknem meglepő (egyenejűség, a lopástól való tartózkodás), vallásos képzeitek egyáltalán nincsenek; ha valaki arról tudakozódik, hogy mit képzelnek a halál után történendőkről, szomszédaikhoz utasítják, azok tán tudnak valamit erről.

Dr. Keszler (Greifswald) a Mani-vallás jelentőségéről beszélt. Valóságos világvallásnak mondta, mely 500 közül egész Afrikát, azonkívül Turkesztánt, Chinát, Mandsuriát betöltötte s a 10. századig tartott jelentékeny szerepe. Nehány szerencsés lelet ezelőtt két évvel a chinai Turkesztánban eredeti manicheus iratokat hozott napvilágra. melyekről dr. Müller a II. szakosztályban jelentős eredményekkel számolt is be, melyek közt legfontosabb, hogy Mani maga sem persa, hanem Babylonbeli volt s tanaira a Marduk-tisztelet volt irányító befolyással.

Hazánkat is képviselte két felolvasás: *Kohlbach* tanár Kaposvárról a képző művészetek befolyását mutatta fel Egyiptom, Assiria, Babylonia és Görögország vallásaira; *Mahler* Ede pesti tanár pedig a naptári dátumok vallástörténeti jelentőségéről olvasott fel érdekes és becses kutatásokat. Mai naptárberendezésünk az ősi babyloni csillagimádás hajtása. A csillagász babyloniak először jegyezték meg a hold újulásait és pedig nem az új, hanem a fölt holdat fogva fel a megújulás és így a hónap kezdetének. A sabbat napja ez; nem a pihenése eredetileg, hanem az elkészülése: egy megújulás készen van. Csak később tették a hónap kezdetét az új holdra s lettek figyelmesek az időközi változásokra s bővítették ki az első sabbatot a heti új elkészültség ünnepeivel. Izrael népe ezt a rendszert kombinálta a nap-évvél s örökségével együtt ezt az ősi alapot átadta a kereszténységnek is.

Ezeket a teljes üléseken tartott felolvasásokon kívül még a 8 alosztály is számos felolvasást vett programjába, kissé bizony tulsokat is, a mint nem egy hang tanácsolta is a kongresszusnak, hogy rendkívül becses, tudományos szolgálatait tegye még zavartalanabbul hatókká azzal, hogy bizonyos rendszert állapít meg előre a felolvasások csoportosítására és diskussziókat enged meg fölöttük.

A skót szabad egyház anyagi válsága. Szinte példátlan esemény tartja izgalomban a skótokat s bizonyosan az egész protestáns világot: az, hogy a legfőbb angol törvényszék a skót szabad egyház milliókat tevő vagyonát 24 gael egyháznak ítélte oda egy izgató per végleges döntése gyanánt.

Az ügy genezise ez: 1834-ben 450 skót lelkész elvtársaival kilépett az államegyházból s teljesen a saját erejéből teremtett új, virágzó egyházakat, három egyetemet, nagyszabású missziót; 60 év alatt ez a szabad egyház Skócia legelső erkölcsi erőforrásai közé emelkedett. De már az elszakadás alkalmával, mely tisztán egyh. szervezeti különbségekből nőtt ki, nyitva hagyták a visszatérés útját, a mint az államegyházban a viszonyokat változni látnák, a hitvallásban azonban egyik maradnak. Az államegyházzal azonban nem egyesült az elvált testvér-ág, hanem egyesült az u. n. szabad presbiteri egyházzal, mely már inkább hittani kérdések miatt vált külön az anyaegyházától, jelesen hitvallását nem fogadta el.

Ez az egyesülés okozta már most azt a kínos feszültséget keltő pert. 24 gael *highland*-beli egyház, — a mint mondják a skótok, elmaradt s nehéz észjárású emberek, — megtámadták ez unióba (1400) belépő szabad egyházakat, mivel hűtlenné lettek az eredeti hitvalláshoz, midőn a presbiteri egyház, mérsékelt hitvallását fogadták el. Követelték az egyház vagyonát, melyhez az óriás többség (1200 lelk.) hűtlenné lett s így eljátszotta jogait. Az utolsó fórum, kínos meglepetésre, az előzők ítéletével szemben a 24 gael egyháznak adott igazat. A skótok meglepetésénél még nagyobb és jogos is az a panaszkuk, hogy ez a végső döntés oly férfiak testületében hozott, kik a szabad skót egyháznak nyílt ellenségei, kik szellemét nem ismerik, történetének rugóit, ha

ismerik, csak a lenézés szemüvegén át ismerik. A *Lordok házában* csakugyan csak egy skót bírót ült, az is az államegyház híve. A betű szerinti igazság látszatát kétségkívül tudja kelteni ez az ítélet, de az egyetemes megdöbbenésben nyilvánuló appellálás valamely jobban értesülendő forumhoz itt is ijesztő sivárságában leplezi le az ellentétet betű és szellem közt. Minden lélekjelénlétét megfeszítve, dolgozik is az egyesült szabadegyház a revízió keresztülvitelén, s mellette van az igazság s a méltányosság, s a jogtalan megtámadtatásban csak bizonyosabbá váló lelkiismeret. Mert a nem egyesülő maroknyi töredékkel könnyű lett kiegyezni, ha rövidlátó makacssága útját nem állja vala a békés kiegyezésnek s nem sodorja Skóciát újból az anglikán egyház azon gyámkodó ellenőrzése alá, melyből, hogy ki tudott bontakozni, a mennyire nemzeti érdek volt, éppen annyira volt a protestáns szabadelvűségnek is érdeke és diadala.

Tankó Béla.

A mi hitünk és szervezkedő egyháztársadalmunk.

(Felolvasatott a brassói ev. ref. egyház közgyűlésén az 1903. évről szóló jelentéssel összefüggésbe hozva. Írta: Péchy Árpád brassói ev. ref. lelkipásztor.)

(Folytatás.)

A hittantánítás a múlt tanévben is lelkiismeretes gondnal volt vezetve. Nem tehetem itt e helyen, hogy Dánér Abel áll. isk. tanító és Vargha László kántortanító a-fiaival szemben, mint a kik a vallástánítás nagy, önmegtágadást kívánó munkájában, segítőtársaim voltak, köszönetemnek kifejezést ne adjak. Bizonynyal az évi sikert az ők munkásságukkal érthettük el.

A vallásvizsgák június hó közepén folytak le. Az egyháztanács vizsgabiztosoknak: Péchy Árpád lelkész és dr. Gencsy Endre főtörzserős, tiszteletbeli főgondnok társelnöksége alatt, Koós Ferencz ny. tanfelügyelő, Kenessey Béla kultur főmérnök, Nagy Ferencz vámhivatali főnök, Szabó Antal adóellenőr, Antal János, Bokor András és Gábor Dénes a. fiait küldte ki. A vizsgák eredményéről dr. Gencsy Endre tisztb. főgondnok tette meg a bizottság nevében a jelentést és ennek során elismeréssel nyilatkozván az eredményről, a fent említett hitoktatóknak jegyzőkönyvi köszönetet mondott egyháztanácsunk.

A konfirmációra a növendékeket én készítettem elő. A növendékek a kikérdezés alkalmával öntudatosan és igen szépen feleltek. A hitavató ünnepélyen, mint mindig, ez évben is nagyszámu közönség vett részt. Kiválóan megható volt, a midőn az egyháztanács által ajándékozott Újtestamentummal kezükben a növendékek áldásra letérdepeltek.

A hitélet fokozása érdekében egyházunk előjárósága minden lehetőet megtesz. Szószékből lelkész gyakran buzdítja a híveket a biblia olvasására és már a legtöbb családnak van is bibliája. Az idén a biblia vasárnap alkalmával — melyet rendes istentisztelet tartásával ünnepeltünk — egyesek kegyes adományából 250 darab Újtestamentumot osztottunk ki a nép között. Ugyanez alkalommal 8 kor. perselypénz gyűlt össze és ezt elküldöttük esperesi úton a bibliaterjesztő-alap céljaira. Ezen kívül a lelkész közvetítésével 50 családnak jár a „Vasárnap“, 48 példányban járt a „Téli ujság“, ezt a családok más hitsorsosoknak is kikölcsönzik. A „Protestáns Arvházi Naptár“ 70 példányra kelt el. Évközben kiosztott a tanulók között 200 példány „Koszoru“ füzet, a „Téli esték“ című felolvasásainkból 40 példány, lelkész „Adventi Emlék“ című felolvasásából 20 példány, 5 példány „Családi Könyvtár“ és 30 példány

a kerületi értekezlet kiadványaiból; ezek így a növendékek útján mind a családok olvasmányai lettek. A reformáció emlékünnepén, a melyet ifjusági egyeletünk is megünnepelt ugyancsak a templomban, lelket emelő zenei és szavallati programmal, 16 legbuzgóbb templomi énekes tanulóknak az egyház énekes könyveket adományozott.

A templomi ünnepélyen kívül társas összejövetelt rendeztünk este a reformáció emlékünnepé alkalomból; ezen részt vett gyülekezetünk összes hitbuzgó tagja; élénk társalgás, lelkes pohárköszöntők fűszerezték a kellemes együttlétet. Ugyannyira, hogy mindnyájan éreztük, mint hozza közelebb a lelkeket ez a meleg közvetlen érintkezés. Ott volt gyülekezetünk bölcs nestora: dr. Gencsy Endre főtörzsorvos, Weér György kir. törv. elnök, Orbán Ferencz főgondnok, Kenessey Béla főmérnök, Jakó Pál pénzügyigazgató helyettes, Mártha Miklós mérnök, Ottlik Géza anyakönyvi felügyelő, Cseh Pál főerdész és mi mindnyájan, kik egyházunk felvirágzását szívélyesen hordozzuk.

A tél folyamán az egyházközség nagy termében 12 vallásos estélyt tartottunk. Felolvasott 4 alkalommal a lelkész; három alkalommal dr. Gencsy Endre ny. főtörzsorvos; két alkalommal Koós Ferencz kir. tanácsos, ny. tanfelügyelő; egy alkalommal Ottlik Géza anyakönyvi felügyelő, egy alkalommal Csulak Lajos tanító és egy alkalommal Kenessey Béla kultur mérnök atyánkfia. Ezen kívül márczius 15-én a felolvasásokon közreműködött ref. tanuló ifjuság, lelkész vezetése mellett tartott nagytermünkben nagy érdeklődés mellett egy igen élvezetes záró estélyt. A vallásos estéket végig sokan látogatták a hitsorosok minden társadalmi rétegeből. Ugy a vallásos estéken, mint a templomban a ref. ifjusági dalegylet rendszeren működött egész éven át.

Magyar protestáns jótékony nőegyletünknek jelenleg mintegy 12.600 korona tőke vagyona van. Az egylet elnöke volt, a múlt működési évben gróf Lázár Istvánné öméltsága. Buzgó elnöke a nemes hivatásu szép egyeletünknek, városunkból mindnyájunk kimondhatatlan sajnálatára eltávozván, az elnöki állás szeptember hóban fog betölteni a nőegylet általános közgyűlése által. Az egylet védnöke Pécsy Árpád lelkész, titkára Ottlik Géza. A nőegylet a múlt évben állandó havi segélyt nyújtott 14 özvegynek, rendkívüli segélyt 5 alkalommal 10—10 koronát. Karácsonykor felöltöztetett 95 tanulót és 30 özvegyet, kiosztott 50 szekér fát és karácsony szombatján 100-nál többen kaptak kenyeret, kalácsot és más élelmi szereket. A nőegylet múlt évi segélyezése kitesz 1600 korona értéket.

Gyülekezetünk elnöksége az árvákat és munkaképtelen szegényeket nyilvántartja. Úgyöket a nőegylet előtt képviseli, úgyszintén sok esetben a városi segélyeknél és az árvaszéknél is. A többi szegények mellett van mintegy 40 árva és 50 segélyre szorult öreg egyén gyülekezetünkben, akiket elsősorban részesít támogatásban egyháztanácsunk. A nőegyleti segélyezésen kívül az egyház a lehető maga is megteszi a szegény ügyben. Ugyanis 200 koronát oszt ki évenként a Brankován herczeg-féle alapítványnak egyházunkra eső osztalékából; a „Molnár János-szegény alap” kamatjából 20 koronát. A szegények perselyéből 10 koronát. Egyesek kegyes adományaként a nőegylet segélyén kívül még kiosztottunk a tél folyamán 200 kenyeret 80 korona értékben. Továbbá egy szegény özvegynek vettünk a hivek kegyes adományából 70 korona értékben egy varró gépet.

Megtartottunk az év folyamán minden hazafias ünnepet, templomi istentisztelettel. Igen szép ünnepély volt a többi között a „Csizmadia ipartársaság”

templomunkban tartott zászló-avató ünnepe is. Nagy közönség vett azon részt. Az ünnepélyen közreműködött az ifjusági énekkar. A szép ünnepély még mindig igen élénk emlékében van gyülekezetünknek.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Nem hagyhatom említés nélkül egyházkerületünk azon nagyfontosságú intézkedését sem, hogy a midőn a 10 szélesebb hivatáskörű egyházat kerületünkben megállapította, ezek sorába brassói gyülekezetünket is felvette. Így gyülekezetünk jogot nyert kebelében a főgondnoki méltóság beállítására. És lélekszáma alapján, hogy a kerületi közgyűlés 2 tag által képviseltesse magát. E kedvező körülmény által nyitott módja egyházképviselőtünknek, hogy rég érzett hálájának és ragaszkodásának adjon kifejezést Orbán Ferencz felsőkeres. igazgató afai iránt, ki több mint 30 év óta lelke egész melegével, értelme teljes világosságával munkálta, mint presbyter gyülekezeti életünk felvirágoztatásának szent ügyét. Tehát megválasztotta Orbán Ferencz afiát egyhangú lelkesedéssel a gyülekezet főgondnokává és ez állásába ünnepélyesen be is iktatta. Azóta e minőségben rendes lelkésszel együtt tagjai a kerületi közgyűlésnek és képviselik egyházunkat úgy ott, valamint az egyházmegyében.

Ugyanekkor, nagy áldozataira és kálvinista hitbuzgóságára való tekintetből dr. Gencsy Endre ny. főtörzsorvos afiát a képviselő örökös tiszteletbeli főgondnokává választotta. A közgyűlés határozata folytán pedig, közelebről egyháztanácsunk egy gyönyörű diszokmányt adott át külön gyűlésben a tiszteletbeli főgondnoknak, megfelelő ünnepélyességek között.

De az Úr még adott jót egyházunknak, a mit ugyancsak ki kell emeljek. Ugyanis sepsi egyházmegyénknek kiváló egyháziasságáról neves egyházmegyei főgondnoka, dr. Székely György öméltsága vármegyénk főispánja lett és így brassói gyülekezetünknek is tagja. Kérésünkre készséggel bejött egyháztanácsunkba és azóta gyülekezeti életünknek egyik kiváló vezérifia.

Továbbá Weér György kir. törv. elnök afia, ki szintén egyházunknak hiva és presbyteriumunknak tagja, mindnyájunk örömeire egyházmegyei egyházi értekezletünknek világi elnökeül megválasztatott és ez által az egyháztársadalmi szervezet nagy munkájának valóításában széles munkatért nyert.

Ime az Istennek áldása a mi gyülekezetünkön, a midőn ad nekünk kiváló vezéreket, akik járjanak a nép előtt jó példával.

Kérjük az Istent, hogy tartsa meg nekünk soká őket!

Istentiszteletünket a hivek a múlt évben is közmegelegedésre látogatták. Perselypénz begyűlt a szolgálta rendes 5% illetményének leszámításán felül 276 korona 64 fillér. A rendes istentiszteleten kívül tartottunk a ref. katonaságnak 10 istentiszteletet és 5 valláserkölcsi oktatás órát az ujonczoknak. Ellátam a polgári és katonai kórházak betegeit rendszeren úrvacsorával. Kibékítettem 21 vizálgató házaspárt és meglátogattam 72 beteget.

A hivek egyházi tartozásukat befizetik. Az egészen szegényekkel és öregekkel szemben az egyház az adóbehajtásánál a lehetőleg méltányosan jár el, vagy ahol az irgalmas érzés úgy parancsolja, illetőknek adóterhét el is engedi. E járulékokon kívül még mintegy 540 korona áldozatot hoztak egyesek különböző czimeken az egyház javára. Ezen kívül egy nagyszabásu végrendeleti intézkedést tett Koós Ferencz ny. kir. tanfelügyelő, kir. tanácsos aa., amelyben 5000 kor. kegyes alapítványt rendelt egyházunknak, hogy annak idején e tőkének kamatját az egyházhatóság által majd megállapítandó czélokra fordítsa gyülekezetünk. A nemes végrendelezőnek

e becses adományáért felsőbb hatóságunk is köszönetet mondott. Eltesse is az Isten őt sokáig gyülekezetünk büszkeségére!

Az egyház ügykezelése rendes. Az utóbbi egyházvizsgálat alkalmával is felőle a nt. esperes úr elismerőleg nyilatkozott.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Jelentésemből nyilván látható egy évi munkálkodásunk képe. Mindent le nem írhattam, mert azt, ami egy gyülekezet életében mint munka, törekvés, szeretet, aggodalom egymást váltogatják és együtt teszik ki az egyházi életet, egy rövid jelentés keretében visszaadni nem lehet. De abból, a mit leírtam, mégis kitűnik, hogy Isten országa építésében brassói egyházunk egy év alatt ha nem is tett meg mindent, amit szeretett volna megtenni, de mégis megtette azt, amit a helyi körülmények között becsületos törekvéssel megtehetett.

Az egyházépítés nagy munkájában a kik segítő társaim, támogatóim voltak a mult évben is, úgy a főgondnok, valamint a presbyter atyámfiai, nemkülönben az egyes egyháztagok fogadják szívből jövő őszinte hálás köszönetemet. Jól érzem, hogy a pap csak akkor tudja siker felé vezetni a hitélet ügyeit, ha mellette állanak a gyülekezet oszlopos tagjai. Istennek hála, e tekintetben egyetértés és egy célra törekvés volt mindig közöttünk.

Adja Isten, hogy a vezetők buzgósága átörököljék gyülekezetünk minden egyes tagjára, hogy mindnyájan egyek legyünk a hitben, a szeretetben és a gyülekezeti élet építésének szent törekvésében, mind a diadalomig.

(Vége.)

A nagyenyedi Protestáns Nőegyesület megnyitó ünnepélye.

Lélekemelő ünnepségek között kezdette meg működését a nagyenyedi Protestáns Nőegyesület e hó 6-án, dr. Bartók György püspök úr jelenléte mellett.

Délelőtt 10 órára nagy közönség töltötte be a várbeli ref. templom minden zugát.

A szeretett és óhajtván várt főpásztor jelenléte s az alkalom ünnepies volta felemelte a lelkeket és az invokáció hangjaiban buzgóság és áhitat szállott a magasba a hívők ajakáról. Az Istenbe vetett mélységes bizalom és a testvéri szeretet melegsége áradt szét az egész gyülekezeten, mikor a tanítóképző intézeti ifjúság férfikarának szabatosan előadott imáját hallgatta. Az új egyesület női vegyeskara a próba-énekeskönyv 174-ik dicséretét énekelte és a vallásos áhitat hangjai szépen előkészítették a gyülekezet hangulatát Szilágyi Farkas lelkész megható imádságához. Az ima elhangzása után dr. Farnos Árpádné urnő elragadó szépen énekelte Abt F. Imáját, Veress Gábor zenetanár harmónium kísérete mellett.

Egyházi beszédet dr. Bartók György püspök mondott, ki meleg hangon üdvözlőlvén a nagyenyedi gyülekezet tagjait, Pál apostolnak, a filadelfiai és laodiceai hívekhez intézett szavai nyomán nagy szónoki erővel és hatással intette őket a hitbuzgóságban való állhatatos kitartásra és megható szavakban mondott áldást a Prot. Nőegyesületnek emberbaráti működésére. A gyülekezet a Hímnusz hangjai mellett oszlott szét. Istentisztelet után a Nőegyesület választmánya, a ref. ekklesia presbiteriuma s a Bethlen-kollégium tanárkara tisztelgett a püspöknél.

Délután 5 órára kollegium disztermében gyűlt össze a város ünneplő közönsége.

Az ünnepélyt Dali István s. lelkész szép orgonajátéka előzte meg, mely alatt a folyton tóduló közönség elhelyezkedett. Az egyesület női vegyeskara Kapi Gyula Hímnusát énekelte dr. Farnos Dezsó tanár mesteri vezetése alatt.

Azután Váro Ferencz koll. tanár, ki feszült érdeklődés közben lépett fel a felolvasó asztalhoz, legendát olvasott a Sámáriai asszonyról, akiről a János evangéliuma IV. részében van szó. A férjetlen asszony könyörült egy jövővény pásztoron, aki mint Bileám próféta egyik leányának utóda, végzet szerint került Sámáriába, özvegy nényével, Ráchellel és ennek kisdedeivel. Ben-Pethornak hívják a

fiatal pásztor, akit éjjel, hű szolgálata közben megsebesítettek a farkasok. A mezőn, vérében fetrengőt reggel, a forrásról vizet hozó asszony megüdüti és sebeit bekötözi. A pásztor megszereti a könyörületes asszonyt. Ez nemsokára a Jákob kutjánál Jézussal találkozik. Jézus inni kér tőle s az örökélet vizét nyújtja neki. Azután vendégül tér be a pásztorék házába a mátkaságra.

És vendéglé Jézust Ráchel szivesen, Szorgalmatoskodván szolgálja mindenben. Örvendeznek vala ott a gyermekek, Jézusnak térdein Ráchel kisdedei; Sámária lánya vivé ölében, Ölében vivé s üle Jézus lábánál. Hallgatá vala Jézus beszédeit. Akkor monda Jézus a földön ülőnek Asszony, te a jobb részt választottad. Adj inniok a Ráchel kisdedeinek, Amaz élő vizből Ráchelnek, magának; Im, testvérré lettek Bileám utódival; Mikor inniok adsz: énnekem is adtál; Mert Bileám leányi voltak az én anyáim. Adj innia öcscsüknek, a ki férjed lett, Kiről példát vegyen minden jó pásztor. Menj, adj inniok az én aratóimnak, Könyörületeség munkásainak, A kik fáradoznak Sámária földében. Menj, add nekik az élet ama vizét, Melyet adék neked a Jákob kutjánál; Akkor vagy testvére a próféta leányainak, Ugy áldatik meg menyegzőtök itala.

Sámária leánya megy, küldetését teljesíteni; Jézus pedig megáldja a Ráchel kisdedeit, a családot. Távozván Galileába: nagyobb sokaság követi Jézust; ime, új munkások, arató asszonyok is sietnek már isten országának megérett gabonáját betakarítani.

A felolvasás bibliás hangja és megkapóan találó szimbolikus jelentősége rendkívül élvezetet nyújtott a közönségnek, mely a jeles író ezen újabb sikeréért nagy tetszéssel és hálás elismeréssel jutalmazta.

Veress Gábor zenetanár vezetése alatt 20 képezdei növendék hegedün, Benke Péter zongorán, Nagy Mihály harmoniumon adták elő Klos „Salve Regináját” s a bravuros összhangban szépen érvényesültek a darab örökszép melódiái. Vörösmarty M. „Szegény asszony könyvét”, megkapó kedvességgel adta elő Simon Erzsike k. a. Dr. Farnos Árpádné urnő és Lázár Amália k. a. Mendelsohn „Athalia”-jából énekeltek Veress Gábor orgonakisérete mellett. A hangok istenadta kelleme s az előadás művészi tökéletessége bájos összhangban egyesültek, hogy a közönséget páratlan élvezetre és az elismerés szünni nem akaró tapsaira hangolják. Sebestyén Ferencz krakkói ref. lelkész Tompa Mihály egy tragikus költeményét szavalta megrázó erővel. Végül pedig dr. Farnos Dezsó vezetése alatt a gimn. vegyeskar Gáll F. „Dicsérjük az urat” cz. darabját énekelte, melynek hangjai közt kezdett oszlani a nagy közönség; de félóránál több időbe került, míg a terem kiürülhetett.

Az egész ünnepély, melynek szép sikeréért elismerés illeti meg a rendezőket, különösen pedig az ének- és zenekarok vezetőit, sokáig fog élni városunk közönségének emlékezetében.

Őszinte örömmel üdvözljük mi is az új egyesület nemes munkája megkezdésével. Vajha minél többet építhetne, alkothatna, Isten országa munkájában

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(Nov. 10. 11. 12. 14.)

A magyarországi ev. ref. egyház zsinata nov. 10-én kezdette meg működését Budapesten. A zsinat-megnyitó ünnepély nov. 10-én délelőtt tartatott meg a Kálvintéri ev. ref. templomban.

A zsinati képviselők sűrű tömegben gyülekeztek össze tíz órakor a Kálvin-téri ev. ref. paplakban. Ugyanekkor a templom belseje a zsinati képviselők-

nek fentartott hely kivételével színültig megtelt érdeklődőkkel.

Pontban 10 órakor megkondultak a toronyban a harangok, megszólalt az orgona, s a templomajtó megnyílt a fényes menet előtt.

Legelől Kis Áron, a tiszántuli egyházkerület agg püspöke. Utána a másik patriarcha: Kun Bertalan, tiszáninneri püspök. Majd a sorban tovább a többi püspök: Baksay Sándor, Antal Gábor, Bartók György. Nyomukba következtek a főgondnokok, valamennyien diszmagyarban. Báró Bánffy Dezső, gróf Dégenfeld József, Darányi Ignác, Hegedüs Sándor.

Nyomukban hullámozott a zsinat egyházi és világi képviselőinek tömött csoportja. Valamennyien ünnepi diszben.

Az ág. hitv. ev. egyházat Laszkáry Gyula ker. felügyelő, Zelenka Pál püspök, továbbá Csipkay Károly, Beniczky Árpád, Wágner Géza, Handel Vilmos, Kun Sámuel és Terray Gyula képviselték.

Dr. Szabó Aladár társaságában jelen volt dr. Matthews G. D. is, aki a református egyházak szövetsége nevében jött, hogy jelenlétével az ünnepély fényét emelje.

A bevonulók a szószék előtt elkerített térségen helyezkedtek el, egyházkerületenként külön csoportosulva.

Nyomban ezután fölhasan a kezdő ének:

— Te benned biztunk eleitől fogva!

Az egybegyült sokaság, mint egy ember, állt föl s százak ajakán az egész templomot betöltötte az örökszép zsoltár dallama.

Ezután a 37. dicséret 1. és 2-ik verseit énekelte el a gyülekezet, majd az ev. ref. főiskola énekkarának karéneke következett.

Ennek elhangzása után Kun Bertalan lépett a szószékre, s kérte magas szárnyalású szép imában az Ur áldását a zsinat munkásságára. Az ima után közének következett, melynek elhangzása után Antal Gábor püspök mondott hatalmas, magvas gondolatokban bővelkedő egyházi beszédet Pál ap. Efezusbeli-ekhez írott levele IV. r. 11. és 15. versei alapján. Beszédének főgondolata az volt, hogy most, midőn munkálkodásunk által evangéliumi egyházunkat építeni, erősíteni akarjuk, evangéliumi egyházi életünknek s annak felvirágzásának biztos és szilárd alapja nem lehet egyéb, mint az Isten tiszta igéjében foglalt egyházunk tanaiban kifejezésre jutott örök igazságok ereje; ezen örök igazságoknak egynázunk működése által a gyakorlati életbe minél nagyobb mértékben való átültetése; egyházunk hiveinek evangéliumi egyházunkhoz, mint ez igazságok ápolójához és tejesztőjéhez való erős ragaszkodása.

A fentiek alapos, mélyen járó fejtegetése egészen magával ragadta a hallgatóságot.

A nagyhatású beszéd végeztével az ev. ref. főiskola énekkarának új karéneke, majd a gyülekezet végéneke következett s ezzel a zsinatot megnyitó istenisztelet véget ért.

Kezdődött a zsinat első alakuló gyűlése.

Báró Bánffy Dezső és Kun Bertalan a szószék elé állított asztalnál elfoglalták a korelnöki széket. Mikor az ének utolsó szava elhangzott, báró Bánffy Dezső megnyitotta az alakuló gyűlést. Üdvözölte a jelenlevőket. A korjegyzői tisztségre egyházi részről Nagy Károlyt és dr. Baltazár Dezsőt, világi részről dr. Tóth Dánielt és Sebess Dénest kérték föl.

Ezután Sass Béla konventi jegyző fölolvasta a zsinat tartását megengedő királyi leiratot.

Az ülés jegyzőkönyvét Nagy Károly vezette.

A megjelent képviselők egyházkerületenként beszo-
lgáltatták igazoló leveleiket s ezzel a gyűlés véget is ért.

Nov. 11-én folytatta a zsinat alakuló gyűlését az ügyvédi kamara dísztermében.

Az elnöki széket, mint korelnökök, báró Bánffy Dezső és Kun Bertalan foglalták el. Jegyzőkönyv hitelesítés után br. Bánffy Dezső bejelenté, hogy az igazoló bizottság 98 megbízó levelet talált rendben, továbbá megállapítván a létszámból, hogy a zsinat megalakulhat, elrendelte a tisztviselői kar megválasztását.

Egyházi elnök egyhangulag Kun Bertalan lett.

Világi elnöknek báró Bánffy Dezsőt választották meg.

Egyházi alelnök Antal Gábor püspök lett.

Világi alelnök gr. Dégenfeld József.

Egyházi jegyzőknek megválasztottak: Sass Béla Radácsy György és Kálmán Gyula,

Világi jegyzők lettek: Dóczi Imre, Váró Ferencz, Segesdy Ferencz dr.

Gazda: Dokus Ernő.

A választás befejeztével Bánffy Dezső br. ujonnan megválasztott elnök meleg szavakkal köszönte meg megválasztását.

Igérte, hogy elnöki tisztségben pártatlanul fog eljárni. A zsinat — ugymond — meg fogja találni módját annak, hogy mint a magyar evangélium szerint reformált magyar anyaszentegyház törvényhozó testülete, a megoldásra váró nagy kérdések elintézésénél más által vezetve ne legyen, mint az anyaszentegyház érdekei által. Általában itt bennünket, egyházi törvényhozásunk ez összejövetele által egyéb nem vezethet, mint arra való törekvés, hogy anyaszentegyházunkat a maga hitbeli és nemzeti hivatásában tovább fejlesszük, mindig szilárdan megállva azon alapokon, melyeken egyházunk már századokkal ezelőtt felépült és ma is áll, de természetes, hogy a haladó kornak megvannak a maga igényei, melyeket nekünk is ki kell elégítenünk és azért természetes, hogy újabb egyházi törvényhozásunk, mely 1881-ben a debreczeni zsinaton vette kezdetét és 1891-ben a budapesti zsinaton nyerte folytatását, folytatólagosan kell hogy gondoskodjék kielégítéséről amaz igényeknek, melyek a dolog természetéből folyólag az állam és a társadalom által felállított igények tekintetében anyagi és szellemi életünk körében felmerülnek. Egyfelől szívós kitartással védjük felekezetünk állami és egyházi törvényekkel is biztosított szabadságát és jogait, másfelől azonban kerülünk minden olyan összeütközést, a mely akár az állammal, akár más felekezetekkel ellentétbe hozná. A jogok biztosítása és védelme, a békés fejlődés útjain vezethetnek el minket oda, ahova az egyetlen igaz cvangelium tanításán alapuló hitelveink alapján törekednünk lehet és kötelességünk is. Reményli, hogy ez alapon a zsinat működése eredményes lesz.

Beszéde további részében a fegyelmi törvények átdolgasáról, a 48. XX. t.-cz. megvalósításáról szólott s ennek kapcsán kifejtette, hogy ennek megvalósításánál az állam van hivatva oly kötelességet teljesíteni, melyet a XX. t.-cz. megalkotásánál vállalt magára. Beszéde végén öfelségéről emlékezett meg, kinek hosszu és bölcs uralkodása remélhetővé tette, hogy biztosítva lesz a XX. t.-cz. végrehajtásával egyházunk számára is a többi vallásfelekezetekkel való teljes egyenjogúság.

Báró Bánffy Dezső beszéde után Kun Bertalan püspök köszönte meg néhány szóval azt a bizalmat, mely őt az elnöki székre emelte.

Ezután az ág. hitv. ev. egyház küldötteinek üdvözlését tolmácsolta Laszkáry felügyelő.

Laszkáry Gyula kifejtette, hogy a testvéregyház testvéri üdvözlését hozza. Báró Bánffy Dezső meleg szavakban válaszolt, elmondván, hogy a református

egyház az ág. hitv. ev. egyházzal egy a hazaszere-
tetében, Isten tiszteletében.

Ezután Matthews dr. az egyetemes presbiteri
szövetség titkára egyetemes presbiteri szövetség ne-
vében angol nyelven üdvözölte a zsinatot. Szavait
Degenfeld József gróf tolmácsolta magyarra. Kifej-
tette, hogy a magyar egyházzal mennyire szimpati-
roznak az angolok. A magyar egyház itt keleten nagy
szolgálatokat tett a protestantizmus ügyének.

Ezután Bánffy Dezső megköszönte a Matthews
dr. üdvözlését, megállapították a holnapi ülés napi-
rendjét s ezzel a tanácskozások véget értek.

Nov. 12-én az ülést br. *Bánffy* Dezső nyitotta
meg. A mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után
a napirend előtt br. *Bánffy* Dezső bejelentette, hogy
Kiss Aron tiszántúli püspök gyengélkedő egészségi
állapota miatt a zsinat további ülésein nem vehet
részét. A legidősebb tiszántúli esperes, Dávidházy
János helyettesíti a püspököt.

Ezután a bizottságok megválasztása következett.
Darányi Ignác azt indítványozta, hogy a bizottságok
ülésén bármelyik zsinati tag birhasson tanácskozási,
indítványozási joggal. Ezenkívül azt is indítványozta,
hogy az adózási és alkotmányügyi bizottságokba ne
12, hanem 20 tagot válasszon a zsinat s hogy eze-
ket a bizottságokat hétfőn alakítsák meg. Degenfeld
József gróf ellenezte. Koncz Imre és Fejes István
pártolták ezt az indítványt. Balthazár Dezső, Czike
Lajos, Sándor József, Bartók György, Sebes Dénes,
Bernáth Elemér hozzászólásai után Darányi Ignác
első indítványát visszavonta. A második indítványt a
zsinat szótöbbséggel elfogadta.

Báró *Bánffy* Dezső elnök ezután elrendelte a
szavazást az öt bizottság betöltendő 12—12 tagsági
helyére.

Lelkészválasztásügyi biz.: Baksay Sándor, Sass
Béla, dr. Segesdy Ferencz, Meczner Béla, György
Éndre, Dávidházy János, Bartha Lajos, Meczner Jó-
zsef, Kálmán Gyula, Sándor János, Sütő Kálmán,
Barakonyi Kristóf.

Kérvényi bizottság. Gróf Teleky József, Cseh
Ervin, Fekete Márton, Fráter Barnabás, Györy Lajos,
Móroczka Kálmán, Nagy Károly, dr. Sebes Dénes,
Szikszay Zoltán, Hajós József, Sándor József, Sár-
közy Aurél.

Naplóbíró bizottság: Kiss Albert, Bencsik Ist-
ván, Czinke István, Dányi Gábor, Garzó Gyula, Ra-
gályi Béla, Ravasz János, Sulyok István, Kovács S.
Éndre, dr. Sárkány Lajos, Zeyk Dániel, Vadászi Pál.

Egyházi törvénykezési bizottság Antal Gábor,
dr. Vécsey Tamás, Mezey Albert, Lénárt József,
Ádám András, Móroczka Kálmán, Domahidy Elemér,
Simó Lajos, Dombi Lajos, Lengyel Imre, Révész
Kálmán, Szunyogh Szabolcs.

Iskolaügyi bizottság: Fejes István, Radácsi György,
Szilassy Aladár, Kiss József, Váró Ferencz. Dóczi
Imre, Görömbei Péter, H. Kiss Kálmán, Novák Lajos,
Vida Károly, Németh István, Mészáros Illyés.

Báró *Bánffy* ezután, tekintettel az idő előreha-
ladottságára, 1 óra 45 perczkor az ülést berekesztette.

Nov. 14-én a jegyzőkönyv bejelentése után Ra-
dácsy György jelentette, hogy az igazoló bizottság
dr. Mezössy Béla és Szele György igazoló leveleit
rendben találta. Kun Bertalan püspök hasonlóképpen
jelenti, hogy báró Vay Béla főgondnokot betegsége
gátolta a további tanácskozásokon való részvételben.
Helyét ennél fogva Bernáth Elemér legidősebb gond-
nok tölti be, míg Bernáth helyébe Miklós Ödön pót-
tagot hívták be.

Báró *Bánffy* Dezső elnök előterjesztette azután,
hogy a szombaton megválasztott öt bizottság a teg-
nap nap folyamán megalakult. A lelkészválasztó-
bizottság elnökéül *Baksay* S. Sándort, előadójaül *Sass*
Bélát választotta, a törvénykezési bizottságnak elnöke

dr. *Vécsey* Tamás, előadója *Móroczka Kálmán* lett; az
iskolaügyi bizottság *Fejes* Istvánt választotta elnökéül,
Radácsi Györgyöt előadójaül; a törvényi bizottság-
ságnak *Sárközy* Aurél lett az elnöke, előadója pedig
Nagy Károly, végül a naplóbíró bizottság elnökévé
Garzó Gyulát, előadójaül *Czinke* Istvánt választotta
meg.

A zsinat ezután áttért a még hátralevő két bi-
zottságnak megválasztására. A választás eredménye
a következő: *Az egyházalkotmányi bizottság* tagjai
lettek: Bernáth Elemér, Komjáthy Béla, Révész Kál-
mán, Novák Lajos, dr. Segesdy Ferencz, Vörös Ede,
Barthalos István, Konkoly Th. Béla, Ádám Kálmán,
Degenfeld Lajos, Kolozsváry Sándor, Deésy Gyula,
Bartha Dezső, Sándor József. gr. Degenfeld József,
Biky Károly, Doroghi Lajos és dr. Baksa Lajos. —
Az egyházi adóügyi bizottság tagjai lettek: Fejes Ist-
ván, Meczner Béla, Dókusz Ernő, Kérészy Barna,
Hegedüs Sándor, Czike Lajos, Nagy Lajos, Szabó
Kálmán, dr. Darányi Ignác, Máty Lajos, Koncz Imre,
Dányi Gábor, Bartók György, Kenessey Béla, Sárkány
Lajos, Széll Kálmán, gróf Tisza István, Balthazár
Dezső és Tóth János.

A megállapított napirend értelmében az elnök
előterjesztette azt a tárgyalási ügyrendet, a mely az
1891. évi zsinaton érvényben volt. A zsinat az ügy-
rendet a most folyó tanácskozásokra is alkalmasnak
talalta és egész terjedelmében elfogadta. Ugyisint
hozzájárult a zsinat a konvent által előterjesztett
tárgysorozat-tervezethez.

Báró *Bánffy* Dezső a következő gyűlés napi-
rendje megállapításával kapcsolatosan javasolta, hogy
mindenekelőtt az adózás kérdésével foglalkozzék a
zsinat. Ennélfogva — tekintettel arra, hogy az adó-
zás kérdése esetleg kormányintézkedéssel vagy
törvényhozási teendőkkel van kapcsolatban, indítvá-
nyozta, hogy holnap elsősorban a törvénytervezetnek
az adózásra és általában a pénzügyi kérdésekre vo-
natkozó része tárgyalassék. A zsinat az elnök elő-
terjesztéséhez hozzájárult. — A zsinat ülése ezzel
véget ért.

A két ujonnan megválasztott bizottság nyom-
ban azután alakulásra ült össze. Az egyházi adóügyi
bizottság elnökévé dr. Bartók György püspököt, elő-
adójaül Kenessey Bélát választotta meg; az egyház-
alkotmányi bizottság elnöke gróf Degenfeld József,
előadója dr. Baksa Lajos lesz.

(Folytatása köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A „Bethlen Gábor Kör“ november hó 11-én
este 8 órakor a ref. theologia kistermében választmányi
gyűlést tartott. Az elnöki jelentések megtétele után, tár-
gylatott a hivatalos helyiség kérdése, melynek elintéző-
sére egy három tagu bizottságot küldött ki a választmány.
Elhatározta továbbá a választmány, hogy a jövő év elején
nagyobb szabásu *Bocskai ünnepet* rendez. Rendez továbbá
az idén is vidéki mulatságot, melyeknek intézésére szintén
három tagu bizottságot küldött ki. Végül kimondotta a
választmány, hogy belép a „Magy. evangéliumi keresztyén
diákszövetségbe“ — s annak céljait — főleg az ifjuság
vallásos hitének erősítését — magáévá teszi s igyekszik
azt megvalósítani.

**Az ev. ref. theol. fakultás ifj. Ének- és Zene-
Egylete**, mint értesülünk decz. 4-én hangversenyt
rendez. A műsor kiválóbb pontjai Gyarmathy Zsigáné
ónga felolvasása, Fehér Olga színművésznő, a kolozsvári
nemzeti színház tagjának éneke; honvédzenekar darabjai
Borsai Samu karmester vezetése alatt, s az új női énekkar

énekszámait. A végleges programot legközelebb fogjuk közölni, s már előre is felhívjuk rá olvasóink figyelmét.

Simó Lajos egyh. ker. főgondnokunk levelében értesíté a püspök urat, hogy zsinati képviselői napidijairól az egyházkerület javára lemondott. Meg sem emlékeztünk volna e nemes tetről, ha nem emlékeznénk egy pár lapnak multban közölt cikkére, mely megtámadta a főgondnokot. E lapok állításainak ellenbizonyítékul álljon itt e pár sor.

Az egyházkerületi Egyházi Értekezlet igazgató választmánya I. évi okt. 22-én ülést tartott, a melyen jelen voltak: Nagy Károly egyh. és Sándor József vil. alelnökök. Továbbá Kenessey Béla, Lénárt József, Váró Ferencz, I. Irsay József, Tárkányi György és Tóthfalusi József választmányi tagok. A választmány sajnálattal tudomásul vette Balogh Károly pénztárnoknak pénztárnoki állásáról való lemondását s önzetlen, buzgó munkásságáért, a pénztárnoki teendők kifogástalan teljesítéséért Balogh Károlynak jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott. Az Ért. pénztárának kezelésével azután a Közhasznu Szövetkezet bízott meg s a pénztárnoki állás a közgyűlés jóváhagyása reményében Müller Bélával, a Közhasznu Szövetkezet könyvelőjével töltesse be. Az ülésnek ez volt legfontosabb tárgya, ezenkívül elfogadta a választmány a „Vasárnap” szerkesztőjének, Vajda Ferencznek jelentését a Vasárnapról; kimondatott, hogy ismételten is kísérletet tesz az Ért. a Rauoenhof. Prot. tört. cz. műnek kiadása iránt, továbbá megkeresi az egyh. m. Ert. elnökségét az ez évi téli munkaprogramm felől s felhívja a hátrálékos tagsági díjak szorgalmazása ügyében.

Papbeigtatás. Felső-Csernáton ifju papját, Megyaszy Mihályt e hó 13-án igtatta be hivatalába, Bodor Géza esperes, Örömmel üdvözljük az új lelkipásztort ez alkalomból mi is.

1848. XX. törvénycikk. A két protestáns egyház közös ügyeit intéző bizottság nov. 12. délután 3 órakor ülést tartott, mely a kormánynak az 1848: XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában adott leiratával foglalkozott. Az ülésen báró Bánffy Dezső és dr. Baltik Frigyes elnökök. A bizottság báró Bánffy Dezső elnöke alatt egy szűkebb körű albizottságot küldött ki, melynek feladata lesz a kormánynak adandó válasz előkészítése s a közös bizottság plénuma elé való terjesztése. Az albizottság tagjai lettek az ág. hitv. ev. egyház részéről Zeleka Pál püspök Szteló Kornél, Zsigmond Jenő. Az ev. ref. egyház részéről Darányi Ignác, Hegedüs Sándor, Széll Kálmán és Sass Béla. A bizottság ezenkívül foglalkozott a kormány leiratának ama részével, mely a protestáns egyházakat arra utasítja, hogy az egyházi adók rendezése előtt állapítsák meg egységes adórendszerüket. A közös bizottság mind a két egyház intézőségét fölhívja arra, hogy a saját hatáskörében a szükséges intézkedéseket megtegye.

Lorántffy Zsuzsána-egylet estélye. A Lorántffy Zsuzsána-egylet kitűnően sikerült felolvasó estélyt tartott nov. 11-én este 6 órakor a Nemzeti Múzeum főrendiházi termében. Szép, előkelő közönség jelent meg az estélyen ez alkalommal. Ott voltak: Tisza Istvánné grófné, Hieronymi Károlyné és leánya, Berzeviczy Albertné és leánya, Plósz Sándor igazságügyminiszter a leányával, Hegedüs Sándor és felesége, Odescalchi hercegné, Márkus József főpolgármester és leánya, Dániel Gáborné a leányával, Szilassy Aladárné, Dessewffy Emma és Zsófia, Hampelné, Pulszky T., Bánó József, Szalay Imre, Földváry Emma, Semsey Pálné, Szabódy Erzsébet és még többen. Felolvasás rámutatva az Egyesült-Államok vendégszeretetére, melylyel különösen a magyarokat fogadták, részletesen ismertette az interparlamentáris konferencia körutazását és az akkor szerzett impressziókat. A rendkívül közvetlen és mindvégig szórakoztató előadást, amely sok kép még érdekesebbé tett, a nagyszámú közönség megéljenezte. Még Szabolcska Mihály mutatta be néhány újabb költeményét, amit szintén nagy tetszéssel fogadtak.

A pápai ev. ref. theol. akad. ifjusága szépen sikerült hangversenyt rendezett, megalakítandó önszerző egyesülete alapítókéje javára, a következőkkel: 1. Nyitány, Rossini „Szevillai borbély” cz. operájából. Zene-

karra átdolgozta Gáty Zoltán, előadta a főisk. ifj. zenekar. 2. Felolvasást tartott Csizmadia Lajos th. akad. igazgató. 3. Magyar rhapsodia II. Liszt Ferencztől. Előadták Horváth Miczi és Vikár Erzszi urhölgyek. 4. Keresem az Istent. Irta Abrányi Emil. Szavaítta Végh János főiskolai senior. 5. Vonós négyes. Beethoven septett-jéből „Thema con Variazioni.” Előadták Gáty Zoltán, Rácz Dezső tanárok, Fazekas Mihály és Losonczy Gyula VII. o. t. 6. Tárogató keserve, Endrődi S.—id. Abrányi Kornél. Horváth Miczi urhölgy zongorakiséretével énekelte Bogdán János II. é. papn. 7. Vig szavalatot adott elő Farkas Dezső I. é. pn. 8. „Szárnyat ölt fel” Kar Verdi „Nabuco” cz. operájából. Előadta a főiskolai ifj. énekkar. A szépen sikerült hangverseny után táncz következett.

Pihenőre. E czim alatt Giczei Diószegi Mór érkvási ref. lelkész egy kötetet szándékozik nyilvánosság elé bocsátani. Ebben a kötetben kizárólag népies modorban írott, vallás-erkölcsi iránynyal bíró dolgok lesznek. Tulnyomó részben elbeszélések, de közben egy-egy költemény is. A kötethez előszót Szabolcska Mihály lelkész fog írni. Előfizetési ára 2 korona lesz. Előfizetések és megrendelések G. Diószegi Mór ev. ref. lelkész Erkvás czimre, december 15-ig annyival is inkább kéretnek, mert a jelentkezők számától függ a kötet sorsa. Ajánljuk a fentebbi értesítést olvasóink figyelmébe és pártfogásába.

Orgona átadás. Nyomár (Borsodm.) és N.-Dém (Veszprém.) templomok részére Ország Sándor rákospalotai (Budapest mellett) orgonagyáros czégnél megrendelt új orgona most lett felállítva és mint kifogástalan mű, egyhangulag átvétetett.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1580—1904.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *sövényfalvi* lelkészi állásra pályázat nyitattik.

Törvényesen megállapított díjlevél szerinti javadalom: 1. Kényelmes lakás, gazdasági épületek és kerttel. 2. Földhaszonélvezet: 21 hold 563 □ öl szántó, rét és erdő jövedelme 213 kor. 32 f. 3. Az egyházközség pénztárából 76 kor., dézma kárptólási kamat 77 kor. 4. Terményjövdelem (kepe) értéke 357 kor. 27 f. 5. Munkabeli szolgáltatások értéke 24 kor. 67 f. 6. Stóla 12 kor. Összes jövedelem 760 kor. 26 f. Engedélyezett kiadás 62 kor. 40 f. Állami kiegészítés 902 kor. 14 f. Vallásitanításért az államtól 180 kor.

Folyamodványok nt. Nagy Domokos esp. aához Kutyfalvára küldendők. Pályázati határidő 1904. decz. 5.

Kolozsvár, 1904. nov. 15.

Dr. Bartók György, püspök.

1564—1904. sz.

PÁLYÁZAT.

A szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *tasnádi* egyházközségnek *férfitanerővel* betöltendő, leánytanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom díjlevél szerint: 3 szobából, konyhából és kamarából álló, pinczével ellátott, tisztességes lakáson és 150 □ öl kerttelményen kívül 920 (kilencszázhusz) kor. készpénzfizetés, melyből 560 korona havi részletekben előre, 360 kor. tandíj pedig félévenként utólag szolgáltat ki az egyház pénztárából.

Kötelességek: Az I—VI. oszt mindennapos és ismétlő tanköteles leánygyermek tanítása és kántor vagy lelkész akadályoztatása esetén ezeknek helyettesítése.

Pályázati határidő 1904. decz. 1.

A tanítói oklevéllel, szolgálati bizonyítvánnyal és lehető egyéb okmányokkal felszerelt pályázati kérvények nt. Viski Pál esperes afiához küldendők Zoványra.

Kolozsvár, 1904. nov. 10.

Dr. Bartók György
püspök.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A vallásos élet előmozdításáért.

(Az orbai ref. Egyházi Értekezlet előterjesztése.)

Az orbai Egyházi Értekezlet tisztelettel kéri fel az egyházmegyét, hogy vagy egyházmegyei vagy értekezleti uton, egyházi főtársaságunk megkeresése által, még egyszer ajánlják az összeült zsinatnak figyelmébe Bodor János aának az „Erdélyi Prot. Lap” 1903-iki 45—47. számaiban „Reformációi gondolatok” czim alatt tett előterjesztése értelmében:

I. a reformáció napjának urvacsora-osztással egybekötött ünnepek sorába emelését;

II. az egyházi fegyelmezésnek minél teljesebb szervezését;

III. a vasárnapi általános munkaszünetnek és korcsmai kimérések korlátozásának kieszközlését.

Ezen felül felkéri, hogy vármegyénk törvényhatóságához is tegyenek oly tartalmu előterjesztést, a milyent az alábbiak szerint orbai ref. Egyházi Értekezletünk tesz.

Nagyságos alispán úr! Orbai ref. Egyházi Értekezletünk céljául tüzte, hogy kutassa a közélet morális bajait és keresse azoknak lehető orvosait. Tudatával bir annak, hogy az egyházi szervezeteknek, mint a vallás letéteményeseinek, figyelemmel kell kísérni, hogy a mindennapi életben hol van szükség a vallás mindent átható kovászára, hol kell alkalmazni annak megóvó sóját.

Es ha korunkban nem hallhatni egyebet panasznál, békétlenkedésnél, ha a megelegedés ismeretlen fogalomná kezd válni: hogyne ismernők fel e bajoknak okozati összefüggését a közerkölcsiségnek, a vallásos életnek hanyatlásával. Hogy a vallás mentő sójára van szükség — ha magunktól rá nem is jönénk — szüntelen hangzik fülünkbe. Illetékes körökből hangzik a panasz — feltétlenül helyes logikával összeköttetésbe hozva a vallással. Közigazgatási, igazságszolgáltatási hatóságok, előjárók, a néppel bajoskodó birtokosok hangoztatják, hogy istentelen, gonosz a nép, nem lehet vele boldogulni sem az igazságszolgálta-

tásban, sem a közigazgatásban, sem a mindennapi életben. Csürés-csavarással, hamis tanuskodással köti meg az igazságszolgáltatás kezét, kibuvót keresve megkerüli, elhanyagolja a közigazgatásnak a közrendre és így közvetve az ő boldogítására irányuló intézkedéseit, lelkiismeretlenek, megbizhatatlanok a munkások, hűtlenek a cselédek és a másnak való rosztáság által önmagának is rosszá lesz mindenik. És mindenik panaszkodó nagy egyértelműséggel állítja, hogy a vallással kell segíteni a szomorú állapotokon. Mikor a rakoncátlan tömegek megfélemezéséről, az engedetleneknek engedelmességre, a resteknek szorgalomra, a megbizhatatlanoknak hűségre szoktatásáról van szó: mindenki felismeri, hogy a vallás feladata a közerkölcsiség alapjának helyreállítása.

Es hogy ne ismernők ezt magunk is el? Hisz' különben magunk vonnók le a vallás nagy értékét. Bizonyára a vallásban meg is van az a tartalom, mely által megszentelheti a közéletet, de épen az a baj, hogy ez az erő mégis, méltánylás hiányában nem tud érvényesülni. Őszintén szólva, épen azok nem adják meg a szükséges méltánylást, akik szüntelen hangoztatják, hogy a világot a papoknak a vallással kell megjavítani. Sőt, bizonyára szándéktalanul és öntudatlanul, épen becsmérlik a vallást, mikor azt pusztá eszköznek, hogy úgy szóljunk botnak tekintik, melylyel a tömeget terelni kell. Ezért nem tud érvényesülni a vallásban rejlő, életnemesítő erő minden irányban.

Csak ha az illető körök belátják őszintén, hogy a valláserkölcsei élet önmagában oly cél, mely nem csak mint olykor-olykor előrántott eszköz érdemel figyelmet, hanem önmagáért méltó a folytonos segítségre: akkor lehet csak a társadalmi rend biztos alapjává.

Ki kell mondanunk nyiltan, hogy a valláserkölcsei élet ebben a támogatásban általánosan épen nem részesül. Legalább is fehér holló ritkaságu, hogy a külhatóság egyenesen és közvetlenül támogatná a vallásos élet érdekeit. E helyett kényelmesen, a megtorló hatáskör nélküli egyházakra utalja ezt. Avagy hol mérnek

ma büntetést az istenkáromlóra, templomkerülőre, ünneprontóra, valláscsufolóra?

Hogyan segítsenek tehát a vallás és ennek szolgálói a közromlottságon? Önként jövőnek látszik a felelet: buzdtítás, tanítás, nevelés által. Ébreszszék fel a szunyadó lelkiismeretet. Győzzék meg a népet, hogy egymás rontása csak közromlást hoz. Csak a kölcsönös jóindulat, egymás elősegítése biztosít előhaladást. Társadalmi érintkezésben és a szószéken szóljanak a nép szívéhez, hogy erkölcsi rendeltetésének és méltóságának tudatára ébredjen.

Ki merné kétségbe vonni, hogy mindez szükséges és üdvös?

De hát azt ki merné állítani, hogy a vallás szolgálói — ha fordul is elő itt-ott, mint a közélet bármely terén hiány — nem teljesítik e hivatást?

Miért nincs meg mégis a kívánt eredmény? Bizony ennek oka nagy mértékben külső körülményekben rejlik.

Kétségtelenül igaz, hogy egy buzgólkodó lelkipásztor társadalmi érintkezés útján is sokat érhet el. De éppen olyan igaz az is, hogy sikereinek biztosítóját, személyiségének befolyását oda is szorosabb lelkészi működésének szinteréről, első sorban templomi működéséről viszi. Ám kelthet a lelkész magával szemben tiszteletet — ha tán nem épen irigységet — mint mintagazda, kinyerheti adósok süvegelését — no meg olykor a fizetésre kényszerítés közt keserű átkát — mint bankigazgató stb. stb., de a mely lelkésznek igehirdetése és megfelelő élete által nincs, annak egyáltalán nem lehet az igazi vallás-erkölcsi életre kívánt befolyása.

Igen ám, de hogy szerezzék meg ezt a befolyást, ha többnyire a pusztá falaknak, vagy hivei igen csekély részének hirdeti az igét? Buzdtításait, intéseit azok nem hallják, a kiket leginkább illetne. Mert az csakugyan képtelen követelés volna, hogy a hiveket egyenkint keresse fel és győzze meg olyan eszközökkel, a melyek használatának helye mégis csak a templom. Az alkalmi figyelmeztetések pedig ma már alig tesznek valakit templomjáróvá, mikor mindenki a legteljesebb jóhiszeműséggel hozza fel megdönthetlen mentességét: „eléggé fáj a lelkem, hogy nem mehetek, de teljességgel nem érkezem“. A szegény az ő lekötő nélkülözéseivel, a gazdag az ő gazdagsága sok bajával hozakodik elő.

Ez a „nem érkezem“ az embereknek már annyira rögeszméjévé vált, hogy azt kérleléssel belőlök kicsalogatni nem lehet. Az éhenhalásnak, a ruhátlanságban elveszésnek, az anyagi tönkrejutásnak rémét látja a mai kor embere maga felett, ha valaki az ünnep megszentelésére emlékezteti. Így aztán marad minden a régiben: a pap prédikál a falaknak, mert neki az a kötelessége, a hivek pedig mennek dolgozni, mert nekik drága az idő.

Be kell látnunk, hogy a mai nemzedéket kényszer eszközök nélkül csak annyira sem lehet rávenni, hogy legalább kísérletet tegyen: vasárnapi munkaszünettel osztani be dolgait. a mi által azokban is több rendszer és az erőknök öntudatosabb és teljesebb kihasználása jutna érvényre.

De lám: belátta ezt a törvényhozás, mikor törvénybe igtatta az ipari foglalkozásokra a vasárnapi munkaszünetet. Nézzük azonban kissé közelebbről ez elismerésre méltó tény: vajjon a vallás erkölcs-javító feladatainak támogatása-e ez? Bizony nem. A félmunka soha sem szokott áldást hozni: ez pedig — ha az intézkedés indító okait is tekintjük — szempon-tunk szerint rosszabb a félmunkánál. Avagy miért hozatott e törvény? Egyenesen és határozottan a vallásos élet kívánalmainak támogatásáért? Távolról sem. Hanem kizárólag egy szociális kérdésnek (a mit kicsinyelni különben épen nem akarunk) az ipari munkaadók és munkások viszonyának rendezésére, hogy a munkaadók ne zsarolják ki a munkaerőt. Ám ha csak ezt vesszük is, vajjon a gazdasági munka, épen nálunk nem érdemel-e az ipari-val egyenlő méltatást? Miért kell itt teljesen kiszolgáltatva lenni a munkaerőnek, holott a törvény védelmébe veszi amott?

Bizonyára, ha a törvényhozásnak nem csupán részleges osztályérdek gyámolítása, hanem az általános érdekű vallás-erkölcsi élet támogatása forgott volna eszében: akkor a romlott vér egy kiütésének beflastromozása helyett a vallásos élet vérkeringésének biztosította volna azt a folyamatot, mely által az megfelelhette a vele szemben hangoztatott követelésnek, hogy jobbitsa az erkölcsöket, akkor nem csupán az ipari munkások *pihentetéséről*, hanem általában a nép vallási életének alkalmáról gondoskodott volna.

Vagy tán a földmives nem azon istennek jóvoltából él és munkál, a kiéből az iparos? Vajjon ránézve kevésbé szükséges egyfelől a pihenés, másfelől a lelkiekkel — vagy ha így jobban hangzik: az erkölcsiekkel — való foglalkozás? És az ünnep csendjét — ha csakugyan gondolnánk vele — csak a kalapács és reszelő zaja zavarja, de már a kasza-kapa pengés, az istenáldás alatt roskadazó szekerek csikorgása, az elcsigázott állatok felett az ostor pattogás, sőt gyakran otromba káromkodás szava nem?

Mit tehessenek itt a vallás, az egyházak (távol áll tőlünk, hogy ép úgy hazafiui, mint vallási aggodalmainkban csupán egy felekezeti korlátai közé szorítkozzunk), míg a törvényhozás és polgári hatóság fel nem ismeri, hogy a közállapotokra a legjövődélmezőbb tőkebefektetést azzal tenné, ha a vallásos élet érvényesülését önmagáért segitné minden eszközzel elé.

(Vége. köv.)

Br. Bánffy Dezső zsinatmegnyitó beszéde.

Főtiszteletű, méltóságos zsinat! A megejtett szavazás rendjén nyilvánult bizalom folytán engem ért a szerencse, hogy az evangélium szerint reformált magyar egyetemes egyház összehívott zsinatán a tanácskozásokat mint világi elnök, megválasztott lelkes elnöktársammal, Kun Bertalan püspök ural együtt vezethessem. A megtisztelő bizalom első sorban arra kötelez, hogy a kitüntetésért a magam és elnöktársam, valamint alelnöktársaink és a megválasztott egész tisztikar nevében őszinte, hálás köszönetet fejezzem ki.

Fogadja a főt. mélt. zsinat őszinte és határozott kijelentésünket arra nézve, hogy a ránk bizottakban hiven, kötelességszerűen, igazságosan és minden részrehajlás nélkül fogunk eljárni, mindenekfelett itt az elnöki székben azt tartva első sorban kötelességünknek, hogy a tanácskozáscsónak tárgyilagossággal vezetésével biztosítsuk annak lehetőségét, hogy a főt. és mélt. zsinat nagy és fontos hivatásának, melyért összejött, meg is fog felelni. Meg fogja találni módját annak, hogy mint az evangélium szerint reformált magyar anyaszentegyház törvényhozó testülete, a megoldást váró nagy kérdések elintézésénél más által vezetve ne legyen, mint az anyaszentegyház érdekei által.

Altalában itt minket egyházi törvényhozásunk ezen összejövele alkalmával egyéb nem vezethet, mint az arra való törekvés, hogy anyaszentegyházunkat a maga hitbeli és nemzeti hivatásában tovább fejlesszük, mindig szilárdan megállva azon alapokon, melyeken egyházunk már századokkal ezelőtt felépült s ma is fennáll; de természetes, hogy a haladó kornak megvannak a maga igényei, melyeket nekünk is kielégítenünk kell és ezért természetes, hogy újabb egyházi törvényhozásunk, mely 1881-ben a debreczeni zsinaton vette kezdetét és 1891-ben a budapesti zsinaton nyerte folytatását, folytatólagosan kell hogy gondoskodjék kielégítéséről azon igényeknek, melyek a dolog természetéből folyólag az állam és a társadalom által felállított igények tekintetében anyagi és szellemi életünk körében felmerülnek.

Ezen most, 1904. évre összehívott zsinatunk is arra kell hogy törekedjék, hogy újabb törvényeink megalkotásánál a régebbi törvények esetleges átalkotásánál azon elveket szolgálja, melyeket az evangélium szerint reformált egyetemes egyházunk a múltban is szolgált, hiven ragaszkodva hitelveihez, küzdjön a szabadelvűség eszméjéért és minden erejével szolgálja a magyar nemzeti állam érdekeit, egyfelől szívós kitartással védve egyházunk állami és egyházi törvényekkel is biztosított szabadságát és jogait, másfelől azonban kerülve minden olyan összeütközéseket, melyek akár az állammal, akár más felekezetekkel ellentétbe hoznák. A jogok biztosítása és védelme, a békés fejlődés útjain vezethetnek el minket oda, hova az egyetlen igaz evangélium tanításán alapuló hitelveink alapján törekednünk lehet és kötelességünk is.

A czélok biztosítása és az eszközöknek keresése mostan összegyűlt egyetemes zsinatunknak is főfeladata és ennek akkor felelünk meg, ha az ügyért, az egyházért, a hazáért egyaránt való kitartó buzgalomunkban és odaadásunkban nyugodt tárgyilagossággal mérlegeljük az előttünk fekvő kérdéseket és azoknak eldöntésénél más nem vezet, mint a nyugodt mérséklet, mely abban keresi az érvényesülést, ami egyetemes egyházunk érdekeinek legjobban megfelel.

Nagy és fontos kérdések eldöntése áll előttünk. Ha kellő mérséklettel, egymás iránti bizalommal keressük a megoldást, úgy biztosan megtaláljuk azt. Sikerülni fog alkotmánysszervezetünket a kor igényeinek megfelelően oly módon alakítani át, hogy annak rendjén, míg egyfelől egyházközseink autonóm jo-

gait erősítjük és biztosítjuk, addig másfelől a fokozatos felsőbb egyházi hatóságok intézkedései jogkörét sem csorbitjuk és gyengítjük, főként tekintettel arra, hogy egyházmegyei és kerületi gyűléseink vannak hivatva arra, hogy nehéz időkben is vállvetetten biztosítsák egyetemes egyházunk érdekeit, sőt megpróbáltatások idején, mint ezt a multak példái igazolják, a támadásokat vissza is verjék. Mert, míg az egyes egyházközsegek a maguk egyedüliségében gyengék, addig az egyházmegyéék és egyházkerületek a maguk összetételében erősek és habár különböző történelmi alapon fejlődött, de ha az egy czélt szolgáló különböző kerületeink egyeteme a maga egységében, mint egyetemes egyház egysége erős, akkor nyugodtan nézhetünk bármely nehéz idők elébe. Így sikerülend a hithűség és jogvédelem szent szavainak kellő időben és kellő helyen való felemelésével anyaszentegyházunk érdekeit mindenkorra biztosítani.

Alkalmunk lesz a zsinat tárgyalásai rendjén a rend érdekeit is szolgálni, midőn fegyelmi törvényeink új átdolgozása kerül napirendre. Ezen zsinat egyik legfontosabb teendője épen ez leend, mert bárha az egyházi élet keretébe a keresztyén szeretet és atyafiságos érzés kell, hogy a döntő legyen, mégis különösen az újabb igényekre tekintettel és azon számos vonatkozásra, melyben az egyházi kormányzat az állammal áll, szükséges gondoskodni arról, hogy a fegyelem meg ne lazuljon és szigoruan és gyorsan megtorolható legyen mindazon visszaélés vagy mulasztás, mely az egyházi élet rendjét megzavarni törekszik. Az egyházi élet kiegészítő részét képező tanügy, a lelkesi állások betöltését szabályozó intézkedések és sok más alkotás, melyek a szociálpolitikai élet követelményeiként, mint emberbaráti hivatások is, az egyház kérésén belül oldandók meg, rendezést, némely vonatkozásokban újításokat igényelnek.

A zsinat bölcsességétől fog függni, hogy megtalálja azon határokat, melyekig elmennie kell, melyeken azonban túllépnie nem szabad.

Az újabb idők tüneteiként jelentkező anyagi szempontok, azon viszonyok, melyek a megélhetést napról-napra nehezebbé teszik, kényszerítőleg parancsolják, hogy a zsinat azon kérdésekkel is foglalkozzék, melyek az egyház hivei által viselt és mármár elviselhetetlenné válni kezdő terhek könnyítésére vezethetnek; de másfelől arról is kell gondoskodnia, hogy az egyház alkalmazottai az újabb kor igényeinek megfelelő és őket jogosan megillető javadalmazásban részesüljenek. Nehéz kérdés ez, mert míg egyfelől az alkalmazottak javadalmazásának emeléséről kell gondoskodni, addig másfelől a hivek elviselhetetlen terheinek könnyítése el nem maradhat.

A kérdést megoldani a magunk erejéből képesek nem lehetünk. Az állam van itt hivatva kötelességét teljesíteni, oly kötelességet, melyet már az 1848-ik évi törvényhozás XX. t.-cz. megalkotásával elvállalt, akkor, midőn egyfelől rendelkezve arról, hogy az összes bevett vallásfelekezetek közötti jogegyenlőség és viszonyosság biztosítsák, addig kimondotta azt is, hogy egyes vallásfelekezetek egyházi és iskolai terhet hordozni fogja.

De ez természetes is, mert az államszervezet mai kialakulásában a felekezetektől sok olyan teendők elvégzését követeli meg, melyek szorosan véve állami teendők volnának és ha ezeknek átruházásával az egyes felekezetektől közreműködést vesz igénybe, természetes, hogy azokért kárpótlást is nyújtani kötelessége. Első sorban talán épen ezen kérdés rendezése érdekéből az egyházkerületek és a konvent által előkészített törvénytervezetnek az adózásra vonatkozó része kell, hogy a zsinat foglalkoztatásának tárgyát képezze és ezzel sürgösen lehetővé

tegye, hogy az egyetemes egyházunk és a kormány között az 1848: XX. t. cz. végrehajtása, illetőleg az annak szemelött tartásával egyházunk segélyezése érdekében megindult tárgyalások mielőbb megoldásra vezessenek. Az állam kötelezettséget teljesít, midőn az 1848-ik évi XX. t. cz.-ben foglalt ígéret beváltásával egyházi alkalmazottainak az őket megillető javadalmazás lehetőségét biztosítja, intézményeink és intézeteinknek a kor színvonalán való tartását elősegíti és az elviselhetetlen terhek súlyát hiveink válláról leveszi.

Nagy és hosszú ut vár a zsinatra. Bátor elhatározással, erős kötelességtudással kell a munkához fogni. Erre hívom fel a zsinat minden egyes tagját, mindnyájunk komoly elhatározását, kik egyetemes egyházunk érdekeit hordozzák szívéből és mint a magyar államnak jó és hazafias fiai, ezen kérdések megoldásánál is, midőn evangélium szerint reformált egyetemes magyar egyházunk érdekeit művelik, egyszerűen az egységes magyar nemzeti állam érdekeit is szolgálják kívánják.

De mielőtt munkánkat megkezdjük, emlékezzünk meg arról, ki első sorban hivatott arra, hogy mint a magyar államnak királya, magas védelme alatt tartsa a mi egyházunkat is. Emlékezzünk meg arról, aki a múlt századok küzdelmeiben sokszor megtépett egyházi jogainkat és alkotmányunkat biztosítani és megvédeni is hivatott és aki az ő legfelsőbb uralkodói felügyelői jogainál fogva is egyházi törvényhozásunk alkotásainak szentesítésére hivatott és jogos. Emlékezzünk meg róla, kinek kegyessége tette lehetővé, hogy a hosszú időn keresztül szünetelő egységes alkotmányozó zsinat 1881-ben Déhreczenben összegyűlhetett, ki szentesítésével jóváhagyta jelenleg érvényben levő törvényünket, melyet az 1891-iki zsinat hozott létre és kinek a mi evangélium szerint reformált magyar egyházunk iránti bizalma teszi lehetővé, hogy szabadon és nem korlátozva az 1790—91-ik évi XVI. t. cz. IV. szakasza értelmében kiküldött királyi biztos kirendelése által, folytathatjuk ezen zsinatunkon is szabad tanácskozásainkat. Emlékezzünk meg Ő felségéről, Magyarország apostoli királyáról (a zsinat tagjai zajos éljenzés közt felállanak és a beszéd hátralevő részét állva hallgatják meg), kinek hosszú uralkodása, bölcs, alkotmányos kormányzata tette lehetővé, hogy remélnünk lehet előbb-utóbb azt is, hogy az 1848. XX. t. cz.-ben lefektetett elvek alapján egyházunk számára is biztosítatik a többi vallásfelekezettekkel egyenlően a teljes jogegyenlőség és viszonyosság és elérhetjük, hogy a magyar állam segítő keze a jogosan követelt anyagi támogatást is kötelességszerűen — mert törvénnyel biztosítva van — megadja anélkül, hogy autonomiánk csorbát szenvedjen. Eljen a király! (Hosszantartó zajos felkiáltások: Eljen a király!)

ZSINATI ÜGYEK.

Zsinati ülések.

(November 15. 16. 17.)

(Folytatás.)

November 15-én az egyházi törvénytervezet legfontosabb szakaszának az egyházi adózásról szóló résznek tárgyalásába fogott a zsinat. A jegyzőkönyv hitelesítése után az adóügyi bizottság javaslata következett.

A javaslatot *Kenessey Béla* terjesztette elő, kiemelve a javaslatnak azt a főcélját, hogy az egyházközségeknek az adó megállapítására vonatkozó joga sértetlenül fentartassék. A Zsinat előtt fekvő törvénytervezet legfontosabb része az, a mely egy

legfontosabb adóalap létesítéséről intézkedik. Ennek az alapnak rendeltetése az, hogy a szegényebb egyháztagokra nehezedő adóteher könnyítettessék. Az előadó ismertette azt az adókulcsot, a melyet a tervezet életbeléptetni óhajt. Eszerint a 2—20 korona személyi adón kívül az egyházi adó a következő degresszív adókulcs szerint vettetnék ki. A kiknek vagyoni adója 20 koronáig terjed, annak az összegnek 25%-át fizetik egyházi adó fejében; 20—50 korona állami adó 20%; 50—100 korona után 15%; 100—200 korona után 10%, 200 koronán felül 5%.

Kifejtette továbbá az előadó, hogy ez adókulcs, a mellett, hogy nagyot könnyítene az egyháztagok adózásán, a legméltányosabb, a mit megállapítani tudtak. Tény ugyanis, hogy az új adókulcs valamivel többre kötelezi az egyház vagyonos tagjait, de ezzel szemben tetemesen könnyít a szegény egyháztagokon. Ajánlja végül s javaslatot elfogadásra az általános és részletes tárgyalás alapjául.

Az általános vita során a javaslathoz először *Mezey Albert* szólott. Szerinte az adóügyi rendezésnek kérdése kisiklott az egyház kezei közül s jórészt az államtól tétetett függővé. Az állam befolyásának tulajdonítja, hogy a protestánsok elveszítik az iskoláikat. Pedig ezekre nagy szükség lenne, mert a vallásosság amugy is napról-napra hanyatlak. Nem tehet mégsem egyebet, minthogy a javaslatot elfogadja általánosságban a részletes tárgyalás alapjául.

György Endre szintén hozzájárul általánosságban a javaslatához, de a részletek tekintetében számos kifogása van. Szerinte az egyház nagy átalakulások küszöbén áll. Az egyház hajdanában teljesen független volt az államtól. Évtizedek során át a helyzet gyökeresen megváltozott, holott példák igazolják, hogy igazán csak azok az egyházak virágznak, a melyek — az államtól függetlenül — tisztán hiveik buzgóságán épülnek. Abban a véleményben van, hogy a jelen viszonyok között az államtól szabadulni nem lehet. A régi alapokra visszatérni ez volna a legjobb, az ideális helyzet, de a magyar egyház gyöngébb, semhogy ezt megbírná.

Balthazar Dezső dr. esperes kijelenti, hogy a javaslatban nem találja meg a mindenre kiterjedő következetességet. Panaszolja, hogy a presbiteriumokban, a hol a vagyonosabb osztály foglal helyet, nincsen érzék a szegény nép dolgai iránt. Felszólalása végén határozati javaslatot nyújt be, mely a következő:

Mondassék ki minden egyházra kötelezőleg, hogy:

1. az egyházi adózás alapja az állami adó összege;
2. kulcsa az állami adónak bizonyos magasság tekintetében az illető egyházak autonómiája által megállapított százaléka, kivételével azon egyházaknak, melyek az egyetemes alapot kívánják igénybe venni. Itt az adómagasság 10 százalék lehet;
3. az egyházi adó készpénzben fizetendő;
4. a személyi adó egységesen 2 korona;
5. a tandíj eltörleendő;
6. a külbirtok tulajdonosának egyháza a máshol fekvő birtokra kivetendő adónak 75 százalékát igényelheti.

Sándor József: a tervezetet elfogadja az általános tárgyalás alapjául, mert nem fél attól, hogy az állami segítség folytán az evangélium tartalma bármit is vesztené. Azt ajánlja, hogy a zsinat iparkodjék a dolgával, mert mindennap 2000 forintjába kerül az anyaszentegyháznak.

Fejes István: Konstatálja, hogy az új javaslatban kevés változás van az 1891-ik évihez képest, de nagy a változás az 1881-ikhez viszonyítva. Régóta hangoztatott panasz, hogy nagy a tulterhelés, segíteni kell tehát a bajon az állam segítségével. Ezt pedig úgy

kell felhasználni, hogy a túlterhelés minden vonalon megtörténjék. A zsinat előtt fekvő tervezet szerint azonban ez nem vihető keresztül, már csak azért sem, mert az egyházközségek szabadjára akarja hagyni az adókulcsot. Teljesen igazat ad Balthazárnak abban, hogy a presbiterek nem vállalnak nagyobb terheket a szegény néposztály megkönnyítése végett. Ezt példákkal illusztrálja. Egy egyházközségben a presbiterek³ kijelentették, hogy abban az esetben, ha az ő adójukat emelik, át fognak térni a katolikus hitre.

Ezért a törvényben kötelezőleg kell megállapítani az adókulcsot és nem szabad az egyházak tetszésére bízni a kivetést, mert így nem lesz meg a kívánt eredmény. A javaslat egyik pontjában sem látta biztosítva azt, hogy a szegény nép adóján könnyíteni fognak. Elfogadja a javaslatot a tárgyalás alapjául, de azzal a kikötéssel, hogy a zsinat a részletes tárgyalás előtt az adóügyi bizottsághoz utasítja a tervezetet.

Az elnök ezután a tanácskozás folytatását másnap délelőtt 10 órára tűzte ki.

November 16-án a jegyzőkönyv hitelesítése után Radácsy György jelentette be, hogy Pokoly Józsefet helyettesítő Nagy József megbízó levelét rendben találta. Napirend előtt Balthazár Dezső szólalt fel félreértett szavainak helyreigazítása tárgyában.

Utána Hegedűs Sándor szólalt fel s hosszas beszédében fejtette ki, hogy az állami segély egyáltalában nem veszélyezteti a papok függetlenségét. Az iskolákra is csak előny származik az állami segélyből s a tetszetős eszme és ideális gondolat kedvéért elfogadja a javaslatot.

Nagy Károly a degressiv adót jobbnak tartaná, vagy szerinte legalább is a maximumát az adónak meg kell határozni. A végrehajtást ő a konvent közvetítésével az egyházkerületekre bízna. Határozati javaslatot nyújt be arra nézve, hogy az adóügyi bizottság tegyen számítást, mennyiben változnék a végeredmény, ha az adó degressiv lenne vagy a maximumot 500 vagy 1000 koronában állapítják meg.

Bernáth Elemér is magáévá teszi a javaslatot.

Padrah Sándor veszélyt lát az állami segélyben, mert szerinte az a kormány esetleges rossz érzülete több helyen nyilvánulhat. Indítványt nyújt be, mely szerint a különféle adózási rendszer eltörlendő; az adózás egységes legyen, alapja az egyén foglalkozása. Az adómagasság 2000 koronát meg nem haladhat. Személyadót csak a munkaképes szegény fizet 2 koronát. Kézpénzben fizetendő minden.

Antal Gábor szerint a javaslatnak nagy előnye az, hogy az autonómiát biztosítja. Ő Balthazárral szemben nem hajlandó az egyház javát feláldozni semmiféle elvért. Vagyonaránylagos osztályadót szeretne egységes alapul. A javaslatot elfogadja.

Szell Kálmán, Szabó Kálmán és Fekete Márton hozzászólásaikban szintén elfogadják a javaslatot.

Nov. 17-én a jegyzőkönyv hitelesítése után dr. Baksa Lajos szólalt fel, ki elfogadta a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául, azzal a feltétellel, hogy a prot. egyházak jogigényei hangsúlyozást nyerjenek és az állami segélyezés állandó dotáció formájában történjék.

Kérészy Barna főképen a középosztály közönyöségét támadja.

Sárvány Lajos hozzászólása után Kiss Ferencz nem fogadja el a javaslatot azért, mert terményadóról van benne szó, továbbá, mert nincsen benne egységesen megállapított adórendszer.

Tóth János szintén a javaslat egyöntetűségében talál hibát. Szükségesnek tartja az állami dotáció állandósítását.

Dányi Gábor magáévá teszi a javaslatot.

Sulyok István a terményekben beszolgáltatandó

adózási módot a legnagyobb mértékben helyteleníti. Második nagy hibája a tervezetnek, hogy statuálni akarja a ma is fennálló tarthatatlan állapotokat. Híve az egységes adórendszernek. A javaslat átdolgozását kívánja.

Marjay Péter mindenekelőtt kijelenti, hogy az állami segítségért egyáltalán nem jár köszönet a református egyház részéről. A dotációval az állam csak igen kis részben tesz eleget az 1848: XX. törvényezikk rendelkezéseinek. Elvárta volna, hogy a jelenlegi kormányelnök, aki maga is tagja az egyháznak, ennél sokkal többet tegyen hitsorsosaiért. A református lelkészek helyzetét egyenesen siralmasnak mondja. Ennek okát főképpen abban látja, hogy míg más osztályok kiabálnak és követelődnek, ők türelmesen várják, hogy a sült galamb a szájukba röpküljön, holott semmiféle társadalmi osztály nagyobb önérzettel nem követelhetné, hogy hazafias és buzgó tevékenységét méltányolják, mint éppen a református papság.

Nagy hibának tartja, hogy az egyház iskolái átmennek az állam kezébe. A javaslatot általánosságban nem fogadja el.

Ezzel az általános vitához föliratkozott szónokok sora kimerült. Még Kenessey Béla előadó reflektált a beadott határozati javaslatokra s újból ajánlotta, hogy a zsinat fogadja el a tervezetet tárgyalás alapjául.

Báró Bánffy Dezső ezután feltette a kérdést, hogy a zsinat általánosságban elfogadja-e a tervezetet a részletes tárgyalás alapjául.

A szavazás előtt Fejes István és dr. Balthazár Dezső visszavonják indítványaikat, amelyek arra irányulnak, hogy a javaslatot utasítsák az adóügyi bizottsághoz átdolgozás végett.

A zsinat ezután nagy többséggel elfogadta a javaslatot a részletes tárgyalás alapjául. Hozzájárult továbbá a zsinat Tóth János amaz indítványához, hogy a kormánynál feliratig kérelmezze az állami dotáció állandósítását. A többi határozati javaslatokat a zsinat elvetette.

(Folytatása köv.)

EGYHÁZMEGYÉKBŐL.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye „Véleménye” a Nagy Péter-féle konfirmációi Káté átdolgozása tárgyában, amit kiküldött referensek: Benke Ferencz nagybacsoni és Balázs Ignác köpeczi lelkész aa. a következőkben terjesztettek elő és értekezletünk magáévá is tette minden változtatás nélkül, a mint következik:

A nagytszeteletű esperesi hivatal által megletünk bizva azzal a feladattal, hogy véleményt terjesszünk elé a Nagy Péter-féle „Konfirmációi Káté” átdolgozására vonatkozólag, arról ugyanis, milyen konfirmációi kátéra van szüksége a népnek? s ennek megállapítása után arról, minő módosításokat kellene tenni a Nagy Péter kisebb Kátéján, hogy általa elérhető legyen az a magasztos cél, a melyért a konfirmáció szertartását végre szoktuk hajtani.

Ugy kell lenni, hogy a mélt. Igazgató-tanácsot a tapasztalat vagy a hozzá beérkezett panaszok arról győzték meg, hogy a Nagy Péter-féle Káté jelen alakjában nem felel meg teljesen céljának; mert ellenkező esetben nem hirdetett volna pályázatot annak átdolgozására. Úgy kell lenni, hogy népünk valóságos tudatában, ismereteiben hiányok vannak, hézagok mutatkoznak, melyek betöltésére immár nem mutatkozik elégségesnek a szóban forgó Káté.

Készségesen elismerjük, hogy így is van. De mielőtt valamely betegség gyógyításába kezdenénk:

ismernünk kell annak a betegségnek természetét, okát, elterjedését s ahhoz kell szabnunk az orvosság megválasztását. — Mikor valami hiányt kell kipótolnunk: pontosan tudnunk kell a hiány nagyságát, nehogy túlnagy vagy túlkicsiny pótlékkal siessünk kitöltésére. Lám az Igazgató-tanács is már 1902. decz. hó 18-án tartott üléséből 5231. sz. a pályázatot hirdetett a hivatalos lapban a Konfirmációs Káté átdolgozására s ebben megállapította az átdolgozás feltételeit is az alábbiakban:

1. Az átdolgozott Káté terjedelménél, tartalmánál, nyelvezeténél fogva teljesen alkalmas legyen egyházunk ev. ref. népiskolai tanulóinak a konfirmációra való előkészítésére.

2. Minthogy a konfirmáció alkalmával való oktatás befejező része a népiskolai képzettségű ifjak rendszeres vallásos oktatásának, kellőleg kidomborítandó a hit, mint a megigazulás feltétele, a szakramentumok jelentősége egyházunkban s a mai egyházszervezetből annyi, a mennyit feltétlenül szükséges tudni az egyház minden tagjának.

3. A káté a Nagy Péter-féle kisebb Káté alakjában 50—60 nyomtatott lapnál többre ne terjedjen.

De már f. évi aug. 15-én tartott üléséből kibocsátott 3204. sz. körlevelében kénytelen konstatálni: „a beérkezett pályadolgozatokból s a bírálók véleményeiből arra a meggyőződésre jutottunk, hogy nem forrott ki kellőleg, milyen konfirmációs kátéra van szüksége a népnek.“ Van hát jogunk határozottan kimondani, hogy az átdolgozás a hiányok, a szükségesség kellő ismerete nélkül bocsátatott pályázatra. S most kénytelen volt az Igazgató-tanács arra az útra térni, mely egyedül vezethet a kívánt célra: felhívni a lelkészeket, a hitoktatókat, adjanak véleményt a gyakorlat emberei: milyen konfirmációs kátéra van szüksége a népnek s milyen módosításokat kellene tenni a Nagy Péter kisebb Kátéján?

Mi a magunk részéről, mielőtt e kérdésekre nézve véleményünket nyilvánítanók, kénytelenek vagyunk egy kissé mélyebben tekinteni bele vallásoktatásunk mostani állapotába; kénytelenek vagyunk kimutatni, hogy népünk vallásos tudatában fájdalomosan érezhető nagy hiányok, hézagoknak okát hasztalan keressük a Nagy Péter-féle Káté mostani alakjában, hanem sokkal inkább az 1878. évben életbeléptetett s jelenleg is érvényben levő tantervnek a vallástani tárgyakra vonatkozó fogatkozásaiiban.

Ugyanis a mi tantervünk az imákon, erkölcsi mondásokon, egyházi éneken kívül az I—V osztályban pusztán csak bibliai történeteket tanít s csak a VI-ik osztály tananyagául tűzi ki a hit- és erkölcsstan elemeinek megismerését a Láczi-féle káté használata mellett. De ha figyelembe vesszük azt a körülményt, hogy tanköteles növendékeink alig $\frac{1}{6}$ -od része kerül fel a VI-ik osztályba, önként következik, hogy $\frac{5}{6}$ -od része nélkül hagyja el a mindennapos iskolát, hogy felekezetünk hit- és erkölcsstanából valamit elsajátíthatott volna. Csoda-e aztán, ha népünk nagy részénél a felekezeti érzés inkább ösztönszerű, mint tudatos; csoda-e, ha hitünk igazságai szívében erős gyökereket nem hajthattak, mikor a magvakat sem hintettük el. Vallásoktatásunknak a mindennapos iskolában is nyújtania kellene idejekorán mindazt, a mi növendékeinket erős, hithű s meggyőződésük igazságát igazolni, védeni tudó egyháztagokká teszi. Igen; mert a vallásoktatás egyik célja: „a gyermekeknek ev. ref. egyházunk szellemében való vallás-erkölcsi képzése“ (tiszáninneri tanterv). Egyházunk szellemének e minden mástól megkülönböztető jellegét pedig pusztán csak a bibliai történetek tanítása nem adhatja meg.

Ezekon kívül a tantervben ajánlott Láczi-féle kátét a mostani nemzedék nem is ismeri. De, hogy a maga korában sem lehetett az igényeknek teljesen

megfelelő, mutatják a tanterv ezen szavai: „E kézikönyv azonban csakis kellő értelmezés és a bibliának hitünk igazságaira vonatkozó helyeivel kibővítés mellett és után említtetendő.“ Tehát a hit- és erkölcsstan tanítása nemcsak hogy későre vette kezdetét, de e mellett olyan kézikönyv használata javasoltatott, a mely nagy részben használhatatlan volt. Érezték s érezzük e hiányokat ma is. Némelyek úgy segitenek a bajon, hogy a mindennapos iskolában egyáltalában nem tanítanak hit- és erkölcsant, kizárólag csak bibliai történeteket. Mások alkalmas hit- és erkölcsantani tankönyv hiányában tanítják az V. és VI. vagy csak a VI. osztályban a Nagy Péter-féle kisebb káté egyes részleteit. Ismét mások használják a Bodor János-féle tankönyveket, melyeknek érdemből levonni semmit sem kívánunk; de hogy azok nem érvényben levő hivatalos tantervünk alapján épültek fel, az az egy bizonyos. És ezt nem hibául, hanem épen érdemül tudjuk be neki.

E rövid ismertetésből is látható, hogy a tantervben hibának kell lenni, hogy az nem felel meg az igényeknek, a követelményeknek. Másképp nem volna annyi ingadozás, habozás; másképp az Igazgató-tanács sem bocsátana útra jóváhagyásával olyan tankönyveket, melyek a hivatalos tanterv figyelmen kívül hagyásával készültek.

1878. óta az állam, a különböző iskolafentartó vallásfelekezetek s nálunk reformátusoknál a többi egyházkerületek mind megújították, a kor követelményeinek megfelelőleg átalakították tanterveiket, felhasználván ez eddig elért paedagogiai vívmányokat. Csak a miénk barnállik át a mult ködéből sötétben, a jelen világosságába. Itt az ideje a megújításnak.

Itt fekszik előttünk 2 egyházkerület tanterve. A tiszáninneri és a dunántúli. Hasonlítsuk össze a miénkkel.

A tiszáninneri tanterv az I—IV. osztályban mind feldolgozza a bibliai elbeszélések tananyagát. Az V. osztályban a hit- és erkölcsant. A VI. osztályban a prot. egyház fejlődéstörténetének s főként hazai prot. egyházunk alkotmányának megismerését nyújtja. Az ismétlő iskolában a tanultak ismétlését.

A dunántúli tanterv szintén az I—IV. osztályban végzi el a bibliai történetek tanítását; de a hittant tanítani kezdi már a III-ik osztályban s folytatja a IV. és V-ön át. Ezenkívül az V-ik osztályban nyújt bibliaismertetést és egyháztörténelmet az apostolok idejétől a hitjavításig. A VI. osztályban adja a hitjavítás történetét, különös tekintettel a magyarországi hitjavításra és az erkölcsant. Mindezt az első félévben, a másodikban pedig a konfirmációra készíti elő.

A többi egyházkerület tanterve nem áll rendelkezésünkre. De ennyiből is tehetünk egy kis összehasonlítást. Ime a dunántúli és tiszáninneri egyházkerületek tanterve a mindennapos iskola 6 osztályában tanít: bibliai történeteket az I—IV. osztályban; hit- és erkölcsant, biblia-ismertetést, egyháztörténelmet a III—VI. osztályban. Ezek mellett még a konfirmációra való előkészítést is elvégzik. S mindenütt szigoruan meghatározva a feldolgozandó tananyag és használandó tankönyv.

Ezzel szemben a mi tantervünk 5 osztályon keresztül csak bibliai történeteket tanít, míg a VI. osztály hit- és erkölcsant oktatása, a csekély szám miatt, problematikussá válik. Egyáltalában nem tud semmit az egyháztörténelem rövid ismertetéséről és az ev. ref. egyháztagok jogairól s kötelességeiről. Meghatározott tankönyv nincs.

Ezekből kifolyólag véleményünk ez: legelső teendőnknek tartjuk tantervünknek olyatén átdolgozását, hogy a mindennapos iskola IV—VI. osztályaiban a ker. hit- és erkölcsant, bibliaolvasás, rövid egyháztörténelem, különös tekintettel a magyar prot. egyház történetére s egyházalkotmányunk röviden tanít-

tassék. Szükségesnek tartjuk a megújítandó tantervben az okvetlen feldolgozandó tananyagának szigorú körülrását; a tantervnek megfelelő tankönyveknek, pályázat vagy megbízás folytán való iratását s ezeknek kötelező használatát egyházkerületünk minden egyes vallástanítójára nézve. De szükségesnek tartjuk a vallástanítók számára alkalmas vezérkönyvek előállítását is; mert nincs miért tagadnunk, nagyenyedi theol. akadémiánkon a nevelés- és oktatástanítása csak névleg szerepelt, valóságban nem s különösen az idősebb lelkészek módszertant soha nem is tanultak. Szükségesnek tartjuk elrendeltetni, hogy az énekeskönyv s legalább egy kis ujszövetség a tankönyvek sorába okvetlen felveendő s azoknak beszerzése szigorúan meghagyandó. Mert most az az állapot van, hogy népes iskolákban is alig található 5—10 darab énekes könyv, biblia pedig egy sem. Szeretnénk arra is határozatot provokálni, hogy tanítószabályzatunk az egyházak által ingyen vállaltani kézikönyvekkel láttassanak el, így szünnék meg az a szegényteljes állapot, hogy a szülők minden tankönyvet beszereznek, csupán a vallástaniakat nem.

Mikor a tananyag egyformán s kötelezőleg lesz megállapítva mindenkire nézve a mindennapos iskola VI. osztályában, csak akkor leszünk képesek kellő feleletet adni erre a kérdésre: milyen konfirmációi kátéra van szüksége a népnek s minő módosításokat kellene tenni a Nagy Péter kátéján? Mert, mint az Igazgató-tanács pályázati hirdetésében igen helyesen mondja: „a konfirmáció alkalmával való oktatás befejező része a népiskolai képzettségű ifjak rendszeres vallásos oktatásának“, addig nem is tudjuk a konfirmációi oktatást rendszeresen, minden ház és zökkenés nélkül a mindennapos iskola tananyagából tovább fejteni, míg ez szigorúan meg nincs határozva. Egyformán kötelező konfirmációi Kátét, csak egyformán elvégzett tananyag után használhatunk. Egyforma fedeleket csak egyformán készített épületekre helyezhetünk el.

Nem kisebb fontossággal bír annak a kérdésnek is előre való eldöntése: a konfirmációra hány éves gyermekeket szabad bocsátani? Tantervünk azt mondja, hogy a növendékek az ismétlő iskola végeztével, vagyis 15-ik életévükben bocsátandók konfirmációra, hogy ennek magasztos tényére kellően előkészítettessenek. Agendánk azonban megengedi a 13 éves növendékek konfirmálását. E tekintetben is egyházkerületünkben a hány egyház, annyi szokás. Azok, kik a mindennapos iskola 5. és 6. osztályában tanították a Nagy Péter-féle Kátét, a konfirmációt végrehajjták a 6-ik osztály végeztével, vagyis a 12-ik életévben. S ez van szokásban magyarországi testvéreinknél is. Mások az ismétlő iskola első osztályának végén a 13-ik életévben. Lehetnek olyanok is, kik szigorúan betartják a tanterv idevonatkozó rendelkezését. A 6-ik osztály végén tartandó konfirmálás ellen az a kifogásunk, hogy a mindennapos iskola általunk előbb ajánlott vallástani tantárgyai mellett nincs elegendő idő a konfirmáció káté tananyagának kellő feldolgozására. Az ismétlő iskola végeztével tartandó konfirmálás ellen az a kifogásunk, hogy növendékeink addig, mint cselédek, napszamosok nagy részben olyan helyekre vetődnek, hol egyházaink nincsenek s így jó részük konfirmációi oktatásban s a konfirmáció szakramentumában nem részesülhet. Beismerjük, az volna legjobb, mit tantervünk rendel, hogy a konfirmáció az ismétlő iskola végeztével tartatnék meg s a növendékek 3 éven keresztül készítenének arra elő. De nem lehet a szállításból kihagynunk, hogy az ismétlő iskolázás a törvény szigorú rendelkezéseinek megfelelőleg máig sincs végrehajtván és azt, a mit az imént mondánk növendékeink szétszóródására vonatkozólag. Felfo-

gásunk szerint a konfirmálás ténye legcélszerűbben végrehajtható a 13 ik életévben, amikor a konf. káté tananyagának feldolgozására egy egész esztendő áll rendelkezésünkre. Ugy kellene hát a Nagy Péter-féle kátét módosítani, hogy annak anyaga egy év alatt elvégezhető legyen.

Ezeknek megállapítása után a módosításokra nézve véleményünk ez:

A tantervnek általunk előbb ajánlott átdolgozása után a mindennapos iskolában feldolgoztatván a ker. hit- és erkölcsstan, az egyháztörténet, különösen a magyar prot. egyház története, a bibliai történetek stb. a Nagy Péter-féle kátéből elhagyandó mindaz, a mi különösen a már megtanult bibliai történetek ismétléséül tekinthető, elhagyandó egész a „Jézus tudományiág“ (43. lap). Kihagyandó továbbá a „Jézus tudományának terjedése“, a „Kereszttyén egyház“ és a „Reformáció“ című szakaszokból mindaz, a mi a VI. osztály számára készített kis egyháztörténetben benne fog foglaltatni. S aztán az igazgatótanács szavai szerint: „kellőleg kidomborítandó a hit, mint a megigazulás feltétele, a szákrámentumok jelentősége s a mai egyházszervezetből annyi, a mennyit feltétlenül szükséges tudni az egyház minden tagjának“ Mert ha a növendékek ekkor lesznek önálló tagjai, feltétlenül szükséges, hogy ennek az egyháznak szervezetével megismerkedjenek. De itt aztán nem állapodnánk meg. Ha a konfirmáció „a keresztségi fogadások megerősítése és az által a hitben megerősödés“, akkor a kátében hitünk főbb igazságain kívül adnunk kell a más hitfelekezetek hitcikkeinek a mienkkel való összehasonlítását. Mert meggyőződésünk szerint, semmi sem képes hitében az embert jobban megerősíteni, az egyházához való ragaszkodást lelkében jobban felköltetni, mintha összehasonlítás útján meggyőződik arról, hogy egyházának tanítása a Jézus tudományával, a józan ész követelményeivel legjobban megegyezik. De ez az összehasonlítás ne oly tömören s ne oly szűk körre szorítva adassék, mint a Nagy Péter-féle kátében, hol pusztán a róm. katolikusok és prot.-sok közötti különbségek s aztán a református és a kath. egyházak közötti eltérések vannak nagyjában tárgyalva. Terjedjen ki az összehasonlítás kissé részletesebben azokra a felekezetekre, kik közöttünk, körülöttünk élnek: a gör. keletiek; gör. katolikusok, unitáriusokra s ki az ujonnan fellépő szektákra: a názárénusokra, a baptistákra stb.

Ilyen konfirmációi kátéra van szüksége a népnek. Ilyenforma módosításokat kellene tenni a Nagy Péter kátéján.

Végezetül kijelentjük, hogy nézeteinkhez göröcsösen nem ragaszkodunk. Ha kedves lelkésztársaink a vita során helytálló okokkal jobb véleményt állapítanak meg, mi ahhoz a legnagyobb örömmel hozzájárulunk, meglévén győződve arról, hogy úgy is a jobb fog győzni!

Papi beköszöntő. A felsőcsernátoni ev. ref. egyházközség eddigi s.-lelkészét, *Megyaszy Mihály* ifju atyánkiát páratlan lelkesedéssel választotta volt meg a mult hónapban rendes lelkészévé. És így nem csoda, ha valóságos örömnéppé lett Felsőcsernátonban *Megyaszy Mihály* aa. beiktatása és beköszöntése, *folyó hó 13-án*. Az új lelkészt négy lovas kocsin vitte gyülekezete Kézdivásárhelyről, a szülei háztól egyházközségébe. A menetet a lovas banderium vezette és a nagyszámu küldöttség, a rokonok, barátok hosszú kocsisora kísérte. A község végén az egész falu népe várakozott vallás-külömb-ségnélkül és a fogadtatás után a templomba vonult, a hol kezdetét vette a beiktató ünnepélyes isteni tisztelet. A beiktató ünnepélyen jelen voltak nt. Bodor Géza esperes, Kovács Károly dálnoki ügyvéd s egyh. megyei főgondnok, Szabó Jenő kézdívásár-

helyi lelkész, Kökösi Sándor ikafalvi lelkész, Dénes Ferencz segédlelkész, sőt a rokonokon, a hiveken, barátokon kívül az új lelkész vidéki tisztelői között számosan jöttek el *rom. kath. hívők* is Szentlélekről és Szentkatolnáról.

Beiktató beszédet a kézdii eh. megye nt. esperese, Bodor Géza mondott. Az óhajtvá várt beiktató beszéd eloszlatva a gyülekezet balvélekedését, fel-emelte a lelkeket a Krisztus és szolgálja iránti kötelességek teljes megértéséig; és a hit szárnyaival ragadta ég felé az ifju pásztorra és gyülekezetére áldást kérő ima.

Ily beiktató után állott már ismert gyülekezete előtt föl Megyaszai Mihály ifju lelkész aa. és mondogta el tartalmas, a krisztusi munka útjait felmutató, Isten ígését szóló és ígérő, gyomláló és mégis plántáló, összetörő, de azért építő beköszöntő beszédét: *Fer. I. rész. 7—10. versei alapján.*

Nem csoda hát, ha a gyülekezet ezen a napon a szeretetben megtisztult, a hitben megizmosodott és a reménységben bizonyossá lett, ha a jelenlevő vendégekkel együtt gazdagabb lett egy lélekemelő ünnep emlékével. Istentisztelet után dusan terített asztaloknál vendégelték meg a papi lakáson a nagyszámú meghívottakat az új lelkész szerető szülői, a mely lakomán a sok felhangzott pohárköszöntő közül az első főtiszteletű püspök urunkra szólott. Azután az új lelkészre, szülőire és gyülekezetére kívántak áldást. Legyen is mindnyájokon Isten áldása, hogy egy eltöltött év felmutatott eredménye ne csak gyarapodjék, hanem a közös munka, bizalom által százszorossá legyen minden egyes évvel!

KÜLÖNFÉLÉK.

Lapunk felelős szerkesztője a zsinati tárgyalások végével hazaérkezvén, ismét átvette lapunk vezetését.

Báró Bánffy Dezső zsinatmegnyitó beszédét, tudván azt, hogy kevés lelkésztársunknak áll módjában megszerezni, a maga egész terjedelmében közöljük.

Papválasztás Erzsébetvároson. Az erzsébetvárosi ev. ref. körlelkésztség lelkészi állomására, mely Koréh Endre ottani papnak Sepsiszentgyörgyre történt megválasztásával üresedett meg, összesen tizenhárman folyamodtak. A folyamodók közül a főtiszt. püspök ur Sámuel Aladár balavásári rendes, Szabó Miklós kolozsvári helyettes és Osváth Lajos feketelaki rendes lelkészeket jelölte ki. Ezen jelölés alapján a körlelkésztség hivei f. hó 20-án délelőtt tiszt. Szabó Miklós kolozsvári h. lelkészt közfelkiáltással papjukká választották. Kísérje Istennek áldása új otthonába ifju lelkésztársunkat!

A nagyenyedi protestáns nők szegényeket, betegeket segélyező egyesülete, kitűzött emberbaráti célja javára f. évi decz. hó 3-án este fél 8 órakor Nagyenyeden, a régi városház báltermében, műsoros tánczestélyt rendez. Műsor: 1. Nyitány, Káló Géza zenekara által. 2. Szaval Vadas József VIII. g. o. tan. 3. Zongorán játszik Simon Ilus k. a. 4. Felolvas dr. Garda Kálmán. 5. Monologot mond Winkler Lila k. a. 6. Zenekisérettel énekel dr. Joksmann Ödön. Végül táncz.

Zilahai ev. ref. egyházköztségünkben f. évi nov. hó 20-án d. u. 1/26—1/27-ig tartották meg a vármegye-ház dísztermében a második vallásos estét a következő műsorral: 1. „Szívemet hozzád emelem“, közének, éneklék a jelenlevők. 2. Imát mondott Kádár Géza. 3. „Jövel Megváltó“, írta Vargha Gyula, szavalta Berényi Erzsike. 4. Bliss P. „Fel barátim!“ gyermekkarra átírta Kádár G., éneklék a polgári fiu-iskola református növendékei. 5. „A nők hivatása és munkássága“, írta és felolvasta öz. Szilágyi Lászlóné. 6. „Keresem az Istent“, írta Ábrányi Emil, szavalta Simay Ernő. 7. „A protestánsizmus és a magyar irodalom“, írta és felolvasta Ady Lajos gimn. tanár. 8. Verdi, „Ima“ a Nabuco cz. dalműből (Szárnyat ölt fel), énekelte a gimn. „Ad hoc“ férfikar. 9. Zárszót mondott Kádár

Géza. 10. „Nagy Isten téged imád“, közének, énekeltek a jelenlevők.

Protestáns iskola Rómában. Október közepén történt meg Rómában a német protestánsok iskolájának felavatása, amelynél felhangzott az „Erős várunk“ s a követségi lelkész: Peters Vilmos elvégezte a felavatás szertartását. — Dr. Schoener iskolabizottsági elnök rámutatott beszédében, hogy a munka nagy kitartás eredménye, s a kitartásra ezután is szükség lesz, mert a katolicizmus mindig meg fogja próbálni az iskola megszűntetését.

Az Országos Irodalmi Szövetség kiadványai. Az ország 24 irodalmi és művelődési egyesületből álló „Országos Irodalmi Szövetség“ alig másfél éves fennállása után irodalmi esemény számba menő módon bizonyította be a napokban életképességét, midőn ez évi kiadványainak 5 kötetét a nyilvánosság elé bocsátotta. A kötetek jeles magyar íróinak dicséretre méltó alkotásai. Bársony István: „Magányos órák“ című műve szebbnél-szebb vadászkepek és hangulatrajzok sorozata. A természet poéta-lelkű írja mesteri alkotásokkal járul e kötetében előző sikereihez. Békefi Antal ugyan nem tartozott eddig az ugynevezett „divatos“ írók sorába, de most megjelent és „az életből“ vett rajzaival méltán került be legjobb elbeszélőink közé. Elbeszéléseiben mély megfigyelő képességgel bájos történetkéket mond el abból a világból, ahol a szív és az érzés a legnagyobb hatalom. Endrődi Sándorról, a magyar lyrai költők legjelesebbjéről elég annyit szólnunk, hogy ismét megjelent egy kötete. A „Tarlóvirágok“ a nagy poéta e gyöngyszemekből álló műve, legutóbbi irt költeményeit foglalja magában. Mit mondjunk Rákosi Viktorról, ki „Elbeszélések“ című kötetével járult hozzá e sorozat értékesítéséhez. Az egyszerű cím mögül a játszi humor és az aranyos kedély megnyilatkozásai viszik, ragadják magukkal az olvasót a jókedv, a kaczagás birodalmába. „Csak egy bokor muskátli“... az, ami Szikra tollából került ki, de ez a bokor egy beláthatatlan nagy virágos kert szinpompájában dúslakodik. Az asszonyi szív érző melegével, elbeszélő hangjának bájjával éneklé meg, a magyar föld szeretetét, a családi élet boldogságát, a szerelmes leány szivgyötreimét s boldogságteljes kedélyvilágát, a mindennapi élet apró-cseprő s mégis oly sokat mondó eseményeit. Újabb tagsági jelentkezéseket a 3 éves ciklusra még mindig elfogad a szövetség főttkári hivatala (Budapest, Luther-utca 1/a. földszint 1.) s a tagsági díj befizetése után postafordultával megküldi az 5 kötetből álló sorozatot.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5314—1904.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A nagyenyedi ev. ref. főgimnáziumnál f. évi decz. hó 21-én reggel 8 órakor tartandó javító és pótló érettségi vizsgálatokra a vallás- és közoktatásügyi kir. miniszter úr f. hó 16-án kelt 95,056. sz. leiratával az 1883. évi XXX. t.-cz. 23. §-ából kifolyólag dr. Szádeczky Gyula kolozsvári egyetemi ny. r tanárt küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvárt, 1904. november 21.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
tanügyi előadó h.

Sz. 5215—1904.

ERTESITÉS

valamennyi ev. ref. iskolaszékhez.

Tudomás és alkalmazkodás végett értesítjük összes iskolaszékeinket, miszerint a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr Öméltósága, folyó évi november hó 2-án kelt 74979. számú körlevelében közölte velünk, hogy a m. kir. kereskedelemügyi miniszter urnak f. évi 54636. sz. a kelt átírta szerint, a felekezeti tanítók fizetésének kiegészítésére és korpótlékának fedezésére az 1893 évi. XXVI. t.-cz. alapján engedélyezett államsegélyekre vonatkozó nyugtákat a felekezeti lelkészek, iskolaszéki elnöki minőségükben, az iskolaszék nevében, a m. kir. adóhivatalhoz „Oktatási ügyben portómentes“ záradékkal portómentesen küldhetik be.

Mindazon esetekben azonban, midőn a borítékon nem az iskolaszék szerepel feladóként, vagy a hivatalos levél küzete nem a megfelelő záradékkal láttatik el, az eljárás postajövedéki kihágást képez és a vonatkozó szabályok szerint bíráltatik.

Kolozsvárt, 1904. nov. 19-én.

Dr. Vályi Gábor, elnök.

Maksay János, titkár h.